

nº 23

Esta revista non poderá ser reproducida, nin total nin parcialmente, calquera que sexa o medio empregado, sen o permiso previo do editor. Reservados todos os dereitos.

A Sociedade Liceo non se fai necesariamente responsable das opinións dos seus escritores e colaboradores.

EDITA:

Sociedade Liceo
Alameda, s/n
15200 Noia (A Coruña)
Tfno./Fax: 981 820 535
email: informacion@liceodenoia.com
www.liceodenoia.com

COORDINADOR:

Cándido M. Prego Rajo

CONSELLO DE REDACCIÓN:

Xosé Agrelo Hermo
Ramón Carredano Cobas
Mª Antonia Castro Patiño
Pedro García Vidal
A. Ventura González Arufe
Xosé Moas Pazos

GRAVADO CAPA:

Segundo Oviedo

MAQUETACIÓN E IMPRESIÓN:

Gráficas Sementeira, S.A.
Tfno.: 981 823 855
Fax: 981 821 690
e-mail: sementeira@telefonica.net

DEPÓSITO LEGAL: C-888-2000

Presentación

*S*empre é emocionante embarcarse nun proxecto viábel. A remodelación levada a cabo das instalacións da Sociedade Liceo é o noso último proxecto, pero non é o derradeiro.

Unha directiva ou grupo dirixente de calquera entidade que sexa elixida democraticamente polos seus asociados, ao levar a cabo e finalizado un proxecto, non debe dar por rematada o seu labor, senón que día a día debe iniciar loitar por conseguir melloras e acrecentar os bens do colectivo, ata cumprir o mandato no que se comprometeu e que lle foi encomendado, loitando por conquistar novos proxectos e novas metas.

Conscientes da importancia da Sociedade Liceo de Noia para esta vila e para a súa bisbarra non temos nin debemos descansar, senón seguir loitando a fin de engrandecer o noso Liceo.

Por iso, debemos pensar en rematar as instalacións da área deportiva e de recreo que posuímos en Ceilán. Tarefa que esperamos lograr dentro do mandato desta Xunta Directiva.

Xosé Moas Pazos
Presidente

Sumario

Axenda	2
<i>Cándido M. Prego Rajo</i>	
Historia do Liceo	9
<i>Ramón Carredano Cobas</i>	
Entrevista	12
Aurora Marco <i>Pepe da Roca</i>	
O mar	16
O mar no cancioneiro popular <i>Xosé Agrelo Hermo</i>	
Historia	19
Baixo o sol da Toscana e a lúa de San Gimignano <i>Xerardo AgraFoxo</i>	
Xeografía	26
Auga e hixiene públicas en Noia e Muros (II) <i>Pedro García Vidal</i>	
Pinceladas sanitarias	34
Anticoagulantes orais <i>Víctor Vez Vilar</i>	
Cancións de Noia	38
¿Hasta cuando? <i>Prudencio Romo</i>	
Futbol	39
Noya S.D.- Tempada 1971/1972 <i>Ricardo Güeto</i>	
Un antigo plano de A Serra .	45
<i>Xoán X. Mariño</i>	
Contrastes (II)	47
<i>Domingo Campos</i>	
Antonio Ferreiro Montenegro	51
<i>X. Pastor Rodríguez Santamaría</i>	
Herbario (Tráiler)	56
<i>X. Ricardo Losada</i>	
Balbordo populista	59
<i>Domingo Campos</i>	
Al servicio de España	72
Poesía	74
Amor de mar <i>A. Bralo</i>	
Recunchos de Noia	75
<i>Roque Gallardo</i>	
Os nosos libros	76
<i>Xerardo AgraFoxo</i>	

Cándido M. Prego Rajo

Axenda

O día 18 de abril o xefe de zona de Caixa Galicia, D. Jesús Soto e o director desta entidade en Noia, D. Alfonso Romero, fixéronlle entrega ao presidente da Sociedade dunha subvención por importe de 12.000 €, para a realización de actividades culturais e recreativas na sede da institución. O Sr. Moas agradeceu esta axuda e manifestou o desexo de que o Liceo sexa incluído nos circuitos culturais de Caixa Galicia.

OS SRES. SOTO E ROMERO DE CAIXA GALICIA ENTREGÁRONLLE UN DONATIVO AO SR. MOAS PARA AS ACTIVIDADES CULTURAIS DO LICEO

O día 21 de maio, domingo, a Sociedade Liceo rendeu-lle unha cálida e merecida Homenaxe, ao músico noiés e colaborador desta revista PRUDENCIO ROMO, con motivo do seu nomeamento como SOCIO DE HONOR do Liceo de Noia. Asistiron unhas 600 persoas, entre as que se encontraban os alcaldes de Noia e Louzame, Sres. Pérez Insua e Freire Abeijón que acudiron como socios do Liceo.

Actuou en primeiro lugar o Cuarteto de Corda “Artabria”, do que forma parte o monitor da sección de Gaitas

O CUARTETO ARTABRIA, ACOMPAÑADO DUN GAITEIRO DO LICEO,
INICIOU O ACTO

PRUDENCIO, CHARLA ANIMADAMENTE CON CARREDAO E MOA

O HOMENAXEADO,
ACOMPAÑADO DA
DIRECTIVA E OS
ALCALDES DE NOIA
E LOUSAME

do Liceo, Fernando Docampo Abeijón, un dos moitos antigos alumnos do mestre homenaxeado.

A continuación proxectouse un video das instantáneas máis relevantes da vida de Prudencio, realizado por Ruth Pestonit, con música de fondo dos “Tamara” e de Zarzuela, faceta esta que desenvolveu extraordinariamente e con grande dedicación na Sociedade Liceo.

O Sr. Presidente saudou aos asistentes e deu lectura do nomeamento de socio de honor que lle foi concedido por unanimidade na Asemblea Xeral de socios do día 27 de marzo. Logo deuse paso ao noso compañeiro Moncho Carredano, que fixo unha semblanza do perfil humano dun dos máis importantes músicos da comarca. Prudencio Romo tomou a palabra para agradecer moi emocionado o cariño e a presenza do público neste acto. Tamén e sobre todo á Directiva do Liceo que tivo a idea de organizar esta homeaxe, que tamén outras persoas merecen. O Sr. Moas fíxolle entrega dunha placa conmemorativa.

O acto rematou cun concerto de focllore galego a cargo da Coral Polifónica do Liceo, acompañada polo Grupo Folclórico “A Subela” tamén do Liceo.

UNHA PANORÁMICA DO SALÓN COS ASISTENTES AO ACTO

No decurso desta actuación o director da coral D. Domingo Barreiros, recordou a Prudencio como loitador na formación desta Coral e outros importantes eventos. Entregoulle un tríptico, titulado *Tres sonetos* para unha homenaxe, escrito por él mesmo expresamente para Prudencio, e que reproducimos a continuación.

PRUDENCIO RECIBE UNHA PLACA CONMEMORATIVA COMO SOCIO DE HONOR DA MAN DO PRESIDENTE

PRUDENCIO ENTRÉGALLE AS ROSAS Á SÚA DONA PITÍ

Mª JOSÉ VILLVERDE CRESPO, DAS PANDERETEIRAS DO LICEO, ENTRÉGALLE UN RAMO DE ROSAS A PRUDENCIO

A CORAL CANTOU ACOMPAÑADA POR COMPOÑENTES DAS PANDEREITEIRAS. O DIRECTOR DOMINGO BARREIROS NO MOMENTO DE ENTREGARLE O TRÍPTICO A PRUDENCIO

AO REMATE DO ACTO FELICITACIÓNS

Aproveitouse esta xornada para convocar o III CONCURSO DE CONTOS LICEO DE NOIA, dotado con 1000 € de premio. As bases do concurso pódense consultar na nosa páxina Web, ou na Conserxería. Tamén se publicitaron por medio de carteis anunciadores e na prensa comarcal.

O xornal *“La Voz de Galicia”* o día 23 de maio, fíxose eco desta homenaxe con unha foto en primeira páxina, e crónica con foto en L2 Barbanza-Muros-Noia, cos seguintes titulares: **“Prudencio Romo ya es parte de la historia del Liceo”**.- *“El compositor recibió un cálido homenaje por parte de más de seiscientos socios de la entidad recreativa con la que colabora desde hace muchos años”*.

Tamén *“El Correo Gallego”* do mesmo día 23, con crónica e foto na páxina 32, titula: **“El Liceo de Noia nombró socio de honor al músico Prudencio Romo”**.- *“El fundador de Los Tamara fue homenajeado por su labor desinteresada con esa Sociedad. Está recuperando canciones antiguas locales para editar un CD”*.

SOCIO DE HONRA

*Coma Tomás Luis o de Vitoria
Ou coma Pier-Luigi Palestrina,
Os teus inicios na Arte máis divina
Foron cantando en coro Kyrie e Gloria.*

*Logo, a vida levoute pola noria
Musical, que instrumento e voz combina;
I-o son dos teus acordes, de Arxentina
Aí o Polo, chegou limpo de escoria.*

*Espallaste-lo nome de Galicia
Por ambos hemisferios, co de Noia,
I-os de Añón, Rosalía e máis Orfeo.*

*Hoxe a vila natal dache a ledicia
De adornar a túa fronte cunha xoia:
¡Nomearte “Socio de Honra” do Liceo!*

CREADOR

*Chámanlle ó Ser Supremo Creador,
Porque erixiu un mundo desde a nada;
O home, se a materia é transmutada,
Nomeado pode ser transformador.*

*Ti, Prudencio, ó crear, compositor
Eres denominado: elaborada
Armonía conxuntas coa lograda
Melodía, cal fai o reiseñor.*

*Nembargantes, no eido de formar
Discípulos de Euterpe, máis fíxeches,
Que fabrica o mar amplo bocareus.*

*No Tines e no Traba están a soar
Os ecos musicais, que un día ergueches,
¡Sacándoo da nada, coma Deus!*

FUNDADOR

*Por saber si aínda o pobo recordaba
As glorias de Galicia no pasado,
Achegueime a un rapaz espallado
E interroguéino, mentres mastigaba*

*O chicle consabido i escollíaba
Un CD—chunta, chunta- embelesado:
¿Quen fundou Os Tamara? O interpelado
Encollía o ombreiro e se largaba.*

*Tamén a un home novo preguntéi
E, non sabendo a cousa certamente,
¿Paisal, Pucho? soltou. Despois silencio...*

*Logo a un señor maior interroguéi
I-o vello respostoume contundente:
¿Quen fundou Os Tamara? ¡Foi Prudencio!*

O propio xornal “El Correo Gallego” na súa páxina final de contraportada, con foto e crónica de Xosé Luis Blanco, titula “**Justo premio al creador de Los Tamara**”. - “*Acierto pleno el que ha tenido el Liceo de Noia, al homenajear al maestro Prudencio Romo y honrarle con el título de socio de honor. El hecho de que el salón de actos registrase un lleno hasta la bandera, es la mejor evidencia del éxito de la iniciativa; un tanto que, sin duda, debe anotarse la directiva que preside José Moas Pazos... El tesorero de la entidad Moncho Carredano, premio Avilés de Taramancos, fue el encargado de hacer la laudatio del homenajead... Al alcalde de Noia, Antonio Pérez Insua, ya le han pedido una calle para el maestro...*”.

ALGUNHAS INSTANTÁNEAS DA “FERIA DE ABRIL”

TRES INSTANTANEAS DO GRUPO DE TEATRO LICEO DE NOIA

Con motivo da inauguración das novas instalacións do edificio social, o Grupo de Teatro do Liceo puxo en escea a peza titulada *Ximena e Minaia ámanse*, unha adaptación de *Anillos para una dama* de Antonio Gala, que ten como protagonista a viúva do heroe castelán Rodrigo Díaz de Vivar. A representación desta obra magnificamente interpretada polos compoñentes do grupo, encheu o salón de actos, sendo moi aplaudida por todos os asistentes.

Organizada pola Asociación de Actividades Empresariais de Noia, que preside D. Manuel Rey Rodríguez, celebrouse o día 26 de maio no Restaurante Trapeiro, a VI Xuntanza de Confraternidade Berberecho de Prata. Entre os asistentes encontrábanse os Alcaldes de Noia e Lousame Sres. Pérez Insua e Freire Abeijón, o deputado provincial D. José M. Lage, o responsable da Federación de Empresarios do Barbanza, D. Pablo Martelo, e o xerente comarcal Sr. Fernández Barja. No acto foron homenaxeados catro colectivos sociais dos que o Presidente Sr. Rey Rodríguez, dixo que a A.A.E. de Noia quería recoñecer polo traballo que veñen desempeñando dende hai anos, en beneficio da comunidade, e ademais a seis sinaturas da localidade. Entre as catro primeiras atopábase a nosa Sociedade Liceo de Noia, recollendo o Berberecho de Prata o noso Presidente, D. José Moas Pazos, que estivo acompañado na gala polo resto da súa directiva.

D. JOSÉ MOAS PAZOS CO "BERBERECHO DE PRATA" ACOMPAÑADO DO RESTO DOS PREMIADOS E O PRESIDENTE E VICEPRESIDENTA DA A.A.E. DE NOIA, SR. REY E SRA. VIÑAS

A CONSERXERÍA EN TEMPOS DE OBRAS

NO ENTROIDO NON FALTOU "XENTE MIÚDA" COMO SE VE

O GRUPO DE TEATRO DE ARTEIXO ESTIVO CON NÓS NA INAUGURACIÓN DAS INSTALACIÓNS

O "TRÍO NOSTALGIAS" COMO SEMPRE, MAGNÍFICO

Ramón Carredano Cobas

Historia do Liceo

(XX)

oa arribada da nova directiva presidida por D. Armando Rama Villaverde, para o bienio 1.966-1967, nótase un aumento progresivo no número de socios, ao volveren darse de alta sen pago de cota de entrada todos aqueles socios que se deran de baixa anteriormente.

Aínda que, como deixáramos indicado no anterior capítulo, ningún socio significado na campaña orquestrada para derrotar a D. Francisco de Andrés, accedeu ao posto de directivo, algúns deles si figuran na lista de socios aos que a Xunta de Goberno pide colaboración, e que a continuación detallo: D. Avelino Ageitos Roo, D. Abelardo Martínez Dieste, D. Raul Viñas Sánchez, D. Francisco Santos Villa, D. Manuel Castaño Iglesias, e D. Xosé Moas Pazos, e máis tarde, a de D. Andrés Rodríguez Millares.

As actas destas datas son pouco amplas, limitándose a darnos conta das altas e baixas de socios, deixando escasísimos datos do desenvolvemento da actividade social. Así, en Marzo do 1966, acórdase contribuír coa cantidade de cen pesetas, ao homenaxe ao poeta Añón na Serra de Outes, e agradecer ao profesor D. Antonio Gutiérrez de Velasco, o envío do seu traballo "Producción y Consumo de Berberecho en la Ría de Noia" para a biblioteca da Sociedade.

No mes de Xuño celébrase a verbena de San Xoan, contratándose a actuación da orquestra "Los Murciélagos" por un prezo de seis mil pesetas.

Renuncia ao seu cargo de secretario D. Manuel Barreiro Freire, cargo que pasa a ocupar o directivo D. Francisco Fernández Faya.

A directiva ocúpase da continuación das obras do local social, rematando as escaleiras interiores, así como de mellorar as instalacións xa rematadas, adxudicando, previo concurso, a colocación de persianas "Gradulux" na zona da biblioteca, a D. Luís Otero Mato por un prezo de dúascentas vinte pesetas o metro cadrado de persiana.

Acórdase modificar o sistema de pago de cota dos estudantes que pasarán a pagar trinta pesetas mensuais durante

todo o ano, en vez de sesenta pesetas mensuais durante seis meses, cota que así mesmodeberán abonar os viaxantes que residan fora do ámbito social, si ben estes deberán facelo en dúas cotas de cento oitenta pesetas cada unha, a pagar nos meses de Xaneiro e Xullo.

A instancias dun grupo de socios representados por D. Manuel Fabeiro Gómez, no mes de Agosto de 1.966, acórdase crear unha sección de teatro co nome de "Grupo Artístico da Sociedade Liceo", sendo nomeado presidente da sección, o secretario da Sociedade D. Francisco Fernández Faya.

Neste mesmo mes de Agosto, e co gallo de cumprir a fundación da Sociedade trinta e oito anos, celébranse diversos concursos e campionatos. O vinte-oito de Agosto fállase o primeiro concurso de Artistas Noveles de Pintura da Sociedade Liceo, estando formado o xurado polos seguintes señores: D. Antonio Busto Rodríguez, D. Pedro de Llano (Bocelo), D. José Agrelo Hermo, D. Manuel Blanco Ons, D. Alberto Tabernero Balsa, D. Julio Mayo Coiradas, D. José Luís Moreira Sánchez, D. Joaquín Tuñas Blanco (delegado de Coca-Cola), D. Francisco Fernández Faya (delegado do Liceo), D. Armando Rama Villaverde (presidente do Liceo), que acordan conceder o primeiro premio desta exposición ao cadro "Posta de sol" presentado por "Tito", premio consistente en bandexa de prata doada por Coca-Cola, e cincocentas pesetas en metálico, doadas pola Sociedade Liceo que queda propiedade do cadro premiado.

No Malecón de Gasset, celébrase unha competición de natación con un percorrido de cen metros, resultando gañador da mesma D. Miguel Paz Barreiro, copa e duascenas pesetas, en segundo lugar, D. José Ramón Agrafojo Pérez, copa e cento cincuenta pesetas, e en terceiro lugar D. Andrés Martínez Vilariño, copa e cen pesetas. As copas foron doadas por Santamaría, correndo o Liceo cos premios en metalico.

Neste mesmo vinteito de Agosto, xógase a final do campionato de pinnacle, clasificándose campións D. Pedro Sáez Lestón, e D. Eduardo Estévez Durán, que recibiron trofeos doados polo arrendatario de bar da Sociedade.

Non faltan nestas actas, algunha sanción imposta a algún socio por mal comportamento na Sociedade, insultos a algún directivo etc., como xa teño reseñado noutros capítulos. Nembargantes hai unha sanción curiosa polo insólita, imposta non a un socio si non a un empregado. Cito textualmente:

"Acórdase impor ao empregado desta Sociedade Basilio Rodríguez, a sanción de dous días de suspensión de emprego e soldo, por encerrar na Sociedade a un directivo, feito este intencionado, considerándose tal feito como falta leve. A reincidencia, será motivo de expediente."

A Xunta Xeral Ordinaria celebrada no mes de Decembro, non presenta maior interese, se exceptuamos o terceiro punto da orde do día que di:

"Ampliación da xunta directiva en tantos membros como seccións existan ou poidan existir. Isto leva como consecuencia a modificación do artículo XXI do regulamento vixente que queda redactado da seguinte maneira:

"A Xunta Directiva compoñerase de Presidente, Vicepresidente, secretario, tesoureiro, contador, bibliotecario e de tantos vocais como seccións existan constituídas no seo da Sociedade, máis dous; estes dous últimos serán designados polo presidente da Sociedade; o representante

de cada sección será elixido polos membros de cada unha delas, asumirá a presidencia da sección, e entrará a formar parte automaticamente como vocal da Xunta Directiva da Sociedade, sendo imprescindible que pertenczan como socios de número á Sociedade."

Coa chegada do novo ano, a Xunta de Goberno retoma o acondicionamento das instalacións da Sociedade para as novas necesidades que van aparecendo, e así, acorda acondicionar o local destinado a vivenda do conserxe, que dito sexa de paso, endexamais se utilizou para tal fin, para habilitala como secretaria e local de seccións.

A escaseza de medios económicos é sempre o gran inimigo da Sociedade, e dado que a subida de cota é sempre unha medida impopular, a directiva acorda unha campaña para a captación de novos socios, reducindo a cota de entrada a duascenas pesetas dende o primeiro ata o trinta de Abril ambos inclusives.

A citada campaña debeu ter éxito, pois o tres de Marzo de mil novecentos sesenta e sete, noméase unha comisión formada por D. Andrés Rodríguez Millares, D. Manuel Fabeiro Gómez, D. Angel González Carnota, e D. José Pestonit Brenlla co fin de se entrevistar cos propietarios do antigo inmóbel da Sociedade. A entrevista parece dar os seus froitos, e con data do 22 de Abril, faise efectiva a cantidade de cincuenta e cinco mil pesetas, importe das rendas pendentes de pago polo aluguer do nomeado inmóbel. Asemade acórdase *"proceder á adquisición dun televisor para instalar no lugar máis conveniente no recinto da sociedade"*.

O vintecinco de Agosto deste mesmo ano, celébrase Xunta Xeral Extraordinaria, que ten como motivo principal a adecuación dos estatutos ás novas normas legais, segundo escrito do Gobernador Civil, e co fin de non perder a Sociedade o título de Recrativa. En consecuencia, apróbase a adición ao regulamento dun artigo que levará a denominación de 2º Bis, e que quedou redactado da seguinte maneira: "Para a práctica dos deportes, a Sociedade constituirá unha sección para cada un dos deportes que practique, que quedarán suxeitas ao réxime xurídico da Delegación Nacional de Educación Física y Deportes. B) Sempre que un grupo de socios eleve á Xunta Directiva escrito solicitando a creación dunha sección, esta Directiva verase na obriga de convocar Xunta Xeral, a que decidirá se procede a súa constitución e se a Sociedade pode subvencionala para a súa práctica, sempre que non poida subsistir polos seus propios medios.

A economía da Sociedade aparenta pasar por bos tempos, pois a Directiva acorda rematar o recinto dedicado a bar, adxudicando as obras a D. Manuel Freire, e que as varandas das terrazas da Sociedade, debido á ineficacia das pranchas de uralita colocadas nun principio, segundo

indicaba o plano, sexan substituídas por chapas de ferro galvanizado e marqueado de tubos, con un presuposto de quince mil pesetas presentado por D. Segundo Fernández Fabeiro.

O aluguer do bar concédese por estas datas a D. Manuel Rodríguez Seoane, pola cantidade de dúas mil pesetas mensuais. Ao remate dos cinco primeiros anos, o aluguer sufrirá un aumento do vinte por cento.

E antes de dar paso ao comentario da Xunta Xeral Ordinaria, paso a copiar textualmente, a

"Acta da fundación da colección de Historia Natural (Museo) do Liceo de Noia.

Con data vintetrés de Novembro de mil nocentos seseta e sete, e en presenza do presidente desta Sociedade D. Armando Rama Villaverde e dos directivos expresados á marxe, procédese a fundación desta Colección (museo) de Historia Natural, sendo fundador do mesmo o Dr. D. Juan Miguel Villados, quen dona para o mesmo a súa colección de paxaros e insectos coa condición seguinte: Que no caso de non interesar no sucesivo esta colección, sexan devoltas ao seu fundador as pezas por el doadas.

A colección doada está composta de trinta e nove aves disecadas entre as que se atopan: espátulas, aguías, miñatos, tordos, gaivotas, mazaricos, pegas, corvos, merlos, rulas, etc. Coas súas correspondentes vitrinas (dúas) realizadas en envero e madeira prensada, e sen cristales.

Ademais conta con seis estoxos en pino roxo cos seus correspondentes cristais nos que está colocada a colección de insectos.

Procédese a nomear directivo desta colección museo e recae o nomeamento por unanimidade sobre D. Juan Miguel Villados, quen o rexeita por non poder atendelo, desexando el mesmo que a dirección quede a cargo do Presidente da sección de Caza e Pesca mentres esta dependa da Sociedade, pasando a un directivo da mesma se algún día esta sección se fixera independente.

Acórdase nomear Director Honorario ao citado fundador Dr. D. Juan Miguel Villados.

Esta colección é propiedade exclusiva do Liceo de Noia, e non poderá ser transferida a persoa algunha nin entidade sen acordo previo co seu fundador".

No seu momento, daremos debida conta da fin desta interesantísima colección.

O dezaseis de Decembro, celébrase Xunta Xeral Ordinaria, na que o máis salientábel é a elección de presidente. A votación, dá o seguinte resultado: D. Manuel Rama Villaverde, cento corenta e catro votos; D. Francisco de Andrés Pérez, trinta e nove; D. Mario Ronquete, catro; D.

Cándido Caamaño, un; D. José Agrelo, un; dous votos nulos, e un en branco.

Queda polo tanto nomeado presidente para o bienio sesenta e oito sesenta e nove, o actual presidente, D. Armando Rama Villaverde.

E non quixera rematar este artigo sobre a historia da Sociedade, sen facer para os máis novos, un recordo persoal da mesma nos tempos que acabo de relatar, pois foi a época na que eu comecei a frecuentala, e a asistir aos bailes que se daban na mesma. Por aquel entón, o bar estaba na entrada, ocupando aproximadamente o que hoxe é a conserxería, e xusto enfronte, o que é hoxe o vestíbulo, atopábase un nivel máis baixo, como de un ou dous chanzos, onde se instalaban mesas e sillas para servizo do bar.

O que é hoxe cafetaría estaba ocupado pola sala de xogos e a biblioteca, así como polo baño de señoras, e onde hoxe están os baños, atopábase a conserxería. Os baños de cabaleiros, estaba no soto, onde hoxe están situados os ximnasiaos, así como tamén a sala de billares.

O primeiro andar estaba sen dividir, e alí celebrábanse os bailes. A afluencia de xente a estes bailes era masiva, sobre todo de xente nova. Era tal a cantidade de persoas alí congregada, que ir dunha punta a outra do "salón" convertíase nunha misión imposíbel. Convertido nunha verdadeira sauna, os mozos e as mozas máis que compartir pasodobres, cumbias, e invitábel refregos, compartíamos tamén inevitábelmente efluvios sudoríparos. Non o din as actas, e eu non son quen de lembrar a data con exactitude, pero por estes anos durante os tres días dun inesquecibel Entroido, tocou a Orquestra Romero.

No verán os bailes celebrábanse ao ar libre, na "pista", solar que hoxe ocupa o salón da Sociedade. Un daqueles "veráns azuis", nesa pista arrasaran "Los Duendes", que traían ademais dunha música extraordinaria, luces de cores que cambiaban co ritmo da música. Un cubalibre custaba once pesetas.

Entrevista

Aurora Marco

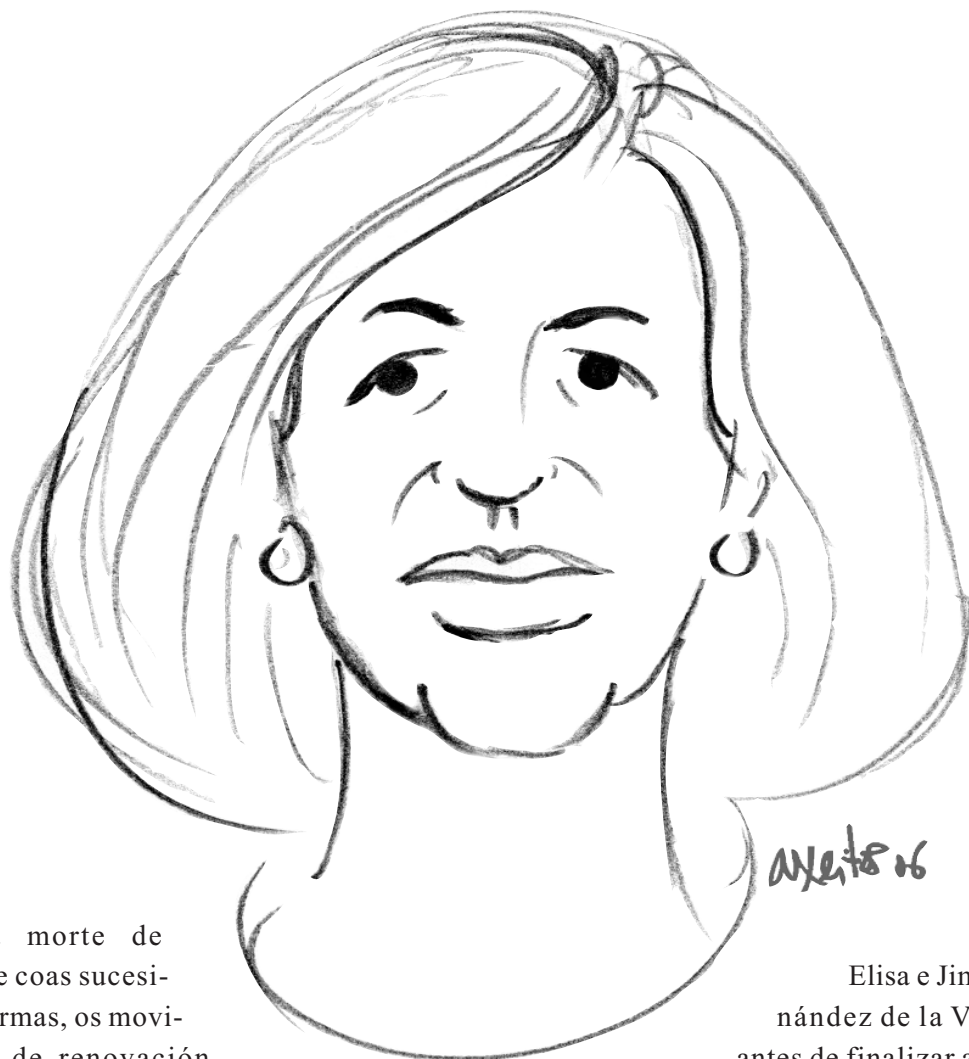
Pepe da Roca

Autora de máis de cen traballos profesionais e dunha vintena de libros, Aurora Marco, noíesa por amor, exerce a docencia na Universidade Compostelá con enorme paixón e técnica depurada. A delicada función de ensinar a futuros ensinantes, complétase co labor de teimosa investigación, sobre todo no universo feminino, tan exaltado pola moda actual como pouco estudado con profundidade e responsabilidade. A profesora Marco segue, inaterábel, o seu camiño segura de que, con traballo, método e cariño, conséguense os obxectivos. E o que queira aprender, que aprenda.

Como mestra de mestras e profunda coñecedora do ensino no noso país, que diferencias observas, en canto a preparación, metodoloxía e entrega, entre os/as ensinantes de antes e os/as de agora?

Depende da interpretación que lle demos a ese “antes”. Se se refere, por exemplo, á etapa da República, no ámbito educativo acometeuse un importante plano de reforma, iniciado por aquel primeiro ministro de Instrución Pública, Marcelino Domingo, mestre, a quen sucedería Fernando de los Ríos, vencellado á “Institución Libre de Enseñanza”. Houbo medidas de grande impacto social: programa masivo de construción de escolas, non obrigatoriedade da instrución relixiosa, debate sobre a “escola única”, aumento de salarios do profesorado, reforma das Escolas Normais, ensaios de coeducación, da que foi grande defensora a coruñesa María Barbeito Cerviño, unha profesional que constituiu un exemplo para o maxisterio galego. Interesaba crear mestres e mestras que cumpriran a

función social que tiñan encomendada, para o cal precisaban unha mellor formación. As Normais convertéronse en institucións profesionais cunha sólida preparación pedagóxica. Todas estas medidas e máis a implantación do novo “Plano Profesional”, moi innovador, repercutiron, claro é, na preparación e metodoloxía de mestres e mestras (o da entrega depende de cadaquén). E non podemos esquecer o interesante e frutífero labor levado a cabo polas Misións Pedagóxicas. Un noiés ilustre, Alejandro Rodríguez Cadarso, como Reitor da Universidade de Santiago, foi un importante apoio para o desenvolvemento destas actividades “misioneras”. A Guerra Civil e a longa noite de pedra que veu despois, racharon con aquel proxecto tan esperanzador, con aquel estilo educativo, e houbo un retroceso considerábel a nivel humano (parte deste profesorado foi depurado, sancionado, inhabilitado) e material. A educación utilizouse para reforzar os valores patrióticos e relixiosos. E estas circunstancias trouxeron consecuencias na preparación e metodoloxía do profesorado. Mais, ao me referir a esta etapa, se respondo de forma xeral sen facer matizacións, corro o risco de ser inxusta con ensinantes vocacionais, sobre todo do tardofranquismo, con boa preparación, que facían o que podían e que deixaron a súa pegada nas futuras xerazóns, pola súa valía nas aulas, pola entrega e a paixón, que suplían carencias de todo tipo. A situación actual é bastante máis coñecida:

após a morte de Franco e coas sucesivas reformas, os movementos de renovación pedagóxica, os materiais didácticos publicados, as revistas especializadas; con outra situación político-social, en definitiva, mestras e mestres teñen aos seu dispor unha serie de instrumentos que lles permiten enfrontarse a cativos e cativas con boa preparación e cunha metodoloxía axeitada. Canto á entrega, depende moito da vocación e, con relación a isto, teño para min que as vocacións fallan bastante. Mais este xa é outro tema.

Que nivel de aceptación e de valoración ten a muller no eido universitario de Galiza?

En teoría, o mesmo nivel de aceptación e de valoración que teñen os homes. Na práctica, a situación é ben diferente, como noutros ámbitos profesionais, por outra parte. Xa pasou tempo abondo desde que, a comezos do XX, as primeiras mulleres que acudiron ás aulas universitarias tiñan que pedir un permiso especial ao Reitor; eran unha minoría cualificada e sobresaíron polos seus extraordinarios expedientes e pola valía profesional. Non hai máis que lembrar as primeiras médicas, as

irmás
Elisa e Jimena Fernández de la Vega, que antes de finalizar a carreira

(que realizaron entre 1913 e 1919), sendo alunas da Cátedra de Patoloxía colaboraron en Galicia Médica, ao lado de nomes ilustres da medicina compostelana. Na actualidade, acho que na incorporación das mulleres á universidade, no aceso á docencia e á investigación, no nivel de aceptación e valoración, non hai discriminación “aparente”. Mais a realidade é outra. Os postos de responsabilidade están ocupados maioritariamente por homes, o que implica, na miña opinión, escasa aceptación e, inclusive, desvalorización das mulleres. Algunhas cifras da Universidade de Santiago que é a que mellor coñezo —e noutras serán semellantes ou piores—, son ben elocuentes a este respecto: dos 25 centros entre facultades e escolas técnicas, só en 5 hai decanas/directoras. Dos 76

Departamentos só 20 están dirixidos por mulleres. Cátedráticos de Universidade hai 276 e Catedráticas 39 (o 12,3%). Nas recentes eleicións de maio pasado, na candidatura que saíu para rexeir os destinos os próximos catro anos hai paridade. Mais, esta medida, que hai que loubar, ficará en papel mollado se non estende a todos os niveis. Ou dito de outra forma: se é un “berniz”, un posicionamento politicamente correcto, non servirá para nada. Mais confío que as cousas van mudar porque vai haber un “Observatorio de Xénero” e a Vicerreitora de quen depende, creo que ten as cousas claras. Ademais, no proceso de converxencia co Espazo Europeo de Educación Superior, na construción do modelo europeo, o principio de igualdade entre homes e mulleres contéplase como prioritario. Nesta tarefa é indispensable a aportación das mulleres (a metade da humanidade). Do contrario non sería unha universidade moderna.

Estamos no Ano da Memoria no que estás intimamente involucrada. Que papel xogaron as mulleres galegas na loita antifranquista?

Un papel fundamental. A seguir da sublevación militar do 36, para moitas mulleres que defenderon a legalidade republicana, houbo represión, tortura, cadea, fusilamento, exilio, ás veces exilio interior, por veces máis duro que a saída da terra. Finalizada a guerra, na resistencia antifranquista o seu labor foi determinante, nomeadamente na zona Galiza-León. E isto dito por algúns protagonistas daquel movemento de resistencia dos anos 40, que aínda viven, e confirmado por investigacións xa feitas e polas que se están a facer este ano. Foron as mulleres que colaboraron coa guerrilla, as guerrilleiras (non hai que terlle medo ás pala-

bras), as que tiveron unha presenza moi activa naquela loita, en igualdade cos homes en todas as misións que se lles encomendaban: abastecimento, reparto de propaganda, desinformación cando conviña, búsqueda de casas de acollida, enlaces... Houbo mulleres no monte (“guerrilleiras con fusil”), pelexando como os homes, que sabían manexar armas e participaron en enfrontamentos coa Garda Civil: unhas morreron en combate, outras foron duramente represaliadas e sufreron cárcere; outras cruzaron os Pirineos para trasladar armas para a guerrilla ou viaxaron desde Franza para levar a bo termo delicadas misións. E houbo as “guerrilleiras da chaira”, por moitas aldeas e vilas da Galiza que axudaron nesas outras actividades a que me refiro que tamén foron duramente represaliadas. Segundo Francisco Rey Balbís, “Moncho”, xefe da IV Agrupación do Exército Guerrilleiro de Galiza a finais do 40, que vive na Habana, máis do 40% da guerrilla galega eran mulleres, non como guerrilleiras permanentes no monte senón como colaboradoras en diferentes misións. O que acontece é que, máis unha vez, o manto da invisibilidade ocultou o seu nome e actividades. Hai que recuperar a súa memoria, e niso andamos.

A situación da nosa fala, é tan dramática como algúns nos queren facer ver?

Utilizar o calificativo “dramática” para definir a situación actual da nosa fala, lévame a pensar naquel Informe dramático sobre a lingua galega, de hai tantos anos... Parece que non avanzamos nada e si houbo avances, aínda que foron tan lentos como o camiñar das tartarugas. Un paso adiante e outro atrás, como a “Penélope” de Díaz Castro. Eu diría que a situación é alarmante: hai unha perda considerábel de galego-falantes, sobre todo na xente nova que coñece o galego, porque o estuda, mais apenas o emprega. Esta mudanza no uso do galego, con relación a 15-20 anos atrás, percéboa ben na miña experiencia como ensinante desde hai trinta e seis anos, en contacto permanente con mozos e mozas entre 19 e 22 anos. A mocidade non ve a lingua como un instrumento útil que lle serve para se comunicar en todas as situacións da vida... Porque está a situación “ambiental”, por dicelo dalgunha forma: cando na xustiza, na igrexa, na empresa, nos medios de comunicación, na música, no deporte, nas artes plásticas, no comercio, nas actividades de lecer; en todo o noso contorno, en definitiva, estexa presente o galego con absoluta normalidade,

non haberá atrancos. Por outra parte, hai que dar sempre a benvida a todas e todos os novos falantes, sen reticencias (“mira este/a que sempre falou castelán e agora usa o galego”), aínda que se incorporen tardiamente porque iso é bon para o futuro da nosa fala, sen preguntarnos a que actitude responde ese uso. Hai que gañar espazos novos cada día... Son moitas cousas...

Que ámbitos da literatura galega cres que están en auxe nestes momentos?

Penso que a literatura galega, en contraste co que acontece coa lingua, pasa por un bon momento, en todos os xéneros, nomeadamente na poesía e na narrativa, pero tamén no ensaio e no teatro. Porén, non debemos esquecer a situación precaria en que se moven os escritores e escritoras con tiraxes moi pequenas das súas obras, sen poder profesionalizarse, con escasa publicidade dos seus produtos literarios –afora contadas excepcións–, sen axudas, sen cobrar dereitos de autor/a en moitos casos... Cóntanse cos dedos dunha man os escritores/as que viven da escrita e iso porque as súas obras se traduciron a outras linguas ou pasaron ao cinema. Por outra parte, como nacen escritores até debaixo das pedras (tense dito que Galiza é o país onde hai máis escritores por metro cadrado), as e os que realmente deberían destacar pola súa calidade, ás veces pasan desercibidos. Tamén a promoción inflúe e, nos pasados anos, só algúns e algunhas gozaban do favor oficial. Admiro o compromiso, a entrega, a teima por seguir escribendo en galego de moitos e moitas: se para este colectivo “os tempos aínda non son chegados”, confío en que virán tempos mellores.

Discípula benquerida de don Ricardo Carvalho Calero, para cando o Día das Letras dedicado ao eximio profesor?

A partir do ano 2000 en que se cumpriron os dez anos da súa morte, período que a Academia Galega establece para poder dedicar esa efeméride a unha personalidade da nosa historia, Carvalho Calero é un dos nomes que “soa”, é un dos nomes que algunhas entidades e asociacións pediron para ser a figura eleita. Pero na Academia Galega, como noutras institucións, hai distintas sensibilidade, e grupos máis ou menos definidos que –segundo creo– aplauden ou rexeitan os nomes que comezan a ser reivindicados para esa data, en función de criterios ou

intereses que, en ocasións, pouco teñen a ver coa valía de figuras, como a de Carvalho Calero, que ten merecimentos sobrados para lle dedicar non un Día das Letras senón os 365 días de cada ano, como a outros escritores e escritoras que aínda non foron homenaxeados. Don Ricardo –o meu profesor, o meu mestre e amigo, de quen tanto aprendín–, unha das personalidades máis importantes do século XX, escritor, lingüista, historiador da nosa literatura, político galeguista, tenente do Exército Republicano, encarcerado e represaliado a seguir da Guerra, foi nos derradeiros anos da súa vida unha persoa incómoda para certo “holding” cultural da Galiza, pola súa filosofía reintegracionista. Iso trouxo como consecuencia que amigos de xuventude, compañeiros de faculdade, departamentos universitarios, co “Visto Bon” das instancias políticas daqueles anos, non só non respeitasen as súas ideas senón que tentasen coartar a súa liberdade de expresión con actuacións inconcebíbeis. Moitas persoas non entenderon a súa mensaxe, daí os picotazos, a boicotaxe e as disparatadas opinións que saíron en medios de comunicación, que, reunidas, constituirían unha boa “Antoloxía do disparate”. Mais os “arrañóns de tantos senadores”, por parafrasealo, inclinaron máis ao traballo, e a Galiza viva sempre o admirou, homenaxeou e agarimou. Posibelmente parte dos académicos e das catro académicas (fermosa porcentaxe feminina!) temen que se reproduza a polémica lingüística de anos atrás e que a incomodidade que xeraba aquel home íntegro se adone dese Día tan ritual. Non o sei. En todo caso, con ou sen Día das Letras, Carvalho Calero ten desde hai tempo o seu lugar na historia da Galiza.

O mar

O mar no cancioneiro popular

Xosé Agreló Hermo

Os mariñeiros teñen sona de cantaren ben. As súas voces, tonificadas polo salitre e polo viño, enchían -agora xa menos- de ledicia as noites de lúa chea nas festas patronais ou nas romarías populares ao son dun repoludo gaiteiro ou unha alegre pandereteira.

Miña lancha mariñeira
que ben capeas o vento;
tamén eu o capeaba
cando era do teu tempo.

O mar tamén ten amoros,
o mar tamén ten muller;
está casado coa area,
dálle bicos cantos quer.

Mariñeiro vai ao mar,
mariñeiro o mar non deixes:
canto máis fondo máis auga,
canta máis auga, máis peixe.

Cancións anónimas como estas foron recopiladas na Costa da Morte por ese incansábel investigador da cultura popular galega que é o profesor Quintáns Suárez. Seguindo no fío do seu estudo, atopamos que a separación da familia é unha das eivas máis graves que ten a profesión de mariñeiro. Decía un vello pescador que os homes do mar debían ter tres salarios: un, por traballador, coma todo o mundo; outro, por traballar nun medio tan brando e perigoso onde non pisa o boi; e o terceiro, por estar separado da familia.

A vida de mariñeiro
non ten moito que envidiar:
botan tres días en terra
e vintecinco no mar.

Miña meniña pequena
quen che dará de mamar?
Túa nai vai na vendima
e teu pai saíu ao mar.

Mariñeiro, non,
que vai e non vén;
un zapateiriño
que traballe ben.

O traballo do mariñeiro é duro, aínda que el non se queixa. As queixas veñen, máis ben, das persoas queridas que quedan en terra.

Arrimadiña a unha pena
púxenme a considerar
os traballiños que pasa
un mariñeiro no mar.

O CARME EN SANTA CRISTINA NOS ANOS 70

Ao mariñeiro no mar
nunca lle falta unha pena:
porque lle rompe o temón,
porque lle renxe unha vela.

O home de mar tampouco se doe da morte, pero sabe
que ela está rondando na agarda dun descoido para arre-
batarlle a vida. Menos mal que se alguén ten claro que a
morte forma parte da vida, ese é o mariñeiro.

Para ser bo mariñeiro
tres condicións hai que ter:
coñecer o mar e os barcos,
e non ter medo a morrer.

Mariñeiriño do mar,
asegura a túa vida;
mira que vas embarcar
en unha táboa podrida.

A vida do mariñeiro
é triste a máis non poder:
en busca de peixe sae
sen saber se ha de volver.

A muller do mariñeiro
pódese chamar viúva,
que cando vai para o mar
vai para a sepultura.

Ante o fatalismo da morte presen-
tida, aférrase ao salvavidas do amor que
lle agarda en terra, un amor que moitas
vezes consolídase nunha familia que
seguirá a tradición mariñeira.

Gaivotiña voadora
lévalle no teu peteiro
unha cartiña de amores
pro meu amor mariñeiro.

Estreliña mariñeira
que andas no mar a nadar,
diraslle ao meu queridiño
que me veña visitar.

Rema, barqueiriño, rema
non deixes que a auga nos leve;
quero ver o meu amor
antes de que a noite cerre.

Van as lanchas polo mar,
van as lanchas polo mar,
van os meus amores dentro
e non lles podó falar.

Non te cases cun ferreiro
que é moi malo de lavar;
cásate cun mariñeiro
que vén lavado do mar.

Estando no mar pescando,
estando no mar pesquei
unha rapaza bonita
e con ela me casei.

Outro salvavidas para o mariñeiro é
a Virxe do Carme. Máis fetichista que
relixiosa, a devoción á Virxe do Carme,
forma parte moi importante da bagaxe
emocional que leva consigo o profesio-
nal do mar. É curioso observar que un
padroado tan recente, que só se remonta

ao ano 1901 no que a raíña rexente María Cristina
nomeou a Virxe do Carmelo patroa da mariña de guerra,
collera tal arraigo na familia mariñeira até o punto de
estar na escada de valores relixiosos por riba do mesmo
Deus. A soedade, o desamparo e a impotencia ante os
perigos do mar teñen moito que ver con esta procura de
acubillo no colo desta nai idealizada.

A nosa Virxe do Carme
quen a puxo moreniña?
Foi a raiola do sol
que entrou pola ventaniña.

Nosa Señora do Carme
ten os zapatiños baixos,
que llos deu un percebeiro
que ía polo mar abaixo.

É a Virxe do Carmelo
fermosa estrela do mar;
é o amor da miña alma
desde que empecei a amar.

Xerardo Agra Foxo

Historia

Baixo o sol da Toscana e a lúa de San Gimignano

*Para o que participa no goberno da cidade,
o principal problema é a beleza.*

Proverbio sienés.

Dúas imaxes sinxelas. A luz que ilumina os pétalos dos mirasoles asociada coa lúa que agarima estas paisaxes de múltiples facianas. Evocadoras imaxes identificadas cunhas terras ardentes e milenarias: o corazón de Italia e o berce do Humanismo. Emocións que invaden a cabeza dos viaxeiros cando intentan descubrir unha rexión que polas sensacións que desprenden as súas postais, a ledicia das súas celebracións folclóricas e a personalidade dos seus artistas máis ilustres semella un paraíso terreal.

Pero, que outros misterios existen detrás desas imaxes nas que se reflicten fermosas mansións protexidas por círculos de alciprestes? Que tesouros agocha esta terra tan considerada polos amantes da boa mesa, as tendas de antigüidades e os produtos artesanais? Que hai detrás dos circuítos turísticos máis visitados?

POLAS TERRAS DE LEONARDO E PINOCCHIO

Dispostos a descifrar estes interrogantes entramos na Toscana a través da súa porta máis branca. Un lugar recoñecido no mundo polas canteiras de mármore máis famosas do mundo: Carrara. Unha placa conmemorativa sinala a carón da Praza Alberica a casa onde residía Miguel Anxo cando acudía ata aquí para buscar as pezas das súas esculturas. Camiñando pola liña da costa atópase a pequena localidade de San Giuliano Terme onde residíu Lord Byron e alentou os derradeiros suspiros o poeta inglés Percy B. Shelley. Para explorar este territorio chegamos, a través dunhas terras ateigadas de viñedos e oliveiras, ata unha vila cuxa actividade xira ao

¿QUE HAI DETRÁS DESTA BUCÓLICA E
SUXESTIVA IMAXE DA CAMPIÑA TOSCANA?

redor da súa figura máis ilustre: Leonardo. Resulta imprescindible visitar o Museo Vinciano, que recolle os modelos dalgúns aparatos deseñados polo xenial artista, a igrexa parroquial de Santa Croce, que conserva a súa pía bautismal, e camiñar por un carreiro de terra vermella ata a aldea de Anchiano onde naceu nun afastado día do ano 1452 o autor de *A Gioconda*.

Preto de Vinci existe unha cidade nunca visitada noutras viaxes a través de Italia. Luca é unha descuberta inesperada. A través das rúas estreitas e discretas do seu casco histórico, que conserva intacta a planta antiga protexida por un dobre recinto de murallas, soamente circulan os peóns e as bicicletas. Polo acougo que se respira detrás dos seus muros renacentistas semella un lugar agradábel. A cidade natal de Giacomo Puccini conta cunha Praza do

RÚAS LOUSADAS, MANSIÓNS BRASONADAS E
COLORIDAS MACETAS ADORNANDO UNHA
ALDEA SITUADA PRETO DA CAPITAL FLORENTINA

PANORÁMICA DE SAN GIMIGNANO —TAL VEZ A VILA MÁIS FERMOUSA
DE ITALIA— COA SÚA MURALLA INTACTA E A SILUETA DAS SÚAS
FACHENDOSAS TORRES

Mercado, trazado sobre a area do antigo anfiteatro romano, e tres igrexas únicas en Italia. San Martino, San Frediano e San Michele in Foro merecen, ademais dunha delicada contemplación das súas espectaculares fachadas, dende as ameas da Torre delle Ore, unha atenta visita ao interior das súas naves.

Explorando estas terras de chairas suaves e outeiros cubertos de castiñeiros visitamos na vila de Collodi dous lugares de interese: os teatrais xardíns da Vila Garzoni e o Parque Pinocchio, construído neste lugar porque Carlo Lorenzini, o autor do impertinente personaxe infantil, tomou como pseudónimo o nome da vila natal da súa nai. Tamén resulta recomendábel visitar a vila balnearia de Montecatini Terme, frecuentada por reis e aristócratas europeos, e o pintoresco burgo medieval de Montecatini Alto que conserva no cumio do seu asentamento os restos dunha fortaleza visitada polos turistas que invaden a súa coqueta praza central. Despois dunhas breves paradas en Pistoia e Prato, regresar a Vinci significa volver a encontrarse co escenario das vivencias infantís do pintor que, ao lombo dunha mula e coa doce compañía da Monna Lisa, abandonou a Toscana-

para vivir os derradeiros días na residencia francesa de Clos Lucé.

SAN GIMIGNANO E MÓNICA BELLUCCI

Atravesando o río Arno divisamos o outeiro fortificado de Certaldo. Entre os edificios reconstruídos destaca a casa de Giovanni Boccaccio. Dende a fiestras da residencia do autor de *O Decamerón* pode albiscarse no horizonte a sensual silueta de San Gimignano. Talvez a vila máis fermosa de Italia polo seu aspecto medieval, o recinto de murallas e as trece torres que simbolizan o seu esplendor cando se atopaba na vía de peregrinación cara a Roma. O conxunto arquitectónico semella unha escultural bágoa de pedra. Dende a porta de San Giovanni ascéndese, entre tendas de artesanía e agradábel restaurantes, ata a Praza da Cisterna, dominada por un pozo antigo e un conxunto de edificios do século XIV que representan a riqueza dos seus propietarios. A carón deste teatral decorado atópase a Praza do Duomo, ornamentada polo Palazzo do Podestá, coa torre máis antiga da cidade, o Palazzo do Popolo e a Colexiata onde se conservan os impresionantes frescos de dous mestres do Renacemento: Benozzo Gozzoli e Domenico Ghirlandaio. Dende a Fortaleza do século XIV domínase o labiríntico conxunto urbano e un val con relevos de perfís delicados e alciprestes afiados.

Para gozar da naturalidade deste asombroso marco arquitectónico resulta imprescindible deterse varias noites nalgunha das pousadas do seu recinto histórico. Entón, se es capaz de ollala con acougo, cando as rúas recobran a súa faciana natural e as febles luces da lúa ilu-

DENDE A "ROCCA" PODE CONTEMPLARSE O PERFIL DAS 13 TORRES QUE SIMBOLIZAN DENDE O MEDIEVO O CONXUNTO URBANO DA VILA DE SAN GIMIGNANO

PRAZA DA CISTERNA DE SAN GIMIGNANO. ARTE E SENSIBILIDADE. DECORADO DAS LOITAS MEDIEVAIS E CENTRO DA VIDA COTIÁ DURANTE OITO SÉCULOS.

ALCIPRESTES ESTILIZADOS, MANSIÓNS REXAS E MILLEIROS DE VIÑEDOS. IMAXES TÍPICAS DUNHA COMARCA DE RELEVOS SUAVES E AROMAS DELICADOS.

minan as fachadas dos seus monumentos, San Gimignano turbará para sempre o teus sonhos e nunca a esquecerás. Mesmo é posíbel, mentres apuras o último capuchino nunha terraza recollida, que che pida lume algún artista protexido cuns lentes negros como Jeremy Iros ou Rachel Weisz. Por alí andaban cando rodaban *Beleza* roubada con Bernardo Bertolucci.

Talvez na túa viaxe te atopes con outros actores, porque a Toscana é un inmenso plató cinematográfico. Aquí rodouse o drama shakesperiano *Muchoruído y pocas nueces*. Franco Zefirelli filmou *Un té con Mussolini*. Unha habitación con vistas, baseada nunha obra de E.M. Forster, tamén se ambientou nestes inimitábel escenarios naturais. Por estas paraxes estivo a exquisita Kristin Scott Thomas cando traballaba en *El misterio de la villa*, Julietta Binoche facendo de enfermeira en *El paciente inglés* ou a desacougante Nicole Kidman cando rodara *Retrato de una dama*. Por onde andara Mónica Bellucci!

Preto de San Gimignano existen outras vilas que converten a esta parte da Toscana nunha rexión orgullosa dos seus engados. Volterra, como outras cidades de orixe etrusco, sitúase no cumio dunha acrópole. O conxunto é famoso polas súas estatuas brancas, as súas murallas ciclópeas e un dos teatros romanos mellor preservados de Italia. Máis ao sur atópase a vila de Massa Marítima, onde se recende a proximidade do Mediterráneo e a frescura dun casco antigo ateigado de pazos con arcadas sombrías e fiestras misteriosas. Asentada nun val frondoso está a incomparable abadía cisterciense de San Gálcano. As ruínas da igrexa permiten apreciar o seu interior, teitado polo luminoso ceo toscano, e os seus

NO CLAUSTRO DO MOSTEIRO DE MONTE
OLIVETTO MAGGIORE REPRESENTOU LUCCA
SIGNORELLI A VIDA DE SAN BIEITO

muros espidos e ríxidos coma o esqueleto dunha embarcación derrotada.

MONTERIGGIONE E AS POSTAIS TURÍSTICAS

Entre Siena e San Gimignano enclávase unha vila que conserva case inmaculado o seu cerco de murallas salpicadas de catorce torres que permiten unha vista soberbia sobre os outeiros e viñedos da comarca. Monteriggione impresionou de tal xeito a Dante Alighieri que se inspirou nela para describir os abismos do Inferno na *Divina Comedia*. No interior do seu recinto celébrase unha das festas medievais máis importantes de Italia. Nesta perfecta reconstrución da tradición cultural da época os asistentes cambian os cartos por escudos e a vila ilumínase con fachos.

É ao sur destas terras onde se encontran as paisaxes máis retratadas polas postais. Campos de alciprestes loitando contra o vento, oliveiras adornando igrexas sinxelas, capelas erguidas para expiar o asasinato dun rival nun asunto de amores e mansións que exhiben o seu pasado nos emblemas dos seus muros. Deixando atrás a monumental Siena atópase a vila de Asciano e a abadía de Monte Oliveto Maggiore, erguida a partir do ano 1313 pola orde olivetana nesta afastada paraxe para recobrar a sinxeleza da regra bieita. Nos

AS VILAS E AS ALDEAS DA TOSCANA REPRESENTAN UNHA
OPORTUNIDADE ÚNICA PARA BALDEIRAR O TEU PETO E ADORNAR A TÚA
GAIOLA CANDO REGRESAS DA TÚA VIAXE

AS PAISAXES COR SIENA, OS CAMPOS DE MILLO E OS HORIZONTES
RECORTADOS TAMÉN CONSTITÚEN A ESENCIA FÍSICA DESTA TERRA
MILENARIA

frescos do claustro representou Lucca Signorelli a vida de San Bieito. Tamén é interesante visitar a botica antiga e un laboratorio de restauración de pergamiños.

Para recuperarse do percorrido polos carreiros serpentes que cinguen a este complexo monástico nada mellor que facer unha parada en Montalcino. A actividade principal desta vila é a vinicultura. Desta rexión proceden os excelentes viños de Brunello que se conservan nas adegas da rexa Fortezza, situada no punto máis elevado desta localidade. Nas súas prazas e rúas pódese degustar estei lustre caldo acompañado con embutidos. Como lembranza da protección que os seus habitantes lle deron aos sieneses, tras a toma desta cidade polos florentinos, a bandeira de Montalcino abre o desfile da carreira do Palio na Praza do Campo.

A sabia mestura de vilas amábeis, viños delicados e comidas típicas, vinculada coas bondades do clima e o recendo que deixou a historia, motiva que a Toscana sexa unha rexión amada polos turistas. Con todo, se te afastas un pouco do triángulo Pisa-Siena-Florenzia podes percorrela sen apenas alterar o teu ritmo vital. Malia que a vida é moi cara, nas terrazas debes andar con coidado e moitos “albergos” resultan inaccesíbeis, existen outras posibilidades para explorala sen baldeirar o peto. A extensa rede de establecementos que ofrece a oficina de AGRO-TURISMO permite un aloxamento máis doado en granxas perfectamente acondicionadas. Mesmo podes colaborar nas tarefas agrícolas ou encerellarte cunha viaxeira tedesca.

Se antes da II Guerra Mundial había preto de 25 mil ingleses residindo na Toscana, algúns deles personaxes das novelas de Henry James, agora milleiros de alemáns invaden estas terras. Así, cando coidas que estás perdido nunha poeirenta pista de terra, Audis e Mercedes aparecen de súpeto a carón dunha aldea onde a pista de tenis ou a piscina están perfectamente camufladas.

DETRÁS DE PIERO DELLA FRANCESCA

Camiño das terras máis meridionais da Toscana xorde ante os ollos unha xoia do románico máis puro. A solitaria abadía de San Antimo cativa aos visitantes polos seus muros de mármore travertino e os alciprestes que acen túan a súa intemporalidade no fondo dun val de outeiros frondosos. Visitar este conxunto monástico, mentres os monxes cantan os salmos gregorianos, eleva a impresión que causan as liñas lombardas do seu campanario e as ábsidas semicirculares que se abren sobre o deambulatório. Despois dunha breve parada en Bagno Vignoni, a estación termal de orixe romana preferida de Santa Catalina de Siena e Lorenzo o Magnífico, visitamos Pienza, a cidade reorganizada polo Papa Pío II e famosa polo queixo percorino, e Montepulciano. Esta cidade do Val de Orcia destaca sobre todo polos seus viños e as súas rúas con pazos de estilo renacentista. Durante o verán actores da comarca representan na festa de Bruscello os episodios máis turbulentos da cidade. Nunha ladeira deste asentamento urbano atópase a obra mestra de Antonio Sangallo: a fermosa igrexa de A Madonna di San Biagio, construída con mármore de tons amarelos e ocre.

MALIA A MASIVA AFLUENCIA DE TURISTAS,
ACHEGARSE ATA O BATISTERIO DE PISA
SEMELLA UNHA VISITA INEVITÁBEL

A COR MEL DA MADONNA DI SAN BIAGIO,
ERGUIDA NAS LADEIRAS DE MONTEPULCIANO,
REPRESENTA A PERFECTA SINTONÍA DA PAISAXE
TOSCANA CO ESPÍRITO DO RENACEMENTO

Como John Bailey e Iris Murdoch os viaxeiros camiñan rumbo á zona máis oriental da Toscana para contemplar o mesmo cadro que durante anos cativou a sensibilidade do famoso crítico literario e a escritora irlandesa. Antes realizamos unha breve visita ás terras onde ancorou Frances Mayes, a autora de *Bajo el sol de Toscana*. A novela que conta a historia desta profesora que decidiu abandonar a vida urbana para recuperar o recendo da terra e os praceres da vida

nunha casa situada na aldea de Brama-sole. Que nome máis fermoso!

Nomes vinculados cunha terra e cunha historia. Resulta difícil atopar tendas, restaurantes ou aloxamentos con denominacións impropias. Albergo Lion Bianco, Trattoria Angiolino, Caffè Palle d'Oro, Ristorante La Barcarola, Taberna e Fattoria Il Fiorentino ou Osteria Bacco que non gardan relación con outros nomes recollidos aquí como Parrillada Hawaii, Restaurante Liverpool, Hotel Singapore, Bar Shangai ou Pulpería California. Nomes alleos a unha terra e claros exemplos dunha cultura sen identidade propia.

Despois de percorrer os arredores do lago Trasimeno chegamos a Arezzo, famosa pola industria de elaboración de xoias de ouro, o mercado de antigüidades e as súas rúas medievais. Tamén recoñecida polas escenas da película *La vida es bella* de Roberto Benigni. Pero o reclamo principal da cidade son os frescos de Piero della Francesca sobre A Lenda da Vera Cruz na igrexa de San Francesco. Un imponente conxunto mural que só se pode visitar con reserva previa. No Museo Cívico de Sansepolcro atópase o cadro obxecto da peregrinación a estas terras: A Resurrección de Cristo, tamén de Piero della Francesca. A escena representa a un Cristo impasíbel no intre de saír do sartego mentres

O PALAZZO COMUNALE DE MONTEPULCIANO RESULTA UNHA VERSIÓN ELEGANTE DOUTROS EDIFICIOS ERGUIDOS NOS CENTROS DAS VILAS ITALIANAS DURANTE A IDADE MEDIA

A ABADÍA DE SAN ANTIMO INSPIROU A POETAS E PINTORES POLA HARMONÍA DAS SÚAS PROPORCIÓNS ARQUITECTÓNICAS E A FRONDOSA PAISAXE QUE A ABRAZA

NA ELEGANTE PIAZZA GRANDE DE AREZZO RODOU ROBERTO BENIGNI ALGUNHAS ESCENAS DA PELÍCULA "LA VIDA ES BELLA"

SE VIAXAS POLA TOSCANA ORIENTAL NON DEIXES DE CONTEMPLAR NA COQUETA VILA DE MONTERCHI A "MADONNA DEL PARTO" DE PIERO DELLA FRANCESCA

os gardas dormen un sono que semella definitivo. A impresión recibida lévamos a contemplar outra obra deste mestre na curiosa localidade de Monterchi. A Madonna del Parto é unha obra única e inquietante porque transmite non só a emoción da Virxe, ante a fatiga e inminencia do seu parto, senón a súa preocupación por un futuro que albisca incerto para o seu fillo.

Pero a Toscana non é soamente unha terra ateigada de cadros e personaxes históricos, paisaxes envolventes e frescos renacentistas. Tamén ofrece a posibilidade de mercar nas tendas perfumes delicados, cerámicas pintadas, artigos de coiro e produtos típicos da súa gastronomía. En poucas rexións de Europa se ofrece unha variedade tan ampla da súa riqueza artesanal. Mesmo se queres fuxir do “mal de Stendhal” —o delirio que lle produciu ao novelista a sobredose de obras artísticas que vira en Florencia— o mellor é mergullarse nestas pequenas vilas onde as mozas amosan a súa elegancia mentres deixan entrever os seus engados.

OS MOSTEIROS DOS APENINOS

Outros monumentos e outras paisaxes, que non gardan relación coas imaxes ofrecidas polas postais da Toscana, poden percorrerse polas ladeiras dos montes Apenninos. Unha rexión atraente para os amantes da natureza e a vida que se respira nos seus recollidos mosteiros. Despois de visitar a casa natal do autor de A Capela Sixtina en Caprese Michelangelo, onde o seu pai fora alcalde, penetramos nunha espesa foresta para coñecer o recinto de A Verna. Unha construción erguida sobre unha rocha que aflorou despois dun terremoto. O mosteiro é importante centro de peregrinación porque aquí recibiu os estigmas de Cristo en 1224 Giovanni de Asís, chamado Francesco porque estudara francés.

Dende este convento tamén se pode visitar o mosteiro de Camaldoli a través dunha estrada poboada de abetos e sinais que anuncian a presenza de cervos e osos. Os monxes camaldolese abandonaron o seu retiro e agora rexentan unha cafetaría e venden licores e xabóns. Asistir a unha misa cantada ou visitar as celas somerxidas na vexetación resulta unha experiencia recomendábel. O terceiro mosteiro de visita obrigada é o de Vallombrosa, fundado para que os aristócratas se retirasen a unha vida máis austera. Malia estes votos de pobreza, a orde creada no século XII medrou no corazón desta foresta de árbo-

O CASTELO DE POPPI SIMBOLIZA A IMPORTANCIA DESTA PEQUENA LOCALIDADE ERGUIDA A CARÓN DOS APENINOS

res centenarias e paraxes de gran beleza panorámica. A última visita por estas terras orientais da Toscana é para á coqueta vila de Poppi e o Castello di Romana, que acolleu a Dante cando tivo que exiliarse de Florencia.

Non o dubides. Cando teñas unha oportunidade viaxa ata estas terras onde unha luz incomparábel guiará os teus pasos coma se foses un artista do Renacemento. Non fagas como algúns viaxeiros que prefiren mergullarse na selva vietnamita ou pasear pola muralla china sen coñecer antes estas paisaxes. ¡Que mágoa! O ambiente resulta tan acolledor que moitas vilas atópanse illadas ao tráfico. Se ao regreso, mentres lembrás a túa experiencia toscana, ves un coche que ven de fronte pola alameda, non te preocupes; non estás sufrindo o “mal de Stendhal”, son os munipas que deixaron o tabaco na oficina. Vai a Toscana e comprobarás como nunca volverás.

Auga e hixiene públicas en Noia e Muros (II)

Tempos de pestilencia na ría

Pedro García Vidal

Antes da industrialización do XIX, a elevada mortalidade era unha característica xeral das poboacións. As frecuentes crises de subsistencia, debido a unhas colleitas sempre dependentes das variábeis condicións climáticas, provocaban a aparición de cíclicas fames sobre as que as epidemias actuaban cunha grande efectividade que dezmaba en poucos meses as comunidades humanas da zona afectada.

A peste, ademais da fame e a guerra, era unha das temidas pragas das sociedades preindustriais que cada certo tempo reaparecía cobrándose, onde o facía, un elevadísimo saldo de vítimas. Especialmente graves eran os episodios de mortalidade catastrófica nas vilas e cidades. A pestilencia era un inimigo temíbel e terríbel que atopaba nas malas condicións hixiénicas e sanitarias deses espazos urbanos un excelente medio de propagación. Por iso, xa desde os primeiros tempos, os habitantes da urbe procurarán un control efectivo sobre as epidemias. As portas que se abrían na muralla protectora do establecemento urbano, supoñían un filtro onde controlar calquera sospeitoso de padecer enfermidade infecto-contaxiosa. En caso de dúbida, negábase a entrada ao burgo, e o enfermo era rexeitado cara algún dos centros de acollida de “apestados”, sempre emprazados en lugares illados e afastados do núcleo urbano. San Lázaro, en Noia, ao outro lado do río Traba, e o Santuario da Virxe do

Camiño en Muros, eran espazos para a enfermidade aos que o resto da poboación accedía dun xeito moi restritivo.

Era nas vilas e cidades, pola súa concentración humana, onde os efectos das epidemias alcanzaban a súa máxima expresión. Diversos factores contribuían á súa expansión: un sistema de sumidoiros –cando existía– inadecuado e deficiente; unha escaseza de control e limpeza dos pozos negros que contaminaban o subsolo ou que desbordaban con certa frecuencia; a insalubridade das augas estancadas, abundantes en moitas rúas; unha acumulación de esterqueiras que non se sacaban ao exterior senón que se acumulaban no interior do recinto urbano; o costume de arroxar desperdicios e augas sucias ás rúas; a acción contaminante dos produtos residuais pestilentes de certas actividades como carnizaría, peixaría, ..., e habería que resaltar ademais a existencia de cemiterios dentro dos cascos urbanos, tan prexudiciais para a comunidade desde o punto de vista sanitario.

Aínda que xa na Ilustración a preocupación pola salubridade urbana constituía un tema presente, será a partir da metade do século XIX cando comecen a afrontarse con verdadeiro rigor os problemas referentes ao saneamento dos núcleos urbanos, en parte como consecuencia da expansión demográfica que ten lugar nas mesmas; pero tamén e moi importante, pola grande repercusión sociolóxica causada polos episodios de mortalidade provocados polas epidemias. As deficientes condicións hixiénico-sanitarias das vilas van proporcionar un campo abonado para a difusión das epidemias, especialmente as de cólera e as de febre amarela, pero tamén de enfermidades pulmonares e infecto-contaxiosas como a tuberculose, sarampelo, variola, difteria ou tifo, que con carácter endémico teñen nunha poboación mal alimentada e carente de hábitos hixiénicos unha presa fácil. A isto vense sumar a mala calidade da atención médica e unha inexistente política de hixiene pública.

EPISODIOS DE PESTILENCIA NAS VILAS DE MUROS E NOIA NO SÉCULO XIX

A revolución industrial coa conseguente expansión do capitalismo colonial á conquista de novos territorios nos que proverse de materias primas baratas e de novos mercados para as manufacturas, favorecida pola revolución dos transportes que achegaban dun xeito moito máis doados os diferentes países do mundo, fixo que a posibilidade de contaxios e transmisión de enfermidades entre continentes fora agora moito maior que nas épocas precedentes. A velocidade de difusión das pandemias incrementouse de xeito importante e o ferrocarril e o barco ían actuar como os vehículos transmisores do mal.

Así, a transición do século XVIII ao XIX estivo marcada pola chegada repetitiva dun grave contaxio importado desde o mundo americano, ao que abriron a porta as disposicións de libre comercio dadas a diversos portos por Carlos III. Tratábase da *febre amarela*, tamén coñecida como “*vómito negro*”, enfermidade posiblemente de orixe africano e levada cara ao Novo Mundo nos cargamentos de escravos negros (Betrán Moya J.L., 2006). A enfermidade ten como axente a un virus septicémico que é transmitido, como no caso do paludismo, por un mosquito. En España houbo episódicas epidemias no século XVIII, pero será nas primeiras décadas do século XIX cando todo o Mediterráneo español sexa afectado. O comercio coas Indias e unha deficiente organización sanitaria que non podía evitar o contrabando e os descoñecidos sanitarios constituíron a súa causa (Betrán Moya J.L., 2006). O temor a que a enfermidade chegase ás vilas costeiras de Noia e Muros queda reflectido nas constantes referencias nos libros de actas a circulares enviadas pola superioridade de cara a tomar tódalas

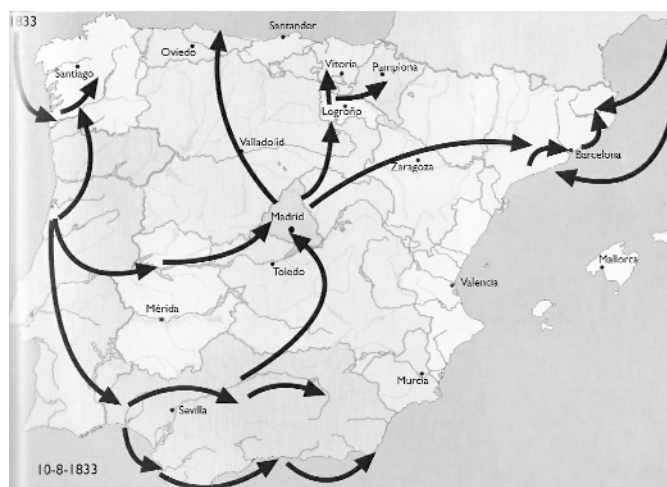
medidas ao alcance co fin de evitar o contaxio.

Durante todo o século XIX, os episodios de pestilencia achéganse ciclicamente polo Barbanza. O *cólera morbo asiático*, por exemplo, azouta estas xeografías á maneira dunha peste do réxime demográfico antigo a mediados do referido século. Ao igual que antigamente fixera a peste, o cólera proviña de novo do mundo asiático. A primeira pandemia desta enfermidade na Península, e posiblemente unha das máis graves polos seus efectos demográficos, tivo lugar entre os anos 1833 e 1835. Ao parecer penetrou a través de Portugal, logo estendeuse cara a Galicia polas costas de Vigo onde se produciron brotes illados. Este brote tivo maior incidencia no sur e leste de España. Con igual ou superior gravidade, o cólera retornou en 1854-1856, iniciándose o brote en Vigo.

En xullo do ano 1854 aparece o primeiro infectado na vila de Ribeira e axiña se propaga polas localidades máis próximas. Á ría de Muros-Noia chega un pouco máis tarde. O día 23 de agosto de 1854 falecía en Noia Dominga Fernández, solteira, residente na praza da Fanequeira. No mes de setembro ata trinta e dous veciños perderon a vida como consecuencia da propagación da pestilencia (Agrafoxo Pérez, Xerardo, 1991).

A peste chega igualmente a Muros por esas datas. En sesión do 15 de outubro reflíctese o problema e maniféstase a necesidade urxente de “*contratar un médico de confianza para que en las apremiantes circunstancias viniese a encargarse inmediatamente de la asistencia de los enfermos con especialidad de los ataques del cólera que tanto llaman la atención*”.

O de 1854 non foi o último episodio relacionado co cólera morbo-asiático. En anos sucesivos fíxose presente a epidemia en diferentes lugares da costa, cobrándose sempre un número impor-

MAPA DA PRIMEIRA INVASIÓ DO CÓLERA EN ESPAÑA (1833-1835).
IMAXE TOMADA DO LIBRO: HISTORIA DE LAS EPIDEMIAS EN ESPAÑA Y
SUS COLONIAS (1348-1919).

tante de vítimas. Un tremendo terror se instalou nas poboacións costeiras ante a súa chegada e as medidas preventivas ocuparon un lugar importante dentro das preocupacións das autoridades.

Tamén, a finais do mesmo ano de 1854, a variola fará aparición nas rúas intramuros da vila de Noia. O día 19 de outubro cóntanos Xerardo Agrafoxo (1991) *"falecía na rúa de Laxe a primeira vítima desta mortal enfermidade. Tratábase de Domingo Millares, a quen seguirían Adelaida Rodríguez de 21 anos, morta días máis tarde, e Nicolasa Rita veciña da rúa Condessa"*. Esta enfermidade foi facendo visitas esporádicas á vila ao longo de todo o século XIX, e debeu reaparecer con certa intensidade no ano 1891, producindo unha grande preocupación entre as xentes.

Xa en pleno século XX, o derradeiro episodio de epidemia mortífera ten lugar no ano 1918. Trátase da coñecida como gripe do 18, *"la más reciente de las plagas o mortandades generalizadas"* en palabras do investigador barbanzano Daniel Bravo Cores (1990). Tamén coñecida co inmerecido nome de *gripe española*, ou a *dama española*, por ser esta a orixe que a Royal Academy of Medicine de Gran Bretaña deu á epidemia; porén, na actualidade das diferentes hipóteses sobre a súa orixe semella aceptado que os primeiros casos se deron nun campamento norteamericano en Fouston, Kansas, o 4 de marzo de 1918. A epidemia estendeuse rapidamente ata a costa oeste americana, e desde aí difundíuse logo polos soldados que se embarcaron cara ás fronteas de combate europeos nas derradeiras fases da Primeira Guerra Mundial (Betrán Moya, J.L., 2006). En España, a primeira ondada da gripe deuse coñecer oficialmente o 20 de maio de 1918 en Madrid.

Na ría de Muros-Noia, nos meses de outubro, novembro e decembro, a gripe alcanzou unha virulencia notable, producindo un número importante de vítimas nos concellos próximos de Noia e Lousame. En Noia, dun total de 219 faleci-

"Fiebre amarilla" Juan Manuel Blanes

"FIEBRE AMARILLA". ÓLEO DE JUAN MANUEL BLANES.

dos, os afectados pola gripe foron 70. No veciño concello de Lousame, dun total de 84 falecidos morreron como consecuencia da gripe 45 (Agrafoxo Pérez, X., 1991).

Pero non só a peste e a fame nas cíclicas crises de subsistencia, facían estragos na poboación: outras enfermidades, como a tise ou tuberculose, eran igualmente causa de frecuentes defuncións. Ademais, a ausencia de medidas de carácter médico e sanitario dificultaban extraordinariamente o control de enfermidades contaxiosas ou a curación de todo tipo de males. A asistencia médica era moi escasa. Cidades e vilas eran visitadas de cando en vez, por personaxes, máis ou menos formados, que ofrecían os seus servizos médicos, como era o caso dos sacamoas e compoñedores. Os pobos desasistidos, especialmente nas áreas menos urbanizadas, reclamaban desesperadamente á Xunta de Sanidade o envío urxente de médicos.

NORMAS OFICIAIS DESTINADAS A EVITAR O CONTAXIO NAS VILAS COSTEIRAS

As desfavorábeis condicións hixiénicas que presentaban as vilas, como era norma xeral naquel tempo en

ENFERMOS DURANTE UNHA EPIDEMIA DE PESTE NEGRA, NUN CADRO GÓTICO.

tódalas entidades urbanas, favorecían a existencia dunhas altas taxas de mortalidade, e contribuían igualmente, a conformar un escenario favorábel para a propagación de episodios de pestilencia. Os variados tipos de epidemias, que facían aparición cada certo tempo, cobraban, baixo estas condicións favorábeis de transmisión, un elevado saldo de vítimas. Por outra banda, as vilas costeiras estiveron especialmente afectadas polas pestes, tendo en conta que, en numerosos casos, a enfermidade viña de Oriente traída polos tripulantes dos barcos. Por conseguinte, normalmente, a peste chega por mar. Por iso, o control das embarcacións que arriban a porto faise imprescindible, sobre todo, en momentos de perigo. Para evitar o contaxio, dispuxéronse as “*visitas do mar*”: os barcos que arribaban a porto debían ser inspeccionados pola Xunta de Sanidade antes de poder atracar e as autoridades decidían se a embarcación examinada debía ou non permanecer en corentena no mar antes de que os seus tripulantes baixasen a terra.

Froito da política centralista dos Borbóns, foi a creación dunha Xunta Suprema de Sanidade e dunha serie de xuntas locais nas costas, herdeiras en moitos casos das xa existentes nos pasados séculos, co obxecto de coordinar a vixía dos portos marítimos, tanto de viaxeiros como de mercadorías. Así, ante a presenza de febre amarela, detectada na cidade de Cartaxena, o 22 de outubro de 1811 presentouse unha orde da capital de Santiago na que se pon en garda á vila de Muros co fin de que esmere a vixía sobre embarcacións procedentes de dito porto ou portos próximos:

“expedida por los S.S. Justicia y Ayuntamiento de aquella ciudad, en la qual inserta una de la Junta Suprema de Sanidad de fecha diez y nueve de Agosto último, terminante a los síntomas de la fiebre amari-

PORTADA DEDICADA AO CÓLERA DE 1885. LE PETIT JOURNAL. VARIOS XORNAIS, REVISTAS E PUBLICACIÓNS PERIÓDICAS CIENTÍFICAS DO MUNDO RECOLLERON OS ACONTECEMENTOS DRAMÁTICOS DA PESTE QUE AFECTOU A TODA EUROPA.

lla que se ha manifestado en Cartagena de Lebante para que se tenga cuydado por las Diputaciones de sanidad con los buques que procedan de aquel puerto u otros que se rozen con aquellos, y dichos S.S. acordaron darle el mas puntual cumplimiento, y al efecto entregaron la citada orden al Regidor Diputado de Sanidad para su observancia y que dé razón a este Ayuntamiento de cualquiera nobedad que obserbe y note sobre este particular”.

A Xunta Suprema de Sanidade do Reino é o organismo encargado de coordinar as medidas de loita e prevención a través das xuntas municipais e das xuntas de sanidade de partido, as cales foron reorganizadas en cadansúa das capitanías xerais. Como xa sucedera en contaxios anteriores, a capacidade de actuación destas xuntas era moi limitada e estivo marcada pola carencia de recursos económicos propios, o que facía recaer todo o custo das medidas

contra a enfermidade sobre as depauperadas arcas municipais (Betrán Moya J.L., 2006).

MEDIDAS DE SALUBRIDADE E HIXIENE PARA PROTEXERSE DA PESTE

Nas vilas e cidades as medidas de hixiene debían extremarse, aínda que este aspecto era moi difícil de cumprir polo tipo de urbanización (poucas rúas empedradas, ausencia de canalizacións de augas fecais, de servizos de limpeza públicos,...); os regulamentos urbanos en forma de ordenanzas atendían estas cuestións. Así, nas Ordenanzas Municipais de Muros de 1863 ou nas de Noia de 1898 aparte de toda unha serie de medidas que fan referencia á hixiene e salubridade públicas, trátase de poñer de manifesto a necesidade dunha serie de medidas específicas de precaución ante a peste co fin de evitar o contaxio:

- *Los directores de estudios y maestros de escuela, no admitirán en sus clases ningún niño que no esté vacunado, ni tampoco a los convalecientes de sarna, escarlatina u otras enfermedades contagiosas, sin que acrediten competentemente*

haber purificado las ropas y pasado una correspondiente cuarentena.

- *Tampoco se permite la concurrencia de niños, a estudios o escuelas, cuyas habitaciones sean proporcionalmente reducidas y no tengan la luz y ventilación suficiente.*
- *Tampoco se permite celebrar funciones religiosas, que atraigan gran concurrencia, en las iglesias o capillas que no tengan capacidad suficiente para recibirla.*
- *Esta prohibición se extiende a los espectáculos públicos que se den en locales de las mismas condiciones.*

Igualmente, as medidas de salubridade dirixidas a evitar a propagación por contaxio de enfermidades, tamén afectan ás propias vivendas dos particulares:

- *Se prohíbe la aglomeración de muchas personas en habitaciones pequeñas.*
- *La habitación donde muera un enfermo de mal contagioso, se picará y blanqueará por cuenta del habitante en ella, saneándola suficientemente.*

A loita contra o desagradábel visitante céntrase na mellora das medidas hixiénicas nas que os Concellos non escatiman esforzos:

“El Sr. Alcalde dio cuenta de las medidas higiénicas adoptadas por la Junta de Sanidad para prevenir contra los estragos del cólera, lo cual produce gastos porque el Municipio tiene que hacer la limpieza de casi toda la población y de las cañerías, el ayunta-

BARRIO DE SAN XOSÉ EN MUROS A PRINCIPIOS DO SÉCULO XX. AS MALAS CONDICIÓNS HIXIÉNICO-SANITARIAS PRESENTES NAS VILAS E CIDADES, CONSTITUÍRON DURANTE MOITO TEMPO UN BO CALDO DE CULTIVO PARA A APARICIÓN E PROPAGACIÓN DAS ENFERMIDADES INFECTO-CONTAXIOSAS.

miento enterado acordó que si los gastos presupuestados para este objeto no fueran suficientes que se eche mano de los necesarios consignados en el capítulo de imprevistos provisionalmente". (Muros, A.M. 13 de xullo de 1884).

Ao mesmo tempo, toda unha serie de recomendacións hixiénico-sanitarias tratan de concienciar á poboación para facer fronte á epidemia en caso de presentarse:

" Por el Sr. Presidente se expuso la gran necesidad que existe de que por los habitantes del distrito se cuide de la limpieza para evitar las consecuencias del cólera que esta diezmando la Nación, y la Corporación abundando en los mismos propositos acuerda que se fijen bandos y al efecto dicta las siguientes disposiciones:

1ª – Que todos los habitantes de este distrito barran y limpien la calle o calles contiguas a la casa en que habiten en la mitad de la extensión comprendida entre esta y las en que moren sus mas próximos vecinos, y que cuando no hubiese otros en la misma calle o estuviere inhabitada la obligación de que se ha hecho merito comprenda toda extensión de aquella.

2ª – Que el polvo y las demas basuras procedentes de la referida limpieza en este pueblo y sus arrabales hayan de ser arrojadas a la mar y dentro de sus aguas previamente.

3ª – Que esto último se practique igualmente con las aguas sucias, inmundicias cenizas y cualesquiera otros residuos de procedencia animal o vegetal que deban su origen a la limpieza ...

4ª – Que se prohiva vaciar aguas sucias por las vertederos o aguas de las casas y que solo se permita hacerlo con las limpias cuando aquellas desagüen por caño cerrado en las alcantarillas en la calle.

5ª – Que en conformidad con lo dispuesto en el artículo 109 de las ordenanzas de este municipio se prohiva lavar y limpiar pescado de cualquier clase asi como patatas y otras cualesquiera legumbres en las puertas de las casas y en las calles y plazuelas del pueblo. Estas operaciones habrán de hacerse a orillas de la mar o en el interior de las casas.

6ª – Que del mismo modo se prohiva lavar ropa pescado y otra cualquiera cosa de esta clase que fuere en las fuentes publicas y en los ríos que atraviesen el casco de este pueblo.

7ª – Que se prohiva igualmente tender ropas en las calles y plazuelas en esta Villa.

8ª – Que no se permita vagar libremente por las calles a los cerdos, los cuales deberán ser conducidos con pastor y sin detenerse a las afueras de esta población; debiendo advertir que no se halla comprendida en la palabra afueras de este núcleo la carretera que de la Agesta conduce al barrio de la Virgen.

9ª – Que las cuadras de los ganados a que se refiere el número anterior, asi como las de vacuno y cualquiera otro, habrán de limpiarse y desinfectarse cada ocho dias por cuenta de los propios dueños.

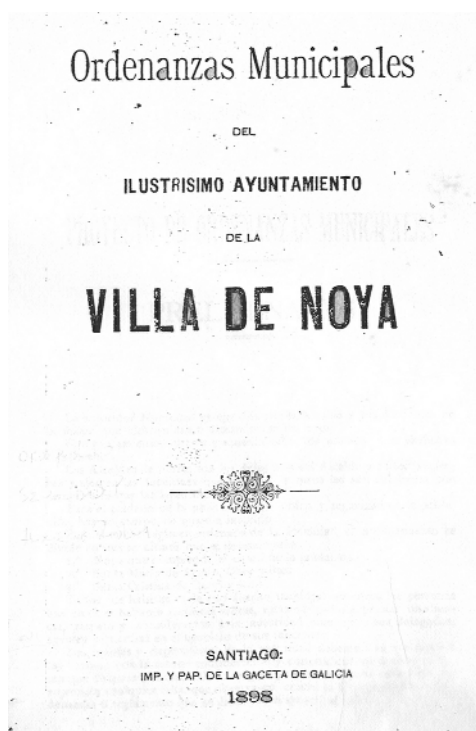
10ª – Que lo mismo haya de practicarse con los depósitos en los lugares escusados que existan dentro de las casas de esta Villa.

11ª – Que los dueños de los maderos inmediatamente después de realizadas las operaciones de matanza de las reses los baldeen con agua de la mar.

12ª – Que todas las estercoleras que existan en las inmendiaciones en esta Capital a menor distancia de la señalada en el artículo 111 de las

RESTOS DUNHA ANTIGA CANALIZACIÓN APARECIDA NA RÚA DE MAZACÁÑAMOS DE NOIA. CUBRIR AS CANALIZACIÓNS DE AUGAS FECAIS FOI UNHA EXISENCIA ANTE O PERIGO DE PROPAGACIÓN DA PESTE.

CONSCIENTES DA SÚA IMPORTANCIA, AS
ORDENANZAS MUNICIPAIS DEDICABAN
AMPLOS CAPÍTULO AOS ASPECTOS
RELACIONADOS COA HIXIENE E SALUBRIDADE
PÚBLICAS.

antes referidas ordenanzas hayan de cegarse con arena a la altura de 75 cm; operacion que se hará dentro del tercero dia por los mismos dueños, o dé orden al encargado de la ejecución del presente acuerdo y por cuenta de aquellos.

13ª— Que con arreglo a lo prevenido en el artículo 112 de las precitadas ordenanzas municipales al hacer la limpieza prescrita en el precedente nº 10 se cuidará de que no se derramen en las calles las basuras, quedando en caso contrario obligados los dueños o conductores a limpiar el sitio y a baldearlo con agua de la mar.

14. Que la limpieza en las calles de que hablan los dos primeros números se ejecute antes de las nueve de la mañana y que las aguas de baño particulares y los vacines depositos de escusados hayan de vaciarse en la mar después de las

diez de la noche y antes de las cinco de la mañana en los meses de Abril, Mayo, Junio, Julio, Agosto y Setiembre y después de las nueve y antes de las siete en los restantes del año.

15ª— Que mientras reine el colera en cualquiera de las provincias peninsulares del Reyno, la infraccion en las disposiciones anteriores, asi como las de cualquiera de las contenidas en las vigentes ordenanzas de este municipio, no podrá ser corregida con pena inferior a cinco pesetas ni superior a veinte y cinco; debiendo aplicarse la prisión subsidiaria a los insolventes en la forma que establezca el código. (Muros, A.M. 15 de agosto de 1885).

O risco da situación fai que se sexa especialmente rigoroso cos infractores:

“Se dio cuenta de las medidas acordadas por la Junta de Sanidad en la previsión de una invasión del cólera, de todo lo que ha quedado enterado el Ayuntamiento y acuerda que se fijen bandos dándolas a conocer al publico para su cumplimiento y que todo contraventor a los mismos sea multado de cinco a diez pesetas por primera vez; el reincidente de diez a veinte y cinco y si persistiesen en no cumplirlos o mostrasen unha actitud rebelde, aunque sea pasiva, sean tratados como desobedientes a los mandatos de la Corporación y se les castigue con arreglo a Derecho, para cuyo efecto se girarán visitas a domicilio y que el Sr. Alcalde sea responsable de la imposición de las penas”. (Muros, 30 de agosto de 1885)

A finais de século, a persistencia de focos de cólera en determinados lugares da península, fai que os temores sigan estando presentes e un estado de vixilia permanente insista nas medidas hixiénicas que puidieran favorecer a propagación da enfermidade.

OUTRAS FORMAS DE LOITA CONTRA A PESTILENCIA

Ante a noticia dun brote de peste unha das primeiras medidas que se tomaban era a limpeza diaria das rúas, a prohibición de que os animais deambulasen libremente por elas, e regular a hora na que os campesiños debían proceder á recollida do esterco. Igualmente, tómanse medidas co fluxo externo dos vertedoiros, e o habitual costume de arrojar desperdicios á rúa a través de ventás e portas. As Ordenanzas tipifican algunhas situacións, que en realidade xa foran contempladas anteriormente en disposicións locais e mandatos rexios, aínda que o feito de que se sigan discutindo ou resolvendo anos despois nas reunións municipais é unha proba evidente do difícil

que resultaba erradicar determinados hábitos da veciñanza (Rosende Valdez, A.A. 2005).

A partires do século XIV estendérase a opinión que relacionaba un aire adecuado e limpo coa conservación da saúde colectiva e, ao contrario, un aire putrefacto coa aparición de enfermidades. A asociación entre mal olor e putrefacción, e entre esta e pestilencia era para os médicos unha relación obvia. De feito a presenza de bo olor no ambiente era un signo definitivo de que a putrefacción desaparecera e de que o aire se purificara. Así pois, tal como sinala J.L. Betrán Moya (2006), *“el mal olor percibido por el sentido del olfato jugaba un papel central en la semiología de la pestilencia”*. De aí que debían poñerse tódolos medios posibles para evitar o aire corrupto ou tratar de purificalo. Por ilo, xunto á limpeza diaria de rúas e prazas, recomendábase a queima de plantas aromáticas. O lume, xunto co ouro e a forza, era un dos principios activos polos que se regulaba o poder civil para a erradicación da peste. O lume servía para a desinfección e a combustión de substancias infectas ao traveso da fumigación de substancias aromáticas. A desinfección do aire, ao que os médicos consideraban principal axente transmisor da enfermidade, levábase a cabo mediante a queima de plantas coma o romeo e outras aromáticas prendidas en diferentes lugares da vila. En sesión de 19 de abril de 1826, o concello de Muros fai un aviso público, no que entre outras indicacións sinala que: *“previene a todo vecino que al anochecer procuren hacer fogatas en la calle con laurel, romero, mentrastos y otras aromáticas muy a propósito para purificar el ayre”*.

A medida básica para asegurar a erradicación do mal na cidade pasaba por sacalo fóra dela. Como hospital de contaxiados preferíronse case sempre os recintos relixiosos que se atoparan nas aforas, que pecharan nos seus muros a enfermidade alonxándoa da urbe. Dese xeito, o lazareto ou morbería colocábase con frecuencia nos arrabaldes (Virxe do Camiño en Muros) ou, cando fora posible, en lugares illados como illotes (San Lázaro en Noia).

En último termo sempre quedaba demandar axuda divina para que botase unha man: *“El Señor Alcalde propuso que se hiciera una novena al glorioso San Roque para que por su intersección se nos libre de la epidemia variolosa y cuyos casos suceden con bastante frecuencia en este pueblo”* (Noia, A.M. 23 de abril 1891).

O AVANCE DO DISCURSO HIXIENISTA

As pésimas condicións de habitabilidade no interior das vellas urbes que convertía as epidemias de cólera en feitos demasiado frecuentes colaboraron a que *“el discurso higienista tomara amplitud y llegara a hacer*

causa común con aquellos que defendían la necesidad de derribar definitivamente las antiguas murallas que encorsetaban el progreso urbano y amenazaban la salubridad interna de sus habitantes” (Betrán Moya, J.L., 2006). Facíase necesaria e urxente unha intensa remodelación urbana no campo das infraestruturas, con prioridade para aquelas relacionadas coa hixienización e saneamento.

No ámbito de actuación que as vilas de Noia e Muros, ao igual que o resto de vilas e cidades galegas, se propoñen durante o século XIX co obxecto de avanzar no progresivo desenvolvemento da súa infraestrutura urbana, van ocupar un lugar sobranceiro os problemas referentes ao saneamento. Os esforzos realízanse para establecer un sistema satisfactorio de sumidoiros, así coma os conducentes a procurar a limpeza viaria e a correcta eliminación de residuos, tentando garantir a recollida de lixo de todo tipo. Todo este conxunto de actuacións, constituirán, xunto ao abastecemento de auga que xa tratamos (Alameda nº 22), os piares nos que se fundamentarían as aspiracións das corporacións locais para lograr mellorar a penosa situación sanitaria na que se atopaban as poboacións galegas. Son tempos de cambio para as vilas de Noia e Muros. Diso trataremos no próximo número desta revista Alameda.

BIBLIOGRAFÍA

- Agrafoxo Pérez, Xerardo: **400 anos na historia de Noia**. Noia, 1991.
- Betrán Moya, J. Luís : *Historia de las epidemias en España y sus colonias* (1348-1919). Madrid, 2006.
- Bravo Cores, Daniel: *“La peor epidemia de la comarca”*. *La Voz de Galicia*, 16,17 e 18 de maio, 1990.
- Libros de Actas Municipais de Muros e Noia.
- Rosende Valdez, Andrés A.: *Unha Historia Urbana: Compostela (1595-1780)*. Santiago de Compostela, 2004.

Pinceladas sanitarias

Anticoagulantes orais

Victor Vez Vilar

Queremos hoxe ocuparnos dun tema que cada vez interesa a máis persoas, dado que asemade son cada vez máis os enfermos aos que se lles pautan doses de anticoagulantes orais.

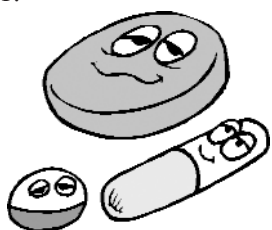
Para que, amigo lector, nos entendamos mellor: imos falar do SINTROM, e para elo acudimos a un experto na materia: D. Agustín Pía Morandeira. El é Farmacéutico titular por oposición do Sergas e con destino no centro de saúde de Noia, onde ben desenvolve a súa labor dende fai case 10 anos.

REVISTA ALAMEDA: Para que serven os anticoagulantes orais?

Dr. PÍA MORANDEIRA: Son medicamentos que fan que o sangue tarde máis tempo en coagular ao impedir que a vitamina K sexa utilizada polo fígado para formar algúns dos factores da coagulación.

R.A.: É un tratamento moderno?

Dr. P.M.: En absoluto, son medicamentos que se utilizan dende hai moitos anos, concretamente, o Sintrom, o máis utilizado en España, foi dado de alta no ano 1961.

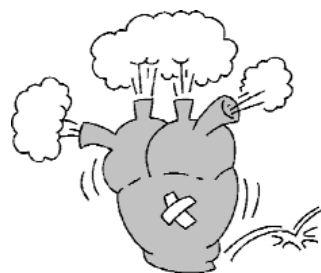
DR. D. AGUSTÍN PÍA MORANDEIRA

R.A.: Existen varios medicamentos que cumpren esta función ademais do coñecido Sintrom?

Dr. P.M.: Si, por vía oral, ademais do Sintrom que ten como principio activo o acenocumarol tamén temos o Aldocumar que ten de principio activo a Warfarina e que é o máis utilizado noutros países. Hai outros anticoagulantes, as heparinas pero estas só poden utilizarse vía parenteral a través dunha inxección.

R.A.: Cales son as patoloxías nas que se debe pautar un anticoagulante oral?

Dr. P.M.: Son moitas e cada vez máis numerosas. Os estudos que se teñen feito nos últimos anos demostran que nas patoloxías nas que se están a utilizar estes medicamentos os pacientes anticoagulados viven máis anos fronte aos que non están anticoagulados. As patoloxías nas que se usan son todas nas que está aumentando o risco de que se forme

un trombo por exemplo pacientes con problemas nas válvulas cardíacas ou algúns con certo tipo de arritmias.

R.A.: Teñen efectos secundarios estes medicamentos?

Dr. P.M.: Como todos os medicamentos. O máis frecuente é a hemorraxia que normalmente obriga a consultar co médico. En calquera caso o beneficio da toma dos anticoagulantes orais sempre é superior ó risco.

R.A.: E contraindicacións?

Dr. P.M.: Os anticoagulantes orais non están contraindicados practicamente en ningunha situación común só en patoloxías moi concretas e pouco frecuentes que predispoñen a sufrir hemorraxia ou nalgúns etapas do embarazo nas que habería que utilizar heparinas.

R.A.: Xa nos dixo que hai outros, ademais do propio Sintrom pero, son todos iguais?

Dr. P.M.: Hai pequenas diferenzas en canto ao tempo que tardan en facer efecto e á duración deste, pero basicamente son iguais. As diferenzas son maiores cos que se administran vía parenteral por canto actúan sobre diferentes factores da coagulación.

R.A.: Onde está a diferenza entre os anticoagulantes orais e os inxectados?

Dr. P.M.: A principal diferenza está en que os inxectados non precisan dun control de coagulación a través da determinación do tempo de protrombina que mide o grao de anticoagulación no que está o paciente.

R.A.: Por que as persoas que están sometidas a estes tratamentos deben analizar o seu sangue con frecuencia?

Dr. P.M.: A diferenza da maioría dos medicamentos, nos que as doses establécense en función da gravidade do problema, no caso dos anticoagulantes orais estas doses son individuais para cada paciente.

Para calculalas faise unha análise do sangue na que se investiga o INR que é un índice do tempo de tromboplastina do paciente. O resultado deste INR debe estar dentro duns valores que varían en función da enfermidade.

As doses de cada paciente calcúlanse en función do valor do INR.

Hai que aclarar que as doses destes medicamentos non están en relación coa gravidade da enfermidade como na maioría dos medicamentos. Por exemplo, se ben un hipertenso toma tanto maior dose de antihipertensivos canto máis alta ten a tensión arterial, no caso dos anticoagulantes orais isto non é así e o feito de que unha persoa necesite doses elevadas de anticoagulante para que o seu INR estea en valores correctos non quere dicir que estea máis enfermo que outro que necesita doses menores.

R.A.: É sempre necesario facer unha extracción na vea?

Dr. P.M.: Dende hai uns anos existe a posibilidade de determinar o INR en sangue capilar, cunha pequena punción no dedo como se fai nas determinacións de glucosa nos diabéticos. Non é un

método extendido e tan só utilízase en áreas determinadas de Galicia principalmente polo custo directo que supoñen as tiras reactivas necesarias para facer os controis. Penso que co tempo este método de determinación extenderase a todos os centros de saúde.

R.A.: Que precaucións debe tomar unha persoa que está sometida a estes tratamentos?

Por exemplo, coa comida pode comer de todo?

Dr. P.M.: Antes de tomar calquera medicamento debe consultar co seu médico, moitos medicamentos alteran o efecto dos anticoagulantes. Ademais de isto, e de facer os seus controis de INR periodicamente, debe facer vida totalmente normal.

As comidas deben ser equilibradas e variadas, deben comer de todo procurando non facer cambios bruscos na dieta que debe ser baixa en sal para un mellor control da tensión arterial.

R.A.: Insistindo no tema da alimentación pódese comer verduras ou é mellor evitalas?

Dr. P.M.: Os anticoagulantes actúan inhibindo a acción da vitamina K no corpo polo tanto, se aumentamos a ingestión de vitamina K na dieta, necesitaremos máis dose de anticoagulante para acadar o mesmo efecto.

Entre os alimentos de maior contido en vitamina K están as verduras, especialmente as de follas grandes e verdes como a col, coliflor, breco, coles de Bruxelas, espinacas, chícharos, leituza, nabos, espárragos, perexil ou aguacate e outros alimentos como garavanzos, chocolate, castañas, turróns e mazapáns.

Hai que ter claro que a cantidade de anticoagulante que toma cada paciente é diferente e apropiada para o seu consumo habitual de vitamina K nas comidas, polo tanto o principal é procurar non facer cambios no seu consumo, se habitualmente consume este tipo de verduras debe seguir facéndoo na mesma cantidade, e se non están presentes na súa dieta habitual non debe introducilas de forma brusca e en grandes cantidades porque con toda probabilidade alterarían, diminuíndoo, o efecto do anticoagulante.

R.A.: E se se produce unha ferida, pode correr algún risco?

Dr. P.M.: A gravidade das hemorraxias depende da intensidade e da zona onde se produza. En xeral cando unha hemorraxia non cede aplicando hemostase na zona, débese acudir ao centro de saúde máis preto.

R.A.: Temos entendido que unha extracción dentaria, tamén comporta ter que tomar certas precaucións nestas persoas.

Dr. P.M.: Na actualidade en pacientes anticoagulados que se someten a unha extracción dentaria non é preciso suspender a toma do anticoagulante como se facía hai tempo. Se o resultado do último INR é correcto, a extracción faise coma en calquera outro paciente aplicando unha serie de medidas despois da extracción, isto é así porque o risco de suspender o anticoagulante é maior que o da posíbel hemorraxia. O sangrado tras unha extracción non é moito maior que en pacientes non anticoagulados.

R.A.: Pódense administrar inxeccións intramusculares a un enfermo a tratamento con A.O.?

Dr. P.M.: Están totalmente prohibidas as inxeccións intramusculares, xa que poden dar lugar a hematomas importantes e lesións nalgúns nervios.

R.A.: E no caso dunha diarrea?

Dr. P.M.: As diarreas poden alterar os niveis do medicamento en sangue, é conveniente adiantar o control nestes casos para comprobar que non se produciu alteración no nivel de INR.

R.A.: Qué medicamentos poden interferir cos A.O.?

Dr. P.M.: Os anticoagulantes orais interaccionan coa maioría dos medicamentos. Isto non quere dicir que non se podan utilizar outros medicamentos se non que cando se fai hai que indicalo na folla de control que se envía ao servizo de hematoloxía en cada control.

Nalgúns casos nos que a interacción pode alterar moito chega con adiantar o control para ver como está a afectar este novo tratamento ao INR.

R.A.: Por qué aconsellan os especialistas tomar o medicamento sempre á mesma hora?

Dr. P.M.: Por adquirir un hábito e evitar esquecerse. Non obstante, compre subliñar que a hora non é o importante, o fundamental é tomalo cada 24 horas para manter niveis constantes en sangue do anticoagulante.

R.A.: Qué hai que facer cando se esquece algunha dose?

Dr. P.M.: Se se esquece a dose á hora que ten por costume, pode tomala a outra hora pero nunca tome o dobre ao día seguinte.

R.A.: Algo máis que engadir?

Dr. P.M.: Os anticoagulantes orais úsanse dende hai anos na prevención de tromboembolismos. A eficacia e seguridade do tratamento dependen de acadar en cada paciente o nivel de anticoagulación adecuado e mantelo no rango terapéutico o máximo tempo posíbel. Valores de INR por debaixo do recomendado aumentan o risco de formación de trombos e valores superiores ao indicado aumentan o risco de hemorraxia.

Teña claro que se vostede está a tratamento con anticoagulantes e acada un bo control, este medicamento está a aumentar a súa esperanza de vida.

Pertence vostede a un grupo de pacientes, cada vez máis amplo, que se está a beneficiar dos estudos levados a cabo nos últimos anos con estes medicamentos. Diferentes ensaios demostran, que nas enfermidades que se están a utilizar, os pacientes que toman anticoagulantes viven máis anos que os que non os toman.

R.A.: E pola nosa parte nada mais que agradecer a inestimable colaboración do noso convidado de hoxe.

Ricardo Güeto

Noya S.D. 1971/1972

Noya S.D. participa unha tempada máis na liga da Costa na súa 9ª edición.

Con cambio na presidencia do Club, na que o deixa D. Ramón Senra e cólleo D. Ramón Vilas.

Tamén se cambia de adestrador no cal esta tempada sería D. Benito Padrón. Faise cargo dos xuvenís Matito.

A plantilla está formada polos seguintes xogadores: Manolo, Cortés, Chito, Chero, Lago, Canelas, Mon, Pachucho, Jandro, Fernando, Xerardo, Carril, Sito, M. Petisco, Jaime, Lete, Ríos e outros.

O campionato da Costa comezou con dous equipos menos que a tempada anterior, retirouse o Buño, Muxía e Xallas, e entraba un novo Club da nosa ría o Esteirana, co que se facía un total de 10 equipos.

Equipos participantes: Bayo, Carballo, Carnota, Cee, Esteirana, Finisterre; Negreira, Noya, Portefío e Puenteceeso.

— Na 1ª xornada 13/2/72, o Noya debuta no campo de San Alberto ante a súa afición gañandolle ao Carnota por 2 goles a 1.

— A 2ª xornada o 20/2/72, Bayo 1 - Noya 4. Xógase no campo do Balsiño.

— Na 3ª xornada o 27/2/72, no campo de San Alberto o Noya ten o seu primeiro tropezo ao empatar 2 a 2 co Finisterre.

— A 4ª xornada o 5/3/72, primeira derrota noyesa ante o Puenteceeso por 2 a 1.

— Na 5ª xornada 12/3/72, outra derrota do Noya, esta vez no campo das Raíces en Cee por 2 goles a 1.

— A 6ª xornada o 19/3/72, no partido de rivalidade, Noya 6 - Esteirana 2, no campo de San Alberto.

— Na 7ª xornada o 26/3/72, o Noya empata no Ponte do Porto 3 a 3 contra o Portefío.

— Na 8ª xornada o 2/4/72, novo tropezo do Noya contra o Carballo empatando 1 a 1.

— Na xornada 9ª pérdese no campo do Cepelo por 2 a 1 contra o Negreira.

— Xa na 2ª volta o Noya gaña en Carnota por 1 a 0 no campo de Lom-báns. Era o 16/4/72 e estabamos na xornada 10ª.

— Xornada 11ª o 23/4/72, o Noya vence ao Bayo por un rotundo 5 a 1.

— Xornada 12ª o 30/4/72, Campo de Ara Solis, Finisterre 2 - Noya 3.

— Xornada 13ª o 7/5/72, o Noya empata 2 a 2 co Puenteceeso.

— Xornada 14ª o 14/5/72, novo triunfo noiés esta vez contra o Cee por 2 a 0.

— Xornada 15ª o 21/5/72, no campo do Artón, partido de rivalidade, Esteirana 0 - Noya 4.

— Xornada 16 o 28/5/72, Noya 2 - Portefío 1, aquí reseñar a grande actuación do veterano porteiro do Portefío, Pepe.

— Xornada 17ª 1/6/72, no campo das Pedras Blancas, Carballo 1 - Noya 2.

BENITO PADRÓN,
ADESTRADOR DO NOYA
S.D. 71/72

— Xornada 18ª 4/6/72. Remata a liga co duelo Noya - Negreira na que os noieiros impoñense por 4 a 2 no campo de San Alberto.

A clasificación final foi a seguinte: 1º Negreira, 28 puntos; 2º Noya, 26; 3º Porteoño, 24; 4º Carballo, 22; 5º Cee, 21; 6º Puenteceso, 20; 7º Carnota, 15; 8º Bayo, 10; 9º Esteirana, 8; 10º Finisterre, 6.

O Noya S.D. fixo estes números: xogou 18 partidos dos que gañou 11, empatou 4 e perdeu 3, con 44 goles a favor e 24 en contra. O máximo goleador foi Periscal do D. Carballo.

Na copa da Costa o Noya na primeira ronda elimina o Porteoño por 4 a 2 en Ponte do Porto, e 6 a 1 en Noia, e queda eliminado polo Carballo cos resultados de 2 a 0 fora, e 3 a 1 en Noia (vale o gol en campo contrario) e queda campión o Ponteceso.

Outros partidos:

Amistoso: Noya 4 - Grove 0.

Trofeo Nazareno na Pobra, Noya 3 - Palmeira 1, foi un partido con grandes barullos.

Trofeo Caixa Galicia xogado en Santa Isabel, Palmeira 2 - Noya 1.

Xógase o II Trofeo Banco de Bilbao entre Deportivo e Celta xuvenil; o gañador enfróntase ao Noya descoñecendo os resultados.

O Campo de San Alberto foi levantado e acondicionado o céspede e o Noya tivo que xogar case todos os partidos fóra de San Alberto.

A plantilla de xuvenís contaba entre outros con Emeterio, Paredes, Andres, Rego, Díez II, Augusto, Calvo, Varela, Alfonso, Daniel e Vilanova...

O Negreira non quería xogar a fase de ascenso e quería venderlle a praza ao Noya, non houbo acordo e perdía en Cennle (Ourense) por 16 a 0 presentando un equipo de xuvenís.

NOYA S.D. 71/72. MANOLO, ALEJANDRO, CHERO, LAGO, PACUCHO, CHITO, X. AGRAFOXO, RÍOS, FERNANDO, LETE E JAIME

NOYA S.D. 71/72. CHITO, CANELAS, CHERO, ALEJANDRO E MON. FERNANDO, X. AGRAFOXO, MANOLO, LETE E JAIME.

NOYA S.D. 71/72. FERNANDO, CHITO, SITO, CHERO, MON, PACUCHO, MANOLO. X. AGRAFOXO, RÍOS, CARRIL, LETE E JAIME.

Industrial C.F. de Noya 1971/72

Equipo fundado en Noia na liga Ría de Muros, sen federar, na tempada 1969/70 e na seguinte non puido participar pois de principio quería xogar na liga da Costa.

CAMPO DE SAN ALBERTO 71/72

EQUIPO DO INDUSTRIAL C.F. DE NOIA, 71/72. 2ª REXIONAL LIGA DO SAR

O seu presidente foi D. Laureano Junquera, relevado por D. José Fernandez Antelo, o adestrador Abelardo Dieste que tamén era xogador.

Nesta tempada participa na liga do Sar de 2ª división e a súa clasificación foi 4º nun grupo de 11 equipos, quedando campión o Cordeiro.

O Industrial fixo estes números: xogou 20 partidos dos cales gañou 11, empatou 3 e perdeu 6, con 39 goles a favor e 36 en contra, cun total de 25 puntos.

Os restante equipos foron Unión, San Antonio, Esclavitud, Bastavales, Sigüeiro, Dubra, Praiaña, Brión e Veá.

As cores do conxunto noiés eran totalmente de azul.

Algúns dos xogadores foron: Somoza, Gelo, Bahamonde, Ferrol, Siso, Ulloa, Lojito, Quico, José Mª, Lugo, Saturno, Tajés, Antelo, García, Trillo, Creo e outros.

Tivo que xogar partidos fóra da casa por estar en reparación San Alberto.

Algúns resultados do Industrial: Industrial 3 - Cordeiro 2. Veá 1 - Industrial 1. Dubra 0 - Industrial 1. Cordeiro 2 - Industrial 1. Industrial 1 - Brión 2. Industrial 2 - Sigüeiro 2.

Os ingresos do mes de xaneiro do 72 foron de 5.150 ptas. e os gastos de 13.920 ptas. No mes de febreiro os ingresos foron de 2.199 ptas e os gastos de 8.097 ptas. Isto debíase a que había que xogar fóra da casa.

Participa no campionato galego de afeccionados quedando eliminado polo Vedra por 2 a 1 e 1 a 0.

O club tiña o rexistro na Federación Galega de Fútbol 25/1/1971.

No próximo número falaremos da campaña 1972/73 do Noya S.D. e algúns datos do Industrial.

A continuación falamos da presente campaña do Noya C.F. na que se consegue o ascenso a Rexional Preferente.

Recordámoslle aos nosos lectores o ascenso do Noya C.F. a Rexional Preferente, o 7/5/06 e despois de 3 tempadas en 1ª Rexional. Nunha loita titánica co Montañeiros e o Galicia Mugardos, na que todo se decide na última xornada e acompaña neste ascenso ao noso equipo o Montañeros. A última xornada foi de infarto con teléfonos, radios e incluso falouse de maletíns. Ao final da mesma o Noya gaña por 1 a 4 ao Perlío (Ferrol) e Mugardos por 2 a 4 ao Val do Dubra.

O campionato tivo desde o principio estes 3 equipos no grupo de cabeza, primeiro sería o Mugardos, logo púxose o Noya, ata que ao final sería o Montañeros.

O equipo adestrábao Manuel Otero Asorey, natural de Santiago. A plantilla estaba formada por: porteiros, Andrés Maneiro e Roberto Alcalde. Defensas; Daniel Alvarez (Dani), Pablo Martínez, Daniel Rama (Dani Rama), Alejandro Martínez (Alex), Julio Lago, Miguel Brión, Jose Manuel Molina (Borre), José Mª Ogando (Chema). Medios: Alejandro Canini, Roberto Otero (Rober), Carlos Balderrábano (capitán do equipo), Benito Casanova (Beni), Alberto Pérez (Castaño), Alberto Martínez. Dianteiros: Yago Molinos, Hugo

NOIA C.F. 2005/2006. JUAN GÓMEZ (VOCAL), GÜETO (VICEPRESIDENTE), ROBERTO, CARLOS, BRIÓN, ALEX, DANI ÁLVREZ, JUAN RAMÓN GONZÁLEZ (PRESIDENTE), M. OTERO (ADESTRADOR), ROBER, PABLO, DANI RAMA, MANEIRO, MIRANDA (DELEGADO), TONO (VOCAL). ROO (VOCAL), CANINI, ALBERTO MARTÍNEZ, BENI, JULIO, HUGO, CASTAÑO, YAGO, QUIQUE, VAQUI, NIMO (VOCAL)

Fernandez, Javier Piñeiro (Pana), Enrique Riomayor (Quique) e Alberto Meira (Vaqui).

A xunta directiva estaba composta por:

Presidente: Juan Ramón Gonzalez Oviedo

Vice-presidente: Ricardo Güeto Sónora

Vice-presidente 2º: Santiago Rodríguez Moledo

Secretario: Julio José Moreno Pestonit

Tesoureiro: Isidro Romero Sánchez
Vocais e cargos:

José Eduardo Miranda Rivadulla (delegado do equipo senior).

José Antonio Freire Creo (delegado do equipo xuvenil).

Angel Maximino Brantuas Núñez (delegado do equipo infantil).

Julio Moreno Montero (coordinador deportivo).

Manuel Braña Limeres, José Antonio Roo Roo, Juan María Gómez Santiago, Juan Villaverde Muñiz e Fernando Aguado Tomé.

Cun presuposto de 72.000 € aprox. e uns 500 socios a 40 € de cota e o carné familiar a 60 €.

Breve crónica dos partidos oficiais:

Comezou o campionato xogando en Cariño onde o Noya gaña por 0 a 1 con gol de Beni, foi un día de choiva fina nun campo de herba sintética. Era a xornada nº 1 o 4/9/05.

Na xornada 2ª o 11/9/05, o Noya gáñalle ao Orillamar da Coruña con gol de Yago.

A 3ª xornada o 18/9/05, o Noya desprázase a Calo onde volve a gañar por 1 a 2 con goles de Carlos e Alberto M., tamén en campo de herba sintética.

Na xornada 4ª o Noya cede o primeiro punto no estadio de San Lázaro ao Dubra 1 a 1 con gol de Alberto M., era o 25/9/05.

NOIA C.F. INFANTIL 2005/06. ASCENDEU Á LIGA GALEGA TRAS QUEDAR 3º NA LIGA AZOÑAL. DE PÉ NAS ESQUINAS O ADESTRADOR FACHIS E O DELEGADO NIMO

M. OTERO (ADESTRADOR), MIRANDA , DANI RAMA, CHEMA, BORRE, ALEX, MANEIRO, PABLO, BRION, DANI ÁLVAREZ. CANINI, RUBERTO, VAQUI, A. MARTINEZ, CASTAÑO, HUGO, BENI, ROBER.

Na xornada 5ª o Noya gaña ao Cordeiro por 0 a 2 no campo deste con goles de Alberto M. e Robert; era o 02/10/05.

Xornada 6ª o Noya recibe a visita do Olímpico de Rutis, no que gaña por 2 a 1 con goles de Yago e Castaño, era o 9/10/05.

Xornada 7ª, Paisoco 0 - Noya 1, gol de Alberto Martínez, o 16/10/05. Foi unha tarde de choiva.

Xornada 8ª o 23/10/05, o Noya recibe ao lider Galicia Mugar dos onde o resultado foi de empate 1 a 1 con gol de Alberto M.

Na xornada 9ª o 30/10/05, no 1º derbi do Barbanza, Unión 2 - Noya 0, o campo de St. Lucía cheo e primeira derrota do Noya.

Na xornada 10ª o 6/11/05, Noya 1 - Sporting Ciudad da Coruña 1, con gol de Canini, foi un novo tropezo en San Lázaro.

Na xornada 11ª o 13/11/05, o Noya gaña en Vimianzo ao Soneira por 2 a 3 con goles de Yago, Castaño e Brión. Foi unha tarde chuviosa.

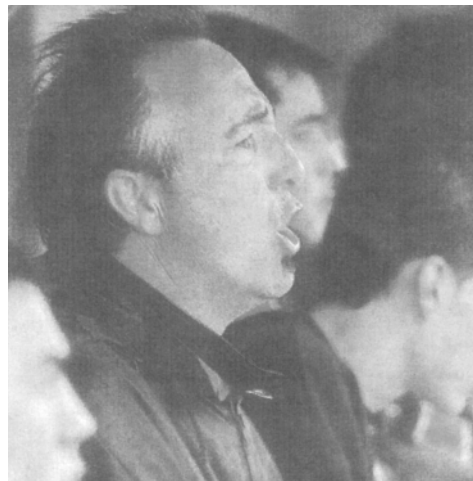
A xornada 12ª o 20/11/05, viña a 2ª derrota do Noya, e única na casa, ante o Montañeros por 1 a 2 goles con gol de Alberto M.

Xornada 13ª o 27/11/05, victoria noíesa por 1 a 0 ao San Lorenzo de Verdillo. O gol foi de Alberto M.

Xornada 14ª o 4/12/05, o Noya gaña por 1 a 0 con gol de Yago ao Español da Coruña. Este partido cámbiase de escenario pois tiña que xogarse na Coruña.

Xornada 15ª o 11/12/05, o Noya golea ao Bayo por 6 a 0 con goles de Alberto M. (3) Yago, Hugo e Vaqui.

A xornada 16ª o 18/12/05, o Noya ten o partido máis polémico da tempada en Cacheiras pois fora suspendido no minuto 32 do 1º tempo con 0 a 0 no marcador. Reanú-

ADESTRADOR DO NOIA C.F. 2005/06,
MANUEL OTERO ASOREY

dase dúas semanas máis tarde vencendo o Noya por 0 a 1 con gol de Alberto M. Os incidentes foron unha tangana e invasión do terreo de xogo por parte de espectadores.

Xornada 17ª o 8/1/06, último partido da 1ª volta o Noya gaña ao Perlio por 2 a 0 con goles de Yago e Carlos.

Xa na 2ª volta xornada 18ª, o Noya volve a xogar en San Lázaro gañando ao Cariño por 5 a 0 con goles de Yago, Carlos, Vaqui (2) e Quique. Era o 15/1/06.

A xornada 19ª o 22/1/06, no campo de Elviña, Orillamar 2 - Noya 2, con goles de Yago e Brión, un partido raro onde o Orillamar terminou con 8 xogadores e o Noya fallou un penalti.

Xornada 20ª o 29/1/06, por 4ª vez empata o Noya na súa casa, esta vez co Calo 2 a 2 con goles de Alberto M. e Carlos.

Xornada 21ª o 5/2/06, Dubra 1 - Noya 4, con goles de Alberto M. (3) e Canini.

Xornada 22ª o 12/2/06, o Noya vence por 1 a 0 ao Cordeiro, gol de Brión.

Xornada 23ª o 19/2/06, o Noya desprázase a Rutis onde gaña por 1 a 0 con gol de Alberto M.

NOIA C.F. EQUIPO CADETE QUE ASCENDEU A 1ª AZONAL. DE PÉ E NAS ESQUINAS O ADESTRADOR TINO SOMOZA E O DELEGADO CLAUDIO.

A xornada 24ª o 26/2/06, Noya 1 - Paiosaco 0, con gol de Yago.

Na xornada 25ª o Noya saca un valioso empate 0 a 0 no campo das Pedrerías en Mugardos, ante numerosos afeccionados de Noya.

A xornada 26ª o 10/3/06, chega o derbi a San Lázaro co resultado de Noya 1 con gol de Carlos, Unión 0. Calculouse sobre 1.200 personas no recinto.

Xornada 27ª o 19/3/06, en Elviña (A Coruña), S. Ciudad 0 - Noya 2, con goles de Brión e Canini.

Na xornada 28ª o Noya golea ao Soneira de Vimianzo por 4 a 1, con goles de Yago, Alberto M., Carlos e Brión.

Xornada 29ª o 2/4/06, o Noya cae goleado polo Montañeros en Elviña por 4 a 0. Sería a 3ª derrota na competición.

Xornada 30ª o 9/4/06, San Lorenzo 1 - Noya 1, gol de Rober. Este partido foi suspendido no minuto 85 por agresión a un linier. Xogouse o tempo que restaba o sábado ao mesmo resultado. Este partido xogouse en Verdillo (Carballo).

Xornada 31ª o 16/4/06, no campo do Maicende (A Coruña) Español 0 - Noya 2, con goles de Alberto M. e Carlos.

Xornada 32 o 23/4/06, xoga como visitante o seu 4º partido seguido, Bayo

2 - Noya 4, con goles de Carlos (2) Yago e Robert.

Xornada 33ª o 30/4/06, ante máis de mil espectadores o Noya derrota ao Cacheiras por 1 a 0 con gol de Carlos nun partido dramático tal como ían os outros resultados.

Xornada 34 terminaba a liga o 7/5/06 con ese mencionado Perlio 1 - Noya 4, con goles de Carlos (2) Canini e Robert.

Dicir que o Noya xogou 34 partidos, que gañou 24, empatou 7 e perdeu 3, con 62 goles a favor e 25 goles en contra. Con 79 puntos, o campión fixo 80 e o terceiro 77.

Clasificación: 1º Montañeros, 2º Noya, 3º Mugardos, 4º Soneira, 5º Orillamar, 6º Paiosaco, 7º Sporting Ciudad, 8º Unión, 9º Dubra, 10º Calo, 11º Español, 12º San Lorenzo, 13º Bayo, 14º Cariño, 15º Olimpico, 16º Perlio, 17º Cacheiras e 18º Cordeiro.

No referente a categorías inferiores, destacar o ascenso do equipo infantil á Galega despois de quedar terceiros na liga azonal de Santiago. Na liguina eliminou a dous equipos da Coruña.

O adestrador Fachis, tiña estes xogadores:

Ruben Bouzón, Manuel Mariño, Alberto Seijas, Juan Caamaño, Brais Martinez, Borja Somoza, Manuel Canabal, Juan Jose Mato, Rubén Trillo, Antonio dos Anjos, Ignacio Pérez, César Vazquez, Pablo Ferro, M. Alejandro Ponte, Abel Veiga, J. Maria Figueira, Mario Roo, Carlos Maqueira e Elias Ruso.

Tamén recordar ao equipo cadete que foron campións no Barbanza e ascenden á azonal de Santiago. O seu adestrador, Tino Somoza.

En resumen, unha gran tempada do fútbol noiés.

Xoán X. Mariño

Un antigo plano de A Serra

No Arquivo do Reino de Galicia, que ten a súa sé na cidade de A Coruña, consérvase, coa signatura RA-23, un plano da Serra de Outes datado no ano 1780, aínda que alí téñeno erroneamente catalogado como “Plano de Sta. María de Entines” porque o nome desta parroquia aparece citado no texto que o acompaña e que, segundo a amábel transcripción realizada por Dª Mª Mar García Miraz, arquivreira do citado Arquivo, pon:

“Este mapa y diseño, lo executé por mi, Manuel Varela, maestro de arquitectura, vecino de la feligresía de San Martín de Figueroa, jurisdicción de Montes, como perito para ello eligido por Antonio Fernández y consortes, Pedro Pérez y los suyos en disputa que controbierten en el Real Tribunal y a cuja verificación ha venido D.n Simón Antonio de Villa y Cea, receptor, en virtud de real auto de sala. Y para hacerle entrega deste dicho mapa a finde que le legalize y junte a su obrado y esplicación que de ello daré para declaración, lo firmo por ante el nominado receptor, estando en Santa María de Entines y casa de auditorio a catorce días del mes de abril, año de mil setecientos y ochenta= enmendado Pérez= Valga. Firmado manuel Varela. Ante mí Simón Antonio de Vila”

Como se ve, o erro na denominación do plano provén de que estaba situada en Entíns a casa na que se realizou o auditorio no que o receptor que levaba o caso recibiu as informacións pertinentes relativas ao pleito entablado.

Este obedecía a unha disputa pola augas do curso fluvial, xa entón coñecido como Río de Outes, que baixa

desde as proximidades da igrexa de S. Pedro ata desembocar no río Tins logo de bordear Boel, segundo se deduce da indicación que acompaña a unha liña que debe representar unha captación de augas, na que se le “Presa de la disputa”.

Lamentablemente no citado Arquivo non se atopou rastro do preito que orixinou a elaboración deste rarísimo plano, realizado, segundo se le no texto arriba transcrito, polo arquitecto Manuel Varela, orixinario da parroquia de S. Martiño de Figueroa, no actual concello de Cerdedo, pertencente á actual comarca pontevedresa de Terra de Montes e que en anos anteriores estivera construíndo a igrexa de S. Pedro de Outes¹, no cerramento do adro de S. Tirso de Cando e na construción de capela do Carme, dentro deste² e que posiblemente volveu a traballar aquí nesta época para erguer o campanario desta última parroquia.

O plano, feito con tinta e augada sobre papel, mide 74,5 cms. de longo e

1 Xoán X. Mariño. *Patrimonio histórico-artístico de Outes*. Vol. II. Ed. Tóculo. Santiago, 1999. Páx. 33.

2 Idem. Páx. 23.

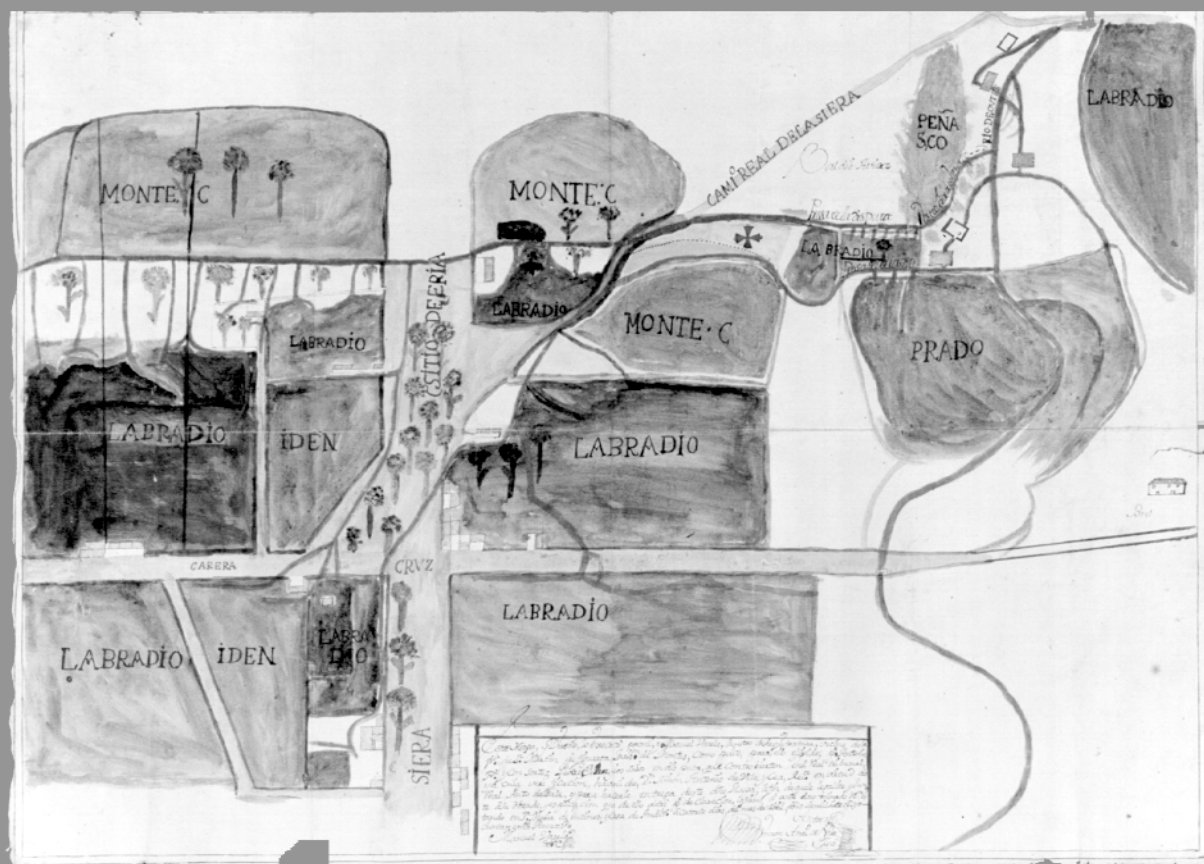
53,7 de alto e representa a rúa principal de A Serra, desde o seu comenzo, xunto á ponte medieval que salva o Río Tins e que non se representa nel, ata a praza da **Cruz**, que aínda se segue chamando do mesmo xeito e na que confúen a rúa da Carreira (chamada **Carera** no mapa), o camiño que vai para **Boel**, cuxo nome é perceptible, ó pé do pazo que se representa no extremo, e o antigo Camiño Real (denominado **Camiño Real de la Siera**), que desemboca no **Sitio de Feria**, no que, en efecto, ata épocas moi recentes se celebraron as feiras de A Serra, á sombra dunha vella carballeira, arrasada nos anos 80 para facer sitio a un parque con fonte, banco e arboriños decorativos. Segue o camiño en direc-

ción a Outes e as terras altas de Valadares, pasando polo **Río de Outes**, o sinuoso curso de auga pintado de cor verde no mapa que facía mover xa desde aqueles anos os cinco muíños representados á súa beira, hoxe tristeiramente abandonados, coñecidos cos nomes de *Caghulo, do Couto, Cambeiro, Boela e Grabiél*.

Ocupan o resto do plano a representación de terreos de labradío, baldíos, prados e montes, quizais os altos de Cambeiro e Cures, nas estribacións meridionais do *alto da Baqueira*.

É significativo tamén que a vía de comunicación con Muros transcorra pola *Carreira*, a onde vai parar o camiño que hoxe é a actual Avda. de Fisterra, pero que antes morría no cruce no que hoxe se atopa o “Cruceiro da Galdrana”³.

3 Xoán X. Mariño. *Patrimonio Histórico-Artístico de Outes*. Vol. I. Ed. Tórculo. Santiago, 1998. Páx.139.

Contrastes

(II)

Jaime Pérez Roget

En el anterior número de esta revista hacía yo un canto a la belleza de Suiza. Luego, echaba mano de los conocimientos de una persona allí nacida —doña E. Steiger— para que me ilustrase sobre determinados interrogantes que me resultan de interés por cuanto ponen de manifiesto determinadas diferencias entre países. Como quiera que la entrevista se me antojaba larga para su publicación en un solo número, hice un alto dejando para éste el resto de las notas tomadas.

P.: Una vez que nos ha dejado claro que viajar en tren resulta altamente interesante, ¿cómo me describiría la función de los tranvías?

R.: Creo que resultará suficiente que le diga que, en las horas punta, estos vehículos hacen una parada cada tres minutos en la estación correspondiente. Luego, en las horas valle, rondan los siete minutos con variaciones fijas en los días festivos. Esto me recuerda que en algunos países tuve que esperar más de una hora sobre el horario previsto. Aquí no hay esperas para desplazarse en unos tranvías y autobuses realmente cómodos.

P.: Como quiera que los billetes se consiguen en unas máquinas y no hay que pasar por el conductor, yo me he “tirado” un mes viajando gratis sin que me sorprendiese ningún inspector o interventor. ¿No pueden hacer esto mismo los usuarios de aquí?

R.: Por supuesto que no. Ningún helvético se subiría a un servicio público sin el documento reglamentario para viajar. Eso es imposible. Es tanta la responsabilidad que se tiene en estos casos que a un suizo le caería la cara de vergüenza si se olvidase del billete. Si esto sucediese —que no sucede— desearía que se lo tragase la tierra. No le importaría la multa que le impusiesen, sino el haberse saltado una norma de conducta con la que ha convivido siempre. Sólo podría darse este caso en una persona que tuviese las facultades mentales mal.

P.: Tengo entendido que cuando no proliferaban los teléfonos móviles, algún tranvía contaba con servicio de teléfono.

R.: Aquí en Zurich no lo recuerdo, pero tengo entendido que en Berna había dos líneas, la 3 y la 5, disponían de ese servicio. Ha sido una de las ciudades más importantes de Europa que primero instaló esa ventaja.

P.: Correos... ¿Cómo funciona Correos?

R.: El servicio de Correos no sólo aglutina todo lo concierne a la correspondencia, sino que tramita la casi totalidad de las transferencias y recibos de cobro. Aquí el fluido eléctrico, el agua, los alquileres, las transferencias de los inmigrantes, etc. etc., no suelen domiciliarse en las entidades bancarias. Todo eso, y mucho más, se hace a través de Correos. Incluso tienen algunos servicios especiales como, por ejemplo, aquel que pagando unos cinco francos se quedan con toda la correspondencia de una persona que se va de viaje o se encuentra de vacaciones. Luego, al regreso, se hace una llamada telefónica y te traen todo a casa. No me cabe ninguna duda de que Correos merece un sobresaliente.

P.: Hay extranjeros que dicen que los bancos suizos siempre permanecen limpios porque nadie se sienta en ellos para no mancharlos.

R.: Esas personas no conocen la mentalidad de los suizos. La limpieza en este país es algo que se hereda. Desde que nacemos nos habituamos a no ensuciar nada que pudiese afear nuestro patrimonio. Son los bancos, las calles, los parques, las cafeterías, los hospita-

les, los bosques, los servicios públicos... Todo debe estar escrupulosamente limpio para que podamos sentirnos orgullosos del civismo que nos han transmitido nuestros abuelos y nuestros padres. Tenga la seguridad que si un extranjero tira un papel al suelo nadie le recriminaría eso con palabras, pero puede estar seguro que ese papel lo trasladará a una papelería el primer suizo que lo vea en el suelo. Y si alguien le preguntase el motivo de recogerlo solamente le dirá que allí, en el suelo, estaba fuera de lugar.

P.: He observado que los peatones son respetados al máximo.

R.: Un peatón jamás se tomará la libertad de “saltarse” un semáforo. Pero, igualmente, los conductores respetan al máximo a los peatones en aquellos lugares en que el tráfico puede no estar regulado con señales. Aunque sea un solo peatón el que esté pendiente de cruzar la calle, no cabe duda alguna de que el automovilista se detendrá para dejarlo pasar con la mejor de sus sonrisas. En los pasos de cebra es donde existe un intercambio continuado de sonrisas y gestos de agradecimiento, tanto por parte del peatón como por parte de los conductores.

P.: ¿Se ven los taxistas atosigados por el tráfico?

R.: No. Así como los servicios públicos gozan de todas las preferencias, igualmente los taxistas cuentan con el apoyo total del resto de conductores para que no sufran retrasos. Es normal contemplar como los conductores de los coches privados se echan a un lado o se detienen para ofrecer la preferencia a los taxistas.

P.: El sistema de cobro de las autopistas suizas es diferente al de otros países. ¿Por qué?

R.: Me imagino que se ha estudiado a fondo el tema y que este sistema es el que se considera mejor para Suiza. No sé si en otros países resultaría bueno. Aquí, en lugar de estaciones de peaje se

ha ideado un tique que podamos adquirir en determinados establecimientos. Con este tique en lugar visible se puede circular por todas las autopistas sin problema alguno al tiempo que se recaudan unas cantidades considerables para su mantenimiento. Esto trae aparejado que no ha sido necesario eliminar las múltiples salidas en la mayoría de los pueblos que se construyeron cuando estaban programadas como autovías.

P.: Volviendo sobre la inmigración. Hay países en los que los inmigrantes —y no inmigrantes—, en grupos o aisladamente, cometen determinados delitos o faltas muy graves. ¿Sucedía algo parecido en Suiza?

R.: Partiendo de la base que todos aquí estamos muy controlados (cosa que nosotros aplaudimos) cualquier emigrante que cometa un desliz que perturbe las leyes del país, estará fuera de las fronteras en un tiempo record. Así de sencillo. No existen las medias tintas para nadie. Si nosotros cometemos un delito lo pagamos. Y si son extranjeros-emigrantes o turistas- lo pagan. Aquí hay muy pocas facilidades para emprender aventuras raras.

P.: Cuando voy a comer a un restaurante siempre me extraña el silencio allí existente. ¿Es siempre así?

R.: Nosotros no somos personas ruidosas. Es verdad que existen algunos bares o cervcerías en donde el ruido se hace notar. Incluso hay mucha gente que canta cuando toma unos vinos en locales un tanto especiales. Pero en las cafeterías, trenes, restaurantes, tranvías, etc. etc., no acostumbramos a levantar la voz para dirigirnos a los acompañantes o para llamar a un camarero. Las conversaciones en los restaurantes son tan sosegadas que se puede oír el ruido de un tenedor al caer al suelo, pero jamás se podrá escuchar lo que hablan los de la mesa de al lado. El ruido es tan molesto que en los restaurantes no suelen disponer de aparatos de televisión. Difícilmente tampoco se encuentran televisiones en las cafeterías. Nosotros vamos a comer y a hablar, no a que nos pasen un programa o a chillar a los vecinos de mesa.

P.: A muchos extranjeros nos sorprende que los establecimientos (sobre todo los de bebidas, que son siempre los más conflictivos) cierran sus puertas puntualmente.

R.: El dueño de cualquier establecimiento sabe que sobrepasar el horario de cierre en un par de minutos puede acarrearle una multa o que le precinten el local por un tiempo. Pero ellos no se complican la vida. Si una vez avisada la clientela hay algún individuo que se hace el remolón, descuelgan el teléfono y en dos minutos tiene allí un par de policías que se encargan del tema. Y ante el respeto —no miedo o temor— que se le tiene a los representantes de la ley el problema ya no existe y las puertas se cierran a la hora marcada.

P.: ¿Cómo nos explicamos el que los bosques no sufran incendios?

R.: En Suiza pueden vivirse catástrofes —y, de hecho, algunas se han vivido—, pero es muy difícil poder achacar esas catástrofes a falta de previsión. Nuestros bosques están muy controlados y son tratados con el máximo respeto tanto por nativos como por extranjeros. Sabemos los peligros que encierra y todos colaboramos al máximo. Nunca he oído hablar aquí de la posibilidad de un pirómano.

P.: ¿Qué echa de menos de otros países?

R.: Muy pocas cosas. Nosotros tenemos medios para desplazarnos a vivir unos días a otros países. No cabe duda que mientras estamos allí disfrutamos con su modo de vida, pero, al final, deseamos volver a la tranquilidad que esto nos proporciona. Me consta que una gran cantidad de alemanes tienen casa y viven la mayor parte del año en distintos puntos de España. Pero nosotros somos diferentes. Nuestro país es pequeño y tenemos al alcance de la mano, grandes y hermosos lagos donde podemos bañarnos, campos extremadamente cuidados para tomar el sol y montañas con un atractivo reconocido en todo el mundo. Somos un país privilegiado al que le falta un poco de agua salada y la arena de las bellas playas gallegas.

P.: Se acusa a los suizos de excesiva credulidad. ¿Es tan fácil engañarles?

R.: Si algo se odia en este país es la mentira. Nosotros no necesitamos ir por la vida engañando ni diciendo mentiras. Por ello, en principio, aceptamos lo que nos dicen. Pero como la mentira es muy difícil que se mantenga, luego llega el momento en que el mentiroso se descubre y ahí se acabó todo. Puede haber amistad, puede haber cariño, puede, incluso, haber amor; pero cuando se descubre la mentira todo eso, normalmente, se termina. A nosotros no nos engañan. Los que mienten o pretenden engañar lo hacen consigo mismo.

P.: ¿Admitiría usted que criticasen a sus autoridades?

R.: Me enfadaría. Esto es como la mentira que no soportamos. Si alguien hace comentarios negativos de nuestras autoridades, la persona que los hace pierde toda nuestra simpatía o amistad. Debemos pensar que el respeto que sentimos por nuestras instituciones es sagrado para nosotros. Están ahí por nosotros y merecen todo nuestro cariño, respeto y apoyo. Si alguien quiere denotarlos que lo haga, pero siempre lejos de nosotros.

P.: La peculiaridad del ejército suizo puede levantar determinados comentarios sobre las fuerzas armadas federales. Hay personas que critican el que los soldados tengan en sus casas los fusiles y demás pertrechos.

R.: Si a alguien se le ocurre hacerse el gracioso a costa del ejército suizo, puede tener la seguridad no sólo de ser sancionado con una multa, sino que puede ser expulsado del país.

P.: Tengo entendido que los jóvenes suizos no son unos descarados “trepas” que intentan pasar por encima de sus superiores a cualquier precio.

R.: Los jóvenes helvéticos se preparan y luchan para conseguir buenos puestos de trabajo. Pero todos lo hacen con rectitud y buenos modos. Ellos saben que siempre les llegará su momento sin necesidad de ir poniendo zancadillas para ganarse los cargos. Son los primeros en reconocer que los cargos se ganan por méritos propios. No cabe duda que, salvo posibles excepciones, tenemos una juventud sana en toda la extensión de la palabra.

P.: Usted seguramente ha oído hablar de problemas con los jóvenes de otros países. En España, por ejemplo, está de modo la movida del botellón, entre otras movidas, que causa bastantes problemas. ¿Qué le parece esto?

R.: Mi mentalidad puede marchar paralela en algunos casos a la mentalidad latina. Pero esto no lo comprendo. Creo que son hábitos que se deben cortar de raíz. Resulta indigno que jóvenes de otros países se desplacen a determinadas ciudades españolas para correrse unas juergas que en su país no podrían poner en práctica. Realmente es bastante difícil para mí el entender esas libertades.

P.: En una ocasión he pasado por una carretera en donde había una finca totalmente sembrada de flores. En una cajita estaba escrito “una flor, un franco”. ¿No habrá gente que se aproveche y se lleve las flores sin pagar?

R.: Esto es como lo de subirse a un tranvía sin billete. Las flores están allí para que, libremente, las pueda coger uno a cambio de un franco. Nadie se mancharía en llevársela sin pagar. Tampoco existe el riesgo de que unos gamberros entren en la finca y estropeen

algo. Pueden pudrirse las flores en la finca sin que nadie haga nada negativo. Lo que se haría sería avisar al dueño si observa que las flores se están poniendo en mal estado o algo se ha roto. Otra cosa, no.

P.: En todas partes se habla de la tendencia de Suiza a votar. ¿Es tanto como dicen?

R.: Aquí se vota para todo aquello que se considera importante. Y como todas las decisiones que se toman son importantes, es necesario votar. Supongamos que se pretende hacer una calle elevada; pues todos a votar. Pero no se vota porque sí. Primero se expone la maqueta de lo que se pretende. Luego se perfilan los beneficios, el coste, el tiempo de duración de la obra, etc. etc. Pasado un tiempo y estudiado todo, se votará y se procederá a realizar la obra tal cual ha sido votada. Otras veces hay que confeccionar otra maqueta, nuevos presupuestos, etc. etc.. Y volvemos a votar. Pero las cosas se hacen con el consenso de todos.

P.: Aquí es muy normal que en una mesa de una cafetería puedan sentarse a desayunar cuatro personas que no se conocen de nada. ¿Es normal sentarse en una mesa que está ocupada por una o dos personas?

R.: No solamente es normal, sino que es justo. Usted piense que el dueño del local tiene veinte mesas y están ocupadas por una sola persona cuando pueden estarlo por ochenta sin que nadie se sienta incómodo u ofendido. ¿Cuál es el problema? Incluso, a veces, es enriquecedor al tener la ventaja de cambiar impresiones con personas que pueden ser de otros países. Y si no quiere hablar con los demás nadie va a obligarle a ello. Yo creo que es una muy buena costumbre. Solamente hay que solicitar permiso para sentarse y ya está. Así de simple.

P.: En un hotel de Basilea me quedé olvidado un pijama. Al día siguiente por la mañana se lo comuniqué por teléfono y me preguntaron si quería que me lo remitiesen a una dirección o si pasaría a

buscarlo. Fui a buscarlo y me extrañó que ya lo tenían empaquetado desde la mañana del olvido con mi dirección de España. Me sorprendió tanta diligencia.

R.: Es normal que pasadas cuarenta y ocho horas se lo remitan si no tienen noticias tuyas. Ellos saben que no deben quedarse con esa prenda y se la remiten a la dirección que registraron el día de la pernoctación. Eso no debe extrañar a nadie. Es lo normal en este país.

P.: En una ocasión el propietario de un hotel de Schlieren se equivocó con la cuenta. Me cobró de menos. Pasados unos días volví por el hotel y, sin enseñarle la factura, le dije que se había equivocado en la cuenta. Se puso pálido, luego morado hasta el punto que temí que pudiese pasarle algo malo. Cuando le mostré la factura casi salta de alegría al comprobar que el error le perjudicaba a él. Creo que se encontró tan mal porque pensaba que se había equivocado en mi contra y que yo podía tener la creencia de que quiso estafarme. Me invitó a cenar, a beber y tuvo tantas atenciones conmigo que llegué a sentirme molesto porque tuve la impresión de que le resultaba difícil admitir mi pequeño rasgo de honradez. ¿Cree usted que su comportamiento era el normal?

R.: Hay que conocer la mentalidad de la gente de aquí para comprenderle. Primero se sintió muy mal porque creía que usted le iba a acusar de algo que él seguramente jamás haría. Luego al darse cuenta de que el perjudicado era él, quiso demostrarle la gratitud por el gesto. No cabe duda que si el error se produjese con un suizo tomarían una cerveza y comentarían la equivocación en broma. Pero tratándose de un extranjero quería demostrarle el agradecimiento por el gesto. Tal vez llegó a la conclusión de que usted se había comportado como si su mentalidad fuese más de aquí que muchos otros extranjeros que pasaban diariamente por el hotel. Seguramente, pasado el momento de euforia, le comenzó a tratar como a un suizo más..

P.: Si teniendo las dimensiones de un país pequeño (algo más de 41.000 kilómetros cuadrados) Suiza goza de una reconocida importancia internacional, ¿cómo sería esto si contase con la extensión de España, Francia o Alemania?

R.: Solamente puedo decirle que resultaría mucho más incómoda. No podemos olvidar que aquí lo tenemos todo al alcance de la mano sin carecer de grandes industrias, extraordinarios comercios, un reconocido nivel bancario, etc. etc. De otro modo todo estaría más diversificado y, tal vez, no sería tan fácil mantener el control que ahora se respira. Yo creo que Suiza, que es sólo un poco más grande que Galicia, está muy bien así. Lo otro no se podría valorar sin tenerlo.

Xoán Pastor Rodríguez

Lembranza dun xornalista esquecido:

Antonio Ferreiro Montenegro

Pouco a pouco vanse coñecendo aspectos descoñecidos da historia e da cultura do Barbanza, pero aínda quedan zonas escuras que conviña ir aclarando. Unha destas zonas escuras é a da historia dos movementos obreiros de raíz socialista, anarquista e comunista que se produciron entre 1890 e 1925, aínda que é certo que historiadores como Dionisio Pereira foron clarificando esta cuestión. Queremos hoxe lembrar a partir dun número de datos non demasiado extensos, a figura dun xornalista pobrense que foi esencial no nacemento do socialismo no Barbanza e, ademais, un xornalista que está aínda por estudar.

Antonio Eduardo Ferreiro Montenegro naceu na Pobra do Caramiñal o 22 de abril de 1877, nunha familia de orixe fidalga, pois era parente do grande escritor Ramón María del Valle-Inclán e tamén de quen foi figura notable nas letras cubanas, Carlos Montenegro Rodríguez. A Pobra dese ano, en plena Restauración, estaba gobernada polo alcalde Rafael Calleja Rábanos, que ocupou o cargo ata 1881 e tiña entre os

Grupo de huelguistas conserveros de la Ría de Arosa.

El compañero Ferreiro, x actual presidente de la Sociedad.

FOTO DE FERREIRO MONTENEGRO

seus concelleiros ao sociólogo Joaquín Díaz de Rábago. A vila contaba nese ano de nacemento de Ferreiro con 6.168 habitantes e tiña xa un numeroso proletariado traballando nas fábricas do Areal, pero a nobreza seguía tendo un grande peso na vida social e das elites, nobreza que tiña o seu líder no señor da Torre de Xunqueiras, Francisco de Borja Gayoso de los Cobos.

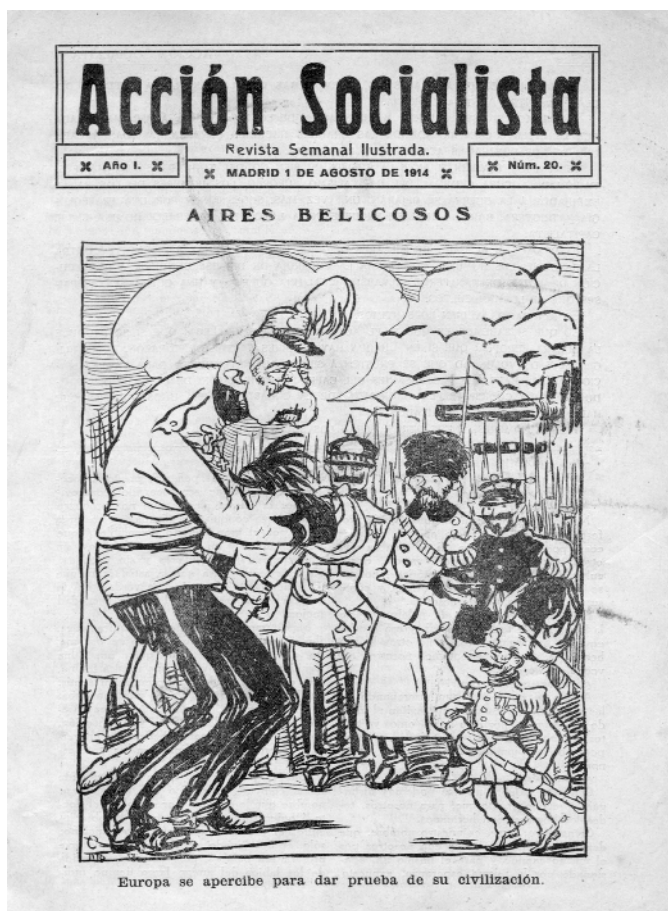
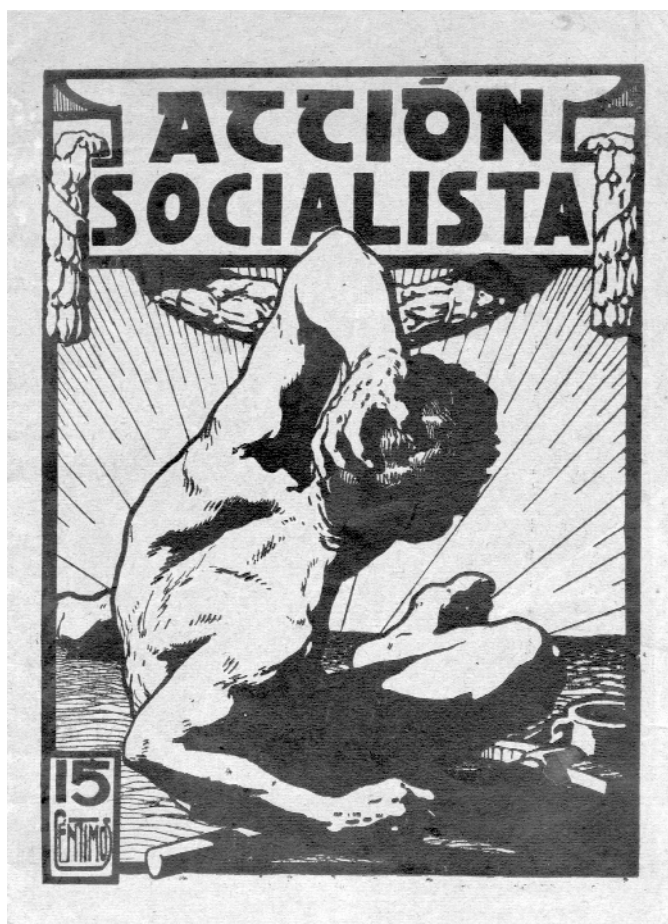
Esta orixe na pequena nobreza de Ferreiro e a súa profesión de empregado do aparato xudicial, non lle impediu desenvolver un papel relevante no nacemento do xornalismo obreiro e no abrente do socialismo do Barbanza. Temos constancia que Ferreiro tivo un papel determinante nas folgas que tiveron lugar na ría de Arousa en 1914, ano no que as obreiras e obreiros das fábricas de conserva da Pobra do Caramiñal decidiron loitar polos seus dereitos laborais. Deste feito queda constancia grazas á revista madrileña *Acción Socialista*, unha revista semanal e ilustrada que comezara ese mesmo ano a súa andaina. No número vinte, do primeiro de agosto de 1914 amósanos a Antonio Ferreiro, como Presidente da Sociedade Obreira, á fronte dun numerosísimo grupo de folguistas na Pobra. Ademais, na sección “La Actualidad Social” incluírá a seguinte nota:

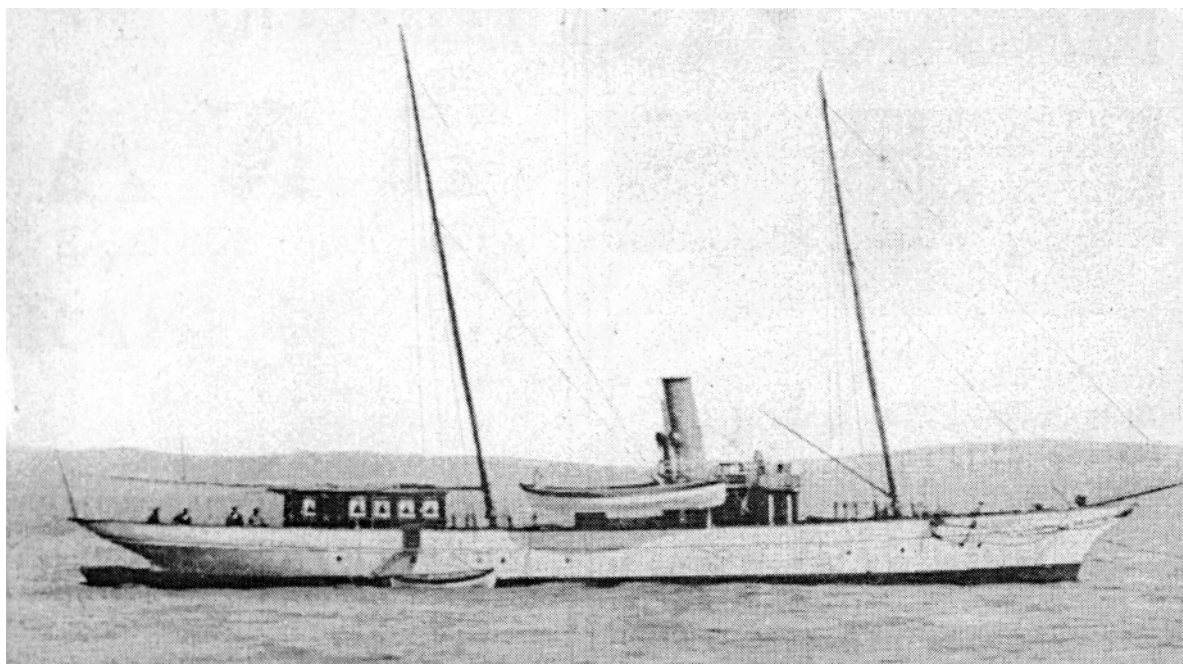
“Los obreros conserveros de la ría de Arosa, en Puebla del Caramiñal, llevan más de cinco meses en huelga.

Las reclamaciones que han hecho a los dueños de la fábrica de conservas no pueden ser más razonables.

Cobran un salario de noventa céntimos diarios y la jornada era de quince horas.

Ahora piden únicamente cobrar una peseta veinticinco céntimos.

VAPOR DE PASAXE *THE LANCER* DA POBRA

Sin embargo, la burguesía que explota la industria no cede, asegurándose que la terquedad tiene por causa el carácter agrio de una señora que está de encargada en la fábrica.

Los huelguistas, que son unos 150, están muy animados.

Entre éstos hay bastantes mujeres.

Y seguramente triunfarán en la lucha que sostienen”.

Eran momentos de grande axitación social neste ano no que comeza a Primeira Guerra Mundial, axitación que terá o seu cume na folga xeral en España de 1917 e na Revolución Rusa, con consecuencias en toda Europa.

Non sabemos, e os historiadores deberían estudalo, cal foi en detalle o movemento obreiro e as súas reivindicacións nos anos que van do comezo da guerra europea, ata 1918 en que remata. O que si sabemos é que Antonio Ferreiro segue á fronte do movemento na Pobra do Caramiñal, movemento social que terá o seu propio órgano de prensa.

O trinta de abril de 1916 aparece ***La Razón***, que leva por subtítulo “*Semanario Crítico. Órgano del Partido Obrero*”. Aínda se seguía publicando en marzo de 1917, tendo por director ao citado Ferreiro. O lema era “*La crítica purifica el ambiente de la verdad mal traída. Todos para uno, uno para todos. Unión es fuerza*”. Constaba de catro páxinas e estaba redactado case totalmente en

castelán, cun formato reducido a tres columnas, anotando a dirección da redacción do xornal, que era a rúa Xogo da Bola, probablemente no domicilio do seu director. Máis tarde aumentou o formato do xornal, ao dobre, a catro columnas. O galego tiña só presenza testemuñal, pois só aparecía nas coplas de tipo satírico. O xornal editábase en Vilagarcía de Arousa no prelo de Pedro Abad Abalo e custaba dez céntimos.

Non tiña Ferreiro unha pluma tan dotada coma a do seu parente Valle-Inclán, pois o seu estilo era humilde, aínda que cargado da forza da razón para criticar as inxustizas e defender os dereitos dos traballadores, sen temor a enfrontarse cos poderosos da súa vila como foi o caso dos seu ataque a Jacobo Díaz de Rábago, que naqueles anos se apropiou de miles de metros do monte de man común propiedade dos veciños na Curota, a quen dedicou as seguintes coplas co título “*Siempre toca*”:

*Si quieres hacer dinero
y que no te falte nada
coge el monte de Balteiro*

LA RAZÓN

SEMANARIO CRÍTICO ÓRGANO DEL PARTIDO OBRERO

Núm. 10 cts.

DIRECTOR: DON ANTONIO FERREIRO
REDACCIÓN: JUEGO DE LA BOLA, 5.

Número 1.

Puebla del Caramiñal 30 de Abril de 1916

LA CRÍTICA PURIFICA EL AMBIENTE DE LA VERDAD MAL TRAÍDA—TODOS PARA UNO UNO PARA TODOS. UNIÓN ES FUERZA

¡Venga lo nuestro!

Bien venido seas, primero de Mayo; en ti cifra su relativa tranquilidad el perseguido proletariado.

¡Cuántos desgraciadamente desconocemos tu valor!

Tu aparición atrae al recuerdo del agobiado la cesión de la esclavitud, tu presencia domina la envidia de los imperiosos.

El nombre que te distingue sintetiza lo que puedo llamarse sin disputa título del trabajo—instrucción y descanso. ¡Qué terribles eres!

Los que antecederon, lograron conseguir para el futuro en el mundo civilizado, solo ochos horas de fatiga para obtener un modesto salario y los que vemos hecho el árbol de redención, dejenos abrazarlo, sin el menor miramiento, por ser traído de los que lucharon, no contando con ellos solos.

En todo el orbe se celebra la fiesta del trabajo y aquí, donde vuestras reivindicaciones no están deliberadas, aquí en donde, perniciosas circunstancias nos coarctan, debemos rendir al fin día el natural homenaje que merece el libertador primero de hoy.

¿Cómo no así? Si el productor coadyuva y atiende a todos los preceptos que ostentan los que obran, según ellos, en uso

de sus derechos, y festejan con pompa las conclusiones, determinadas en perjuicio del brazo obrero, haciendo así respetarlas. ¡Por que no se respetan las nuestras! ¡Porque el desheredado, reconociendo la atención a los que de él viven, no puede dedicar el día reivindicador al descanso y merecer que se le respete? ¡Tiene que ser!

Obreros de la ría de Arosa tened el primero de Mayo por el sustituto de vuestras fuerzas y en estas columnas múltiples veces se imprimirá la justa defensa de lo que no nos conceden, por que no saben estimarlo los que no aprecian el trabajo.

Salad y viva el primero de Mayo en lo que ayuda el que es de los agobiados.

FERREIRO

Ausencias

Para la bellísima y distinguida señorita Mary Pardo y Hidalgo con todo amor.

Viento que la tierra cruzas,
Ave que surcos el cielo,
Flor por el río arrastrada,
Veloces decide presto
Al amor de mis amores
Que de soledades muero.

Que es inmensa mi tristeza,
Que muy hondo el sentimiento
Que en mi pecho siempre anida,
Que es grande mi desconsuelo;
Repetide una y cien veces
Que de soledades muero.

Habladle de la nostalgia que me produce el recuerdo. De amorosas confidencias. Hechas en felices tiempos; Mas no olvidéis el decirle Que de soledades muero.

...

Que llevo mi cruz de amores. Haci un Gólgoti de fuego. Donde me consumo en llamas. Cabe un triste pensamiento, Que en muy queda voz me dice Que de soledades muero.

...

Atomo de luz que vibras. En los espacios sidéreos. Aire que mi bien respira. Cobijándote en su seno. Decidle á ese bien que adoro Que de soledades muero.

...

Decidle que soy su esclavo, Convenedle del eterno Lazo que nos encadena. Con arrullador misterio, Y en su inmaculada frente Imprimid el casto beso. De este birdo enamorado Que canta desde el destierro.

MANUEL MARÍA.

Composita.

Salutación

PARA LOS REDACTORES DE "LA DIANA"

¡Animosos pueblenses, yo os saludó!

El buen sentido, imponiéndose una vez más, quiebra las cadenas de la ignorancia y muestra á los ojos del ciego el misterio que desconoce. Rompe el profundo abismo de las patrañas y, abre repentino ante el sediento un nuevo manantial resplandeciente de verdades, para apa-

primero muerto que bobo,
¿no sabes que hay en el atrio
un santo que es San Xacobo?

Este problema co monte de man común seguirá moi presente nos xulgados e na vida política da Pobra aínda en 1926, ano no que un adversario político de Díaz de Rábago, o avogado José Ferrer Vales publica o folleto titulado *Examen de la documentación que presenta el señor Rábago para justificar la propiedad de los terrenos que ocupó hace poco tiempo dentro de los linderos señalados al monte Curota*, onde cita a oposición de Ferreiro á apropiación deses terreos. Pero Ferreiro estaba xa morto, pois faleceu o vinte e sete de outubro de 1918, ano de grande mortandade na Pobra por mor da gripe, que levou por diante a vida de máis de noventa veciños, aínda que a súa partida de defunción sinala como causa a tuberculose.

O xornal *La Razón* estaba maioritariamente redactado por Ferreiro Montenegro, ás veces agochado

con pseudónimos como "*Triquitraque*", aínda que tamén consta que colaboraba **Juan Rosende Querentes**, nado en 1891 nunha familia da burguesía, baixo os pseudónimos de "*Un peludo*", "*Un gondolero*", "*Un torero*" e "*Un tastas*". Esta colaboración do mozo Querentes tróuxolle enfrontamentos co seu pai, pois o vinte e oito de maio de 1916 fai un "*comunicado*" ao mesmo xornal para desmentir que disparase contra o seu proxenitor por estar este en desacordo coa súa colaboración no xornal, asegurando: "*Ni tengo desavenencias por cooperar en La Razón, ni tampoco llegué aún a abrigar la idea del parricidio*".

Ás veces incluía versos de xenea romántica asinados por "*Manuel María*", sinatura que tamén aparece por esas datas no xornal *A Nosa Terra*, ao pé de versos galegos. Como mostra do estro poético deste modesto versificador pode citarse un fragmento do seu poema "*Ausencias*", que apareceu xa no número un:

y cierra hasta la Tomada.
Después si los labradores
protestan del latrocinio,
les dices: Fueron los frailes
que me dieron el dominio.
La cuestión es amarrar
dos o tres mil ferraditos
y si alguno se opusiese
le amenazas con los grillos.
Luego siembras los piñones
y haces una información,
que al cabo de quince años
de pelas te da un millón.
Tú nunca te preocupes
por lo que diga la gente
¡Acuérdate del refrán
de reír y andar caliente!
Adelante con la cruz

Folio Secundario
Nº 2785864/98

ACTA DE DEFUNCIÓN

MINISTERIO DE JUSTICIA
REGISTROS CIVILES

NÚMERO 14

En Pobra do Caramiñal a las veinte de Octubre de mil noventa y seis, ante D. Ramón Kalder Lago, Juez municipal, y D. António Ferreira Montenegro, Secretario, compareció D. António Ferreira Montenegro con su cédula personal número 1543

natural de La Palla
mayor de edad, estado civil casado, (1) viudo
domiciliado en Pobra do Caramiñal
manifestando en calidad de representante legal
que D. António Ferreira Montenegro
natural de La Palla, (1) viudo
y domiciliado en avenida de la Cruz
falleció a las veinte de la tarde
del día de hoy
en la casa de su padre
a consecuencia de neumonía pulmonar

según certificación facultativa que presenta para obtener la correspondiente licencia de enterramiento.
En vista de esta manifestación y de dicha certificación facultativa, que queda archivada, el Sr. Juez municipal dispuso que se extendiese la presente acta, consignándose en ella, además de lo expuesto por el declarante y en virtud de las noticias que se han podido adquirir, las circunstancias siguientes:

Que el referido finado estaba solo
en el acto del fallecimiento

ACTA DE DEFUNCIÓN DO XORNALISTA ANTONIO FERREIRO
MONTENEGRO, 1918

Viento que la tierra cruzas,
ave que surcas el cielo,
flor por el río arrastrada,
veloces decidle presto
al amor de mis amores
que de soledades muero.

Que es inmensa mi tristeza,
que muy hondo el sentimiento
que en mi pecho siempre anida,
que es grande mi desconsuelo;
repetidle una y cien veces
que de soledades muero.

Ofrece *La Razón* moitas noticias e curiosidades para coñecer a pequena historia da Pobra do Caramiñal e da súa bisbarra, como é o caso do saúdo dirixido a un xornal que se publicaba na mesma vila, e do que non coñecemos

exemplares, que levaba por título *La Diana*. Outra noticia que poderíamos destacar foi a existencia dunha manifestación celebrada en 1916 por causa da supresión do servizo do vapor *The Lancer*, onde se asegura que asistiron unhas catrocentas persoas, cifra que lle parece baixa a quen dá a noticia e o leva a concluir que foi un fracaso, pois “la mayor parte de los pueblenses tuvieron noticias de ello después de celebrada”. Non todo eran noticias tan serias, pois o vinte e un de maio de 1916 anuncia que no Coliseo Cine Puebla debutará o trío “Petits Oro”, ás que cualifica de artistas cheas de “Arte, Gracia, Juventud y Moralidad absoluta”.

Malia ser un xornal obreiro, os pequenos comerciantes non dubidaron en inxerir anuncios en *La Razón*, e así aparecen tendas de alimentación, coma a de Luís Cambeiro, a relojería de Gerardo Pouso, a ferretaría da viúva de Antonio Lago, o Café Moderno de Torcuato Otero ou a cervexa *La Cruz Blanca*.

Cando se escriba a historia do socialismo no Barbanza e tamén a do xornalismo nas primeiras décadas do século XX, non pode faltar un capítulo dedicado a *La Razón* e ao seu director Antonio Ferreiro Montenegro.

BIBLIOGRAFÍA

- RODRÍGUEZ SANTAMARÍA, X.P.: *Escritores da Barbanza*, A Pobra do Caramiñal, Concello da Pobra do Caramiñal, 1999.
- A Pobra do Caramiñal. *Cronoloxía histórica*, A Pobra do Caramiñal, A.C. A Miserela, 2002.
- SANTOS GAYOSO, E.: *Historia de la prensa gallega 1800 – 1986*, Sada, O Castro, 1990.

Herbario (Tráiler)

X. Ricardo Losada

DA FINALIDADE DESTA LIBRO

Mentres leo Herbario, de Sándor Márai, recordo a Séneca, Epicuro, Marco Aurelio e Montaigne, filósofos aos que o autor lles dedica o libro pois coñeceron de primeira man os límites do humano, e ativéronse ás consecuencias. Iso é o estoicismo, escola filosófica á que tamén llo dedica, pois *ofreceu consolo cando ninguén nin nada no mundo o ofrecían, e ensinaban a non terlle medo á morte, nin á escravitude, nin á pobreza nin á enfermidade*. Hoxe parécenos demasiado conformistas, pero na época Helenística e do Imperio Romano, onde só a salvación íntima e persoal era posible, non foi pouca cousa.

O libro consta de 202 pequenos capítulos, de media, unha ou dúas páxinas como máximo. O primeiro deles define a finalidade do libro. O autor, que se declara sincero e limitado de coñecementos, traslada esas calidades ao libro, que, dese xeito, non aspira a ser erudito senón un humilde libro de primaria. Pero non debemos deixarnos levar por unha declaración parcial. De seguido, o autor di que ese libro de primaria *pretende falar do destino do ser humano no mundo* ou, o que é o mesmo, de contar como cómpre vivir.

Seguindo coas contradicións (Márai

manéxaas con mestría para lle dar credibilidade ao que aconsella), propón, como ser humano, non renunciar a ese imposíbel que é a verdade absoluta, aínda sendo consciente de que terá que se avergoñar moitas veces por se equivocar en pequenos detalles. *É por iso, explica, que este libro é como os antigos herbarios, onde os homes intentaban por medio de simples mostras de follas e plantas atopar unha resposta a interrogantes tales como que facer cando alguén ten o corazón roto ou se sente abandonado por Deus*.

Resumirei, como pequenos tráileres, algúns deses capítulos.

DOS SENTIMENTOS

Neste capítulo, Márai dinos que os sentimentos son unha horda salvaxe que loita contra o ser humano sen respectar ningunha das regras do xogo. Para se impor, morden, beliscan, e dan patadas. Mais a súa grandeza é precisamente esa. Ese ataque das paixóns é a demostración máis clara de que estamos vivos. A clave é, xa que logo, educalas, convertelas (domealas, como facemos coas forzas da natureza, para que, por riba, nos dean enerxía) en algo humano. A cobiza, por exemplo, pódese transformar en algo tan humano como é a forza de vontade. ¿Como conseguilo? Márai dá a receita: *moita experiencia, tristura, forza de vontade e unha enerxía sobre-humana*.

DAS SUPERSTICIÓNS

Non debemos vivir con supersticións. Os seres humanos entregáronse a elas en épocas nas que, abandonados diante da Natureza e o Estado (que non comprendían), tiñan medo e usábanas para aplacalo. Márai cre que detrás de todo fenómeno natural hai unha orde, mesmo

unha intelixencia superior, que fai innecesaria calquera superstición.

Pero se o mundo fose ordenado, rebátese a si mesmo, sería máis doado do que é. Como seres humanos estamos obrigados a estar orgullosos da nosa intelixencia e da nosa fe. Pero tamén debemos ser humildes. E a humildade di que o mundo é, como foi sempre, turbio, e que debemos ter medo. No mundo, aínda que a nosa intelixencia se revele, hai demos. E meigallos. Pero aínda así, volve a rebaterse, non debemos entregarnos ás supersticións, seríamos uns ignorantes, nin desprezalas, seríamos uns soberbios. ¿Entón que? Tratemos as supersticións, recomenda, *cunha comedida mofa, como aquel que sorrí pero non deixa de ter un pouco de medo.*

DA CHAMADA DO MUNDO

O ser humano é un ser social. É bo buscar compañía e conversa, mesmo pesadas, xa que axudan a liberarnos da soidade das nosas vidas. Unha boa conversa (esixe dignidade e paciencia dos interlocutores) non é cousa menor. Coñecemos outras opinións e melloramos as nosas dun xeito amigábel. Sen embargo, o que a maior parte da xente leva a esas reunións é a vaidade. Por iso sempre nos queda unha sensación de culpa, como se fósemos cómplices dos excesos dunha bacanal. Así, Márai propón evitar as invitacións de quen só busca o recoñecemento social ou profesional. Tratan aos convidados como mercancía no mercado da vaidade. Nestes casos, non sexas condescendente con eles. Moléstaos. Que aprendan que só pode convidar quen ten unha alma elevada e nobre.

DO TEMPO QUE É O QUE O DECIDE TODO

Os seres humanos temos que tomar decisións continuamente. Márai aconsella que as decisións que tomemos sexan flexíbeis. Non deben ser ríxidas, xa que as decisións só toman forma definitiva co tempo. Tampouco deben ser absolutas nin irrevogábeis. Ao contrario, deben ser plásticas para se poder ensamblar no cambiante mundo das intencións humanas. E baixo ningún concepto asines as túas decisións con xuramentos; os xuramentos impiden actuar ao corazón e á intelixencia, que pulen indefinidamente, hoxe, mañá e sempre, calquera decisión que tomemos. Pobre de nós se non fose así. Porque, debemos sabelo, quen toma as decisións non somos nós *senón ese espazo onde se deciden todos os*

asuntos humanos: o tempo.

DE CANDO TEMOS DEREITO A CAMBIAR DRASTICAMENTE A NOSA VIDA

Estás canso do traballo, o lugar e a casa onde vives e as persoas que te rodean. Todo che parece unha carga. Necesitas construír novas relacións. O teu espírito (inmaterial) pesa máis que a carga do camión do lixo. Oes falar doutros lugares, e mentalidades, mesmo exóticos. A dúbida corróete, queres quedar, e irte.

Nese caso, Sándor Márai aconsella, antes de decidir nada, examinar ben as túas experiencias, intelixencia e carácter, e o coñecemento da vida que chegas a acadar. Que teñas claro que as novidades non che van cambiar as túas condicións respecto ao mundo. Só ti te podes dar algo decisivo e esencial. No novo traballo, coas novas amizades, todo seguirá a depender de ti, non deles. *Ademais, alá serás un forasteiro (un tolleito) e unha lei humana di que, custe o que custe, sexas fiel ao teu país. Fica onde a vida te puxo, leva a cabo as túas obrigas e enche a túa alma de xustiza.* Só se as condicións na que vives son incompatibles co teu carácter, cambia, pero ten presente que despois de cada cambio seguirás sendo o mesmo.

DO INIMIGO

No mundo atoparaste varios tipos de persoas: indiferentes, amigos e adversarios. E un máis: o inimigo, un tipo que te odia, que acabaría contigo se puidese, malia non lle faceres nunca nada. Evítalo. Pero non o elimines. Necesítalo. El apréndete a vivir, a combater, a defenderte. Obrígate a coñecer a túa verdade para poder defenderte diante del.

DA SUBSTANCIA HUMANA

Os seres humanos empregamos moitos disfraces pero debaixo seguimos sendo os mesmos de hai dez mil anos. Percibimos e sentimos o mundo, e dámoslle a mesma resposta. A única diferenza é que naquelas remotas épocas relacionábanse co mundo sen intermediarios (nin microscopios nin telescopios) e chegaban máis preto dos segredos do mundo e o tempo, da *linguaxe máxica dos sinais ocultos da natureza*, que nós. Tiñan un oído máis fino e unha vista máis aguda. A civilización fainos cegos e xordos, preguiceiros e aparvados. Estamos máis informados pero somos máis ignorantes. Creemos que *premendo un botón imos dirixir o universo*. A civilización expulsounos *daquela grande, misteriosa e íntima comunidade da que formabamos parte na antigüidade*.

DE MIN MESMO

No último capítulo, o autor agradece ao destino ter sido un ser humano e ter un mínimo de intelixencia para ir pouco a pouco comprendendo o mundo, coñecendo o amor, os devezos e as decepcións, a terra e as estacións. Dáse conta que un día terá que morrer, pero ata iso lle parece xusto e sinxelo. Porque viviu o máximo e o máis grandioso: o destino humano. *Non me podía acontecer nunha outra cousa*, remata o libro (e imaxinamos ao autor no leito de morte), *nada mellor*.

DA FINALIDADE DESTE ARTIGO

Por que escribo un artigo no que todo o mérito é dun descoñecido morto, que nunca mo ha de agradecer? Que lle pode interesar aos socios do Liceo de Noia as reflexións filosóficas dun autor

húngaro que se suicidou en California en 1989? Acaso ese suicidio non invalida calquera consello que nos poida dar?

Non vou contestar esas preguntas. Contestar unha pregunta é acoutar un territorio e, neste caso, quedaría fóra, non pode dicirse con palabras, o máis importante. Como cando lle queres describir a alguén un sentimento forte. Domínache unha sensación de fracaso.

Por iso, o único que farei será contar dúas das moitas experiencias que me sucederon tras ler este libro, e que cada quen, se lle peta, saque as súas conclusións.

O martes 6 de xuño de 2006 (6-6-6, o número da Besta, o día no que certo malditismo di que nace o demo) estaba dando clase de filosofía a alumnos de 1º de Bacharelato. Aproveitei o día para suscitar un debate sobre a superstición no mundo actual. Todo ía ben ata que interveu, para dicir que comprendía perfectamente á xente que non quería ter un fillo ese día, a mellor alumna que tivera nunca. Quedei de pedra. Irriteime e tratei por todos os medios de facela entrar en razón. Pero non houbo forma. Saín da aula deprimido, cuestionándome a miña capacidade profesional. Pola tarde lin o capítulo *Das supersticións* do libro de Márai e comprendín que me equivocara no enfoque da cuestión, e que caera na trampa da alumna. Díciáo tan en serio que tratei de convencela poñéndome máis serio aínda. Mellor sería, para ela e para min, seguir o consello de Márai, e tomar a suposta nacemento do Demo cunha comedida mofa.

Dous días despois recibín a noticia de que non gañara un concurso literario no que era finalista. Non foi unha boa noticia e busquei consolo no libro de Márai. Abrino ao chou e saíu o capítulo *Dos sentimentos*. Alí lin que *a cobiza pode transformarse en algo tan humano como a forza de vontade*, e sentín que un coitelo me atravesaba con saña o peito. Lino varias veces teimando saber por que, e conseguino. Non lle dicía nin á muller que me presentaba a concursos literarios por temor a me sentir un fracasado e que os demais me mirasen con desprezo. Aquela frase fíxome comprender que mentres non sentira esa mirada de desprezo moitas veces no cocote non acadaría a cobiza nin, polo tanto, a forza de vontade necesarias para ser un escritor honesto.

Aquí me tendes, co cocote á vosa disposición, mans á obra.

Domingo Campos

Balbordo populista

Os trazos da demagogia

Pastor Alonso é un populista paradigmático no eido da política local e nas ás do populismo é como consegue uparse ao seu cumio, acadando a máxima distinción: a Alcaldía.

Non hai grandes diferenzas formais na retórica do antano aspirante e a do hogano alcalde. Os “chalés con mármore de Carrara”, os “colchóns de auga” e unha morea máis de linduras propaladas con profusión de medios dan paso a outras semellantes: “capos mafiosos”, “proxenetas de nenas de 14 anos”, “tonto do pobo”, “matóns”, “narcotraficantes”, “corruptos”, “vividores”... Epítetos todos eles denigrantes e impropios dunha autoridade política, tamén dunha persoa asisada. Pero inda que a retórica formal non experimenta trocos moi significativos a transcendencia varía polo rango do autor e, no caso que nos ocupa, ostenta o cargo de máxima autoridade no concello de Noia.

No terreo político con frecuencia hai excesos verbais, desmesuras varias, lideiras e excentricidades, pero tantos, tan reiterados, de tal calibre e dirixidos con tan dispares obxectivos coma os da etapa de Pastor Alonso á fronte da Alcaldía son inusuais na contorna e tamén no país.

De primeiras cómpre dicir que para algún profano ou para os que non seguiron con interese o decurso dos acontecementos quizabes resulte moi chocante que un rexedor cunha experiencia política de anos caia en tantos e tan graves erros xa desde o mesmo inicio do seu mandato, que o partido que o apoia se convirta nun mero apéndice domesticado e que tan só contadas vontades partidarias sexan quen de subtraerse a tanto despropósito. Precisamente por iso* pode resultar clarificadora a análise da peculiar traxectoria dun dos actores políticos máis admirado e asemade máis deostado da recente historia do municipalismo democrático noiés.

O LÍDER CARISMÁTICO

O populismo encomia ao líder carismático, ao caudillo. Non hai populismo –lembra Enrique Krauze– sen a figura do home providencial que vai resolver, dunha vez e para sempre, os problemas do pobo. O populismo xera grandes expectativas e a xente reflíctese no demagogo pensando que é un político diferente dos demais, que é dos seus, e, en consecuencia, constitúe un aval que garante o remedio aos males ou problemas próximos. “O concello está na UCI”, “todo está por facer e imos comezar a facelo”, tódolos problemas teñen solución e tódalas solucións veñen da man do caudillo que domea aos inimigos do interior e do exterior.

“Nosos amigos, nosas amigas:

Isto non é unicamente unha campaña electoral, é tamén unha campaña de salvamento. Nunca Noia caíra tan baixo, nunca houbo tanto abandono, tanta preguiza e tanta despreocupación.

Estamos na encrucillada de deixar ir morrendo pouco a pouco a nosa vila, ou de erguer-nos para, entre todos, dar-lle a vida e o progreso que necesita. Non é somentes un traballo ou unha promesa electoral, é un empuxe que temos que dar entre todos. Un labor de man común. Se estás conforme co que pasa en Noia, co deterioro que sofre

e co seu esmorecemento xeral non téis que votar. Se, polo contrario, queres que Noia se poña no lugar que lle corresponda como cabeza de comarca a túa man pode axudarnos na tarefa.

VOTA-NOS UNHA MAN.

B.N.G.”

Fonte: A SUBELA. BOLETÍN DE INFORMACIÓN MUNICIPAL DO BNG.

(xuño de 1987)

“(…) Enfrentados a unha oposición cativa que ao non ser capaz de coaligarse para formar goberno funcionou unicamente coa ansia de acoso e derribo de todo o que se quere facer e sen aportar nunca unha idea, un proxecto ou un plan para mellorar, correxir ou mesmo presentar calquer petición dos veciños que os votaron. Enfrentados a unha administración corrupta por parte de funcionarios de alto cargo que houbo que expedientar e retirar dos seus postos. Aínda así os programas van-se artellando paseniño pero firmemente e Noia xa ten un aspecto diferente.

(…) O labor vaise facendo pois con calma pero sen pausa, a pesar das nulas axudas da Xunta e da Deputación.

En dous anos máis Noia será, sen dúbida, unha plataforma cara o futuro. Somente necesitamos a vosa axuda para seguir adiante”.

Fonte: CONCELLO DE NOIA. BOLETÍN INFORMATIVO.

“PRESENTACIÓN E MOTIVO”. (decembro de 1989).

A VERDADE OFICIAL

Pastor Alonso adónase da palabra, transformándoa no seu principal instrumento carismático. Coa palabra fabrica a verdade oficial, única e incuestionábel. Exerce como intérprete supremo dela e actúa coma se fose a axencia de noticias do pobo alumando persoal-

SIRO XUNTOU ASI A ESTES TRES SINGULARES PERSONAXES

DE ESQUERDA A DEREITA: CASTRO SACIDO (INTERVENTOR), DÍAZ FORNAS, CAMPOS ALBORÉS, VÁZQUEZ DÍAZ, CASTRO BLANCO E AVILÉS VINAGRE DURANTE NUNHA SESIÓN PLENARIA

mente e sen intermediarios a súa propia andaina de heroe incombustíbel na persecución do mal en toda clase de actos, preferentemente multitudinarios, organizados no polideportivo, salón de plenos, prazas públicas... e mesmo en aulas magnas da Universidade compostelá. Consciente do valor dos medios na formación da opinión pública, non desaproveita endexamais nin a máis mínima oportunidade de intervir nos audiovisuais, mentres que a xenerosidade da prensa permítelle copar titulares preferenciais desenvolto amplamente en páxinas interiores; todo ilo reforzado con follas voadeiras, panfletos, libelos partidarios e publicacións municipais.

Como pretende a inmunidade á crítica e padece de alerxia á autocrítica abomina a liberdade de expresión e confunde a crítica coa inimidade militante, por iso procura desprestixiala e acalala con todo tipo de mordazas

NON SE LLE DOU A CASA A GARDAR AOS QUE QUEREN ACABAR CON ELA

AS SEIS DA TARDE DO MERCORES DIA 18 PARTE DOS
FUNCIONARIOS DO NOSO CONCELLO PECHARON-SE NA CASA
CONSISTORIAL. FUNCIONARIOS QUE NON CUMPLEN, NEN COS
HORARIOS DE TRABALLO NEN COS VICIÑOS.

DESDE O MES DE XUÑO EN QUE O B.N.G. SE FIXO CARGO DA
RESPONSABILIDADE DO GOVERNO ESTAMOS ASISTINDO A UN
ENTORPECIMENTO DA XESTION MUNICIPAL POR PARTE DUNHA MINORIA
DO FUNCIONARIADO.

AS ULTIMAS ANOMALIAS PROTAGONIZA-NAS O SUSTITUTO DO
SECRETARIO COLLENDENDO UNHA BAIXA POR LUMBAGO, E COMPROBANDO-
SE QUE LEVA NESE PERIODO UNHA VIDA DISIPADA, E LOGO O SECRETARIO
DE INTERVENCION QUE CHEGA A INSULTAR AO SR. ALCALDE REPETIDAS
VECES. TAMEN O SECRETARIO DA-SE DE BAIXA DOMICILIARIA NO DIA 18,
DISQUE DE HERNIA ESTANDO SEN EMBARGO PECHADO SEN CUMPRIR O
PRECEPTO MEDICO.

COMO PODEDES VER TODO ISTO E UNHA MANIOBRA PARA QUE SE
DEIXEN SEGUIR AS COUSAS COMO SEMPRE. NOS NON PODEMOS SER
COMPLICES DE TODA ESTA PATRAÑA. CADA QUEN TEN QUE CUMPRIR CO
SEU DEBER. XA ESTA BEN DE FOLGAR.

VINDE HOXE AO PLENO EXTRAORDINARIO

O AXUNTAMENTO E UNHA EMPESA DE TODOS
E TEN QUE FUNCIONAR

B. N. G.

PANFLETO DO BNG CHAMANDO Á XENTE AO PLENO

cando non é quen de controlala, aínda que sexa formu-
lada no seo da súa propia formación partidaria.

Eis algunha mostra do devandito:

*“(...) Neste tempo que levamos o timón municipal
tivemos que pasar moitas tormentas. Para nós foi
difícil e tivo moitos costes, mesmo persoais, mais foi
inevitabel. Houberanos sido máis fácil escoitar os
Cantos de Sirea e deixar encalla-lo barco nos baixos
da corrupción, do aproveitamento persoal, da des-
idia, o abandono... non o fixemos, nin o faremos
namentras contemos coa vosa axuda e colaboración
sincera, como ate agora.*

*Atopamos unha situación dantesca: Noia estaba
“saisie par la peur” (paralizada polo medo). Era o
medo ó pandillismo, ó matonismo no que caera o
Concello. A falla de xestión, os ghettos dos distintos
funcionarios de élite, os políticos profesionais que
sacrificaron importantes servizos, que xa tiñamos, a
cambio do seu medre persoal dentro da organización
política na que militan (...)”*

Fonte: CONCELLO DE NOIA. BOLETÍN INFORMATIVO “DOUS ANOS
DE ANDADURA”. PASTOR ALONSO, ALCALDE. (decembro de 1989).

Se imaxinativa resulta esta “verdade oficial” sobre a situación de Noia en xuño de 1987, non menos imaxinativa e mesmo pintoresca resulta estouta fabricada con motivo do apresamento pola RENAMO de catro mariñeiros galegos, dous de Noia, en outubro de 1989:

“(...) INTERVENCIÓN DO CON- CELLO DE NOIA

*Por primeira vez na historia da
“democracia española”, un
goberno municipal desafía os silen-
cios e medios silencios cómplices
que acompañan a este caso e agu-
lloa a política exterior para que
actúe, sen perda de tempo, tratando
de poñela á altura dos problemas
reais da xente, sen encomendarlle
nada á inercia mecanicista das
estructuras administrativas do
poder, facéndolle ver o lado humano
do problema. No Ministerio de
Asuntos Exteriores sentou mal a
viaxe da Delegación do Concello de
Noia a Lisboa, pois, polo visto, a
diplomacia pretendía resolver o
secuestro á súa maneira, que xa se
sabe cal é: Con fórmulas para cida-
dás de terceira, polo camiño da
resignación. Cando Pastor Alonso
decidiu realizar as súas propias xes-
tións para coñecer o estado dos
mariñeiros galegos e as esixencias
dos bandidos da RENAMO, érase
consciente da transcendencia do
paso, de cara a sensibilizar á opi-
nión pública do país, por un lado, e,
polo outro, como maneira ou xeito
de que a mesma actuase de acelera-
dor da acción mediadora do
goberno de Madrid neste asunto.*

MADRID TOMA BOA NOTA

*O obxectivo marcado polo
equipo municipal tornou o secuestro
ó plano da actualidade e, así, a
Administración Central veríase na*

obriga de declarar que Exteriores tentara, sen éxito, negociar cos raptores da RENAMO a través da Cruz Vermella e que agora andan mergullados na tarefa de manter trato directo cos terroristas. De seren verdade estas fermosas palabras, isto toma o rumbo da esperanza e nós atrevémonos a suxerir que o goberno español debe moverse internacionalmente e presionar a Sudáfrica e ós propios EE.UU., ámbolos dous instigadores e financiadores dos “contras” mozambicanos. Da forza da nosa insistencia, da forza da solidariedade activa da sociedade noíesa (e mesmo galega) vai depender moito o acelera-lo proceso de liberación dos nosos veciños. Entre todos, con tódolos medios materiais e morais a xogar a baza de manter este tema de permanente actualidade, estaremos a dar o exemplo dun pobo reclamando xusticia e respecto para os seus (...)”

Fonte: CONCELLO DE NOIA. BOLETÍN INFORMATIVO (decembro de 1989).

Non queremos desaproveita-la ocasión de referirnos a unha reportaxe publicada polo semanario *Panorama* da que se fai eco en portada *La Voz de Galicia* o martes, 9 de xullo de 1991, que logo desenvolve profusamente no interior. Di así o titular da portada:

“LA PARAMOUNT RODARÁ UNA PELÍCULA CONTRA LA DROGA EN LA RÍA DE NOIA”.

Os titulares do interior son destoteor:

“El Gobierno ha puesto trabas por miedo a dañar la imagen de España ante el 92.

CHARLES BRONSON INTERPRETARÁ A PASTOR ALONSO EN UNA PELÍCULA SOBRE EL NARCOTRÁFICO EN NOIA”.

A figura do antagonista aparece nidia: nada menos que o propio

FOMOS ELEXÍDOS PARA GOVERNAR E IMOS FACE-LO

O B.N.G. apoiará todas as medidas dirixidas a que o Concello funcione e non se cederá, baixo nengun concepto, ás presións de grupuscúlos que utilizan métodos coactivos “á siciliana”.

Queremos deixar ben claro que esta situación de deterioro funcional, mais alá de ser erradicada pola anterior Corporación, foi sempre consentida e aínda alentada, con elóxios aos funcionarios máis corruptos deste Concello.

Non estamos dispostos a permitir que certos funcionarios (algún costa-lle aos veciños de Noia 500.000 ptas. mensuais, e 1.000.000 ptas. en meses de pagas extraordinarias) boicoteen e atranquen a actividade normal do Concello.

Somos conscientes das presións a que se ven sometidos algúns funcionarios por parte doutros de máis alto rango, utilizando a influencia que lle otorga o seu posto.

Consecuentemente e contando coa vosa axuda imos facer a limpeza de este Concello. Nós non somos trepadores políticos, como son outros que todos vos coñecedes.

O B.N.G. Fai un chamamento, aos veciños de Noia para entre todos acabar coa corruptela existente no noso concello

PANFLETO DO BNG CON MOTIVO DO CONFLICTO COS FUNCIONARIOS

Goberno do Estado manipulando e presionando a unha poderosa empresa cinematográfica dos EE.UU. en contra de Pastor Alonso, como se non tivera outras ocupacións máis importantes. Aínda que nada máis sexa polo seu valor fantasioso paga a pena deixar constancia dela.

Tampouco estouta ten desperdicio:

**“EL ALCALDE DE NOYA
“SE APUNTÓ” A LA DEA
Noya. E. M.G.**

El alcalde de Noya, Pastor Alonso, afirmaba en una rueda de prensa celebrada el pasado 13 de junio que tanto él como Manuel González López Agra, jefe de la Policía Local, eran agentes de la DEA (agencia norteamericana de lucha contra la droga) en Noya y colaboradores de agentes oficiales británicos en la lucha contra el narcotráfico. Estas contundentes declaraciones pretendían exculpar a González López Agra de cualquier responsabilidad derivada por su detención en el aeropuerto de Labacolla, donde se le intervino una pistola que había introducido en Barajas, al tomar un vuelo regular Madrid-Santiago de Compostela..

El alcalde salió así en su defensa: el agente tuvo que ir a Madrid en viaje oficial, para mantener una

COMUNICADO DO B.N.G.

"O xuíz de primeira instancia de Noia, Dn. José Luís Albés López, dita auto de procesamento e pide 104 millóns de pesetas de fianza ao Alcalde de Noia, Pastor Alonso, ao Patrón Maior da Cofradía, José Antonio Agraño Arestio e a doce mariñeiros."

A raíz da manifestación convocada o 24 de Agosto de 1987 e os feitos que se produciron nese mesmo día, dita-se auto de procesamento, un ano despois, e piden-se fortes somas de diñeiro para aquelas persoas que o seu único delito foi participar activamente nunha manifestación, facendo uso lexítimo dos seus dereitos como cidadáns, e protestando pola agresión que varios centos de familias de Noia estaban a sufrir contra o dereito básico de que cada un poda vivir dignamente do seu traballo e que a ninguén se lle negue o pan.

O BLOQUE NACIONALISTA GALEGO ENTENDE QUE O FEITO DO PROCESAMENTO OBEDECE A UNHA DOBLE INTENCION:

a) Carregar a responsabilidade última dos feitos en persoas ou institucións que nada teñen que ver coa causa motivadora do problema, que era e é a autorización para extracción da area. Queren converter ao Alcalde de Noia e aos mariñeiros no "Chivo expiatorio" dunhas actuacións e erros graves doutros poderes públicos.

b) Reprimir a solidariedade que o Alcalde de Noia tivo cos veciños que pedían poder vivir do seu traballo... Habería que perguntar-se por qué mentras o deputado do PSOE, Díaz Fornas, tivo a mesma participación que a que se lle imputa ao Alcalde, non foi procesado. Quén está logo detrás de todo isto?

POR TODO O DITO, O B.N.G. ESIXE:

- 1.- Anulación do auto de procesamento, e sobreseimento definitivo da causa.
- 2.- Que se depuren as responsabilidades políticas dos organismos implicados, Xunta de Galicia e Ministerio de Transportes, e que estes sexan os que compensen, se é procedente, os danos sufridos polos areeiros, derivados dunha actuación errada e negligente da Administración.

Chamamos a todos os veciños de Noia e comarca a que secunden activamente todas aquelas iniciativas e actos que se leven acabo en defensa da xusta loita dos mariñeiros e mariscadores da ría.

- **TODOS COS MARIÑEIRO E MARISCADORES.**
- **XOGAMO-NOS O FUTURO DE MOITAS FAMILIAS.**
- **ADIANTE COA MOBILIZACION.**

Noia, 17 de Xullo do 88

COMUNICADO DO BNG CON MOTIVO DO PROCESAMENTO DE
PASTOR ALONSO POLA QUEIMA DAS AREIRAS

entrevista con membros de la DEA norteamericana en la propia embajada de los Estados Unidos. Por las características del asunto, González López Agra tuvo que llevar el arma que se le incautó en Labacolla.

Tanto la embajada de EE. UU., como la británica en Madrid, han desmentido la relación de ambos con la DEA y niegan que se haya celebrado tal reunión".

Fonte: ABC (Madrid, domingo 21-10-1990, pp 52).

O ROL DO ANTAGONISTA

A distorsión da verdade pública, a desinformación abrangue tódolos eidos da vida social, pero, a semellanza da cinematografía, coa aparición ineludíbel dalgún antagonista. Os antagonistas adoitan ser de xeito recorrente persoas ou grupos de dentro e de fóra aos que Pastor Alonso xostrega pola perentoria necesidade de buscar chivos expiatorios perante os propios fracasos, nun van intento de acoirazarse ante os seus graves erros e disi-

mula-las súas limitacións; todo ilo respondendo a un guión baseado no dogmatismo estólido, na desenvoltura retórica e no impenetrábel fanatismo, sen importarlle nada a creba das regras da cortesía institucional e o fraudulento abuso das propias competencias. Constitúe un episodio máis da escura estratexia de manipulación que busca acadar metas desideoloxizadas e satisfice-las ilimitadas ambicións dun político sectario.

Cando en xullo de 1988 o xuíz de Noia, José Luís Albés López, dita auto de procesamento e impón unha fianza de 104 millóns de pesetas polos actos vandálicos dun ano antes en Ponte Nafonso Pastor Alonso dá unha rolda de prensa no hotel Compostela da capital galega acompañado dos membros do Consello Nacional do BNG Bautista Álvarez, Francisco Rodríguez e Encarna Otero, manifestando:

"(...) Como o anterior xuíz non quería ser o quinto concellal do PSOE fixéronlle un expediente disciplinario por rendemento no traballo e botárono fóra. Agora o PSOE puxo un da cuarta lista, os conocidos "xueces de cuchara" que o PSOE introduxo nos xulgados, un xuez que parece que sacou a carreira fai pouco e que ten 62 anos pero que o puxeron alí para sacar adiante o tema do auto de procesamento(...)"

Fonte: EL CORREO GALLEGO (23-07-1988).

Pero hai máis pérolas dialécticas no mesmo acto e sobre o mesmo asunto:

"(...) Detrás de todo este democratismo non hai máis que un réxime como o de Sudáfrica. O PSOE son os blancos e tódolos demais somos os negros (...)"

Fonte: DIARIO DE GALICIA (23-07-1988).

Un días antes da rolda de prensa (17-07-1988) a formación política do alcalde, o BNG, distribúe por Noia e a súa contorna un comunicado desta teor:

**“COMUNICADO DO B.N.G.
(...) O BLOQUE NACIONALISTA
GALEGO ENTENDE QUE O
FEITO DO PROCESAMENTO
OBEDECE A UNHA DOBLE
INTENCIÓN:**

a) Carregar a responsabilidade última dos feitos en persoas ou institucións que nada teñen que ver coa causa motivadora do problema, que era e é a autorización para extracción da area. Queren converter ao Alcalde de Noia e aos mariñeiros no “Chivo expiatorio” dunhas actuacións e erros graves doutros poderes públicos.

b) Reprimir a solidariedade que o Alcalde de Noia tivo cos veciños que pedían poder vivir do seu traballo... Habería que preguntar-se por qué mentras o deputado do PSOE, Díaz Fornas, tivo a mesma participación que a que se lle imputa ao Alcalde, non foi procesado. Quen está detrás de todo isto?(...)”

Fonte: ARQUIVO PERSOAL.

Obviamente, Díaz Fornas non tivo participación algunha nos feitos vandálicos de Ponte Nafonso. Achegouse, iso si, á ribeira do Tambre, mais cando intuía o que podía pasar e despois de que os seus chamamentos á temperanza non se atenderan abandonou sen dilación o lugar dos feitos e a mesma localidade.

O RECURSO Á MOBILIZACIÓN

A mobilización constante do pobo é outro dos trazos que definen esta etapa. Alonso Paz apela, organiza, mobiliza, arenga e encirra á masa. O polideportivo municipal transfórmase no teatro preferido para magnificar a súa megalomanía narcisista, lanza-las invectivas contra os “malos” e, asemade, demostrarlle-la súa forza, o seu poder aos “inimigos”. É o poder do pobo, a xustificación de todo, nunha moderna inter-

CONVOCATORIA PARA ASISTIR AOS ACTOS DO 25 DE XULLO EN
SANTIAGO

pretación do proverbio latino “Vox populi. Vox Dei”. Nunca na recente historia do municipalismo democrático ningún outro alcalde –houbo seis diferentes– utilizou o polideportivo para celebrar sesións plenarias. Nunca, nin antes nin despois, se usou e abusou tanto dunha instalación pública para actos tan descaradamente partidarios e tan desideoloxizados.

Esta forma de vantaxismo político pretende mobilizar sentementos en troques de razóns; por iso emprega a barafunda e non a argumentación, recorrendo a situacións puerís tales como situar aos veciños en disxuntivas que só admiten unha soa e única resposta, facéndolles crer que son eles os que deciden, do mesmo xeito que se lles fai aos nenos cando se quere conseguila súa adhesión. As mobilizacións para a confección dos orzamentos, as sesións plenarias con merendolas previas como reclamo e as inauguracións multitudinarias con degustación de empanadas son exemplos claros deste vantaxismo político.

O fin pretendido non é outro que crea-lo caos e aplicar unha política de terra queimada, incendiando ata límites insospeitados e insoportábeis o normal funciona-

El Gobierno ha puesto trabas al rodaje por miedo a dañar la imagen de España ante el 92

Charles Bronson interpretará a Pastor Alonso en una película sobre el narcotráfico en Noia

Madrid/La Coruña (Otr Press/Redacción). La lucha contra la droga de una enfermera que reside en Noia es el tema principal del filme que está ultimando la Paramount Pictures, una superproducción basada en la lucha que mantiene Eileen Calvo Nino contra los jefes del narcotráfico de las Rías Baixas, según publica la revista «Panorama». «La Escocesa», como es conocida, y el alcalde de Noia serán interpretados por Jane Fonda y Charles Bronson. El Gobierno ha puesto trabas al rodaje por miedo a la imagen de España ante el 92.

Cuando los directivos de la Paramount Europa, con sede en Londres, enviaron a finales de 1988 un fax rutinario a su presidente en Los Ángeles, no imaginaban una respuesta tan rápida. Según el reportaje, el mensaje contenía un pequeño recorte del diario británico «The Sunday Times» referido a un pueblo de Galicia llamado Noia. En el texto del periódico se contaba la historia de una valiente enfermera escocesa, madre de tres hijos, que llevaba varios años luchando contra los señores del narcotráfico gallego, con la única ayuda de su amigo el alcalde de Noia, Pastor Alonso, médico de profesión. El reportaje del semanario contiene algunas imprecisiones, entre ellas la nacionalidad de Eileen Calvo, que es hija de emigrantes españoles, aunque ha vivido varios años en Escocia y estuvo casada en primeras nupcias con un sábito británico. En las pasadas elecciones, fue elegida concejal por el BNG.

Según «Panorama», los ejecutivos del Hollywood vienen en Eileen a su nueva heroína. Casi un año antes de que se iniciara la «Operación Magos», el mayor golpe contra el narcotráfico en España, la Paramount ya había enviado a Noia a dos de sus mejores guionistas: Steven Davis y Paul Colino.

«Un buen día —dice el semanario la enfermera de 43 años— vino mi hija Julie y me contó que en las discotecas de Noia

era tan fácil conseguir droga como pedir un refresco. En ese momento me di cuenta de que había que hacer algo para evitar que lo mejor que tenemos, los jóvenes, fueran arrastrados por el demonio de la droga». Divorciada de su primer marido, Eileen comenzó hace diez años a un gallego llamado Peregrino cuando trabajaba como enfermera en Bangour Hospital, en Edimburgo (Escocia). La pareja se trasladó a vivir a Noia, donde los familiares de Peregrino les regalaban una casa. Eileen me se arrepiente de esa decisión porque, asegura a la revista, «siempre he sido una batalladora. Me gusta plantar cara ante las injusticias, pero no me considero una heroína ni una mujer valiente».

Según «Panorama», su lucha contra el narcotráfico y los «cápos» de las Rías Baixas no ha sido fácil. Eileen ha recibido amenazas de muerte por teléfono y por carta. «Gracias a Dios», explica —la gente del pueblo se ha dado cuenta de que la droga no es el tabaco y por eso los narcotraficantes no han encontrado el apoyo que tenían antes de la concentración».

El semanario dice que hace unos meses con la ayuda de Pastor Alonso, del BNG, que acababa de ser reelegido con mayoría absoluta, fundó una asociación de ciudadanos contra la droga (Mencer). Según ha podido saber La Voz de Galicia, la asociación no fue fundada por

Pastor Alonso y Eileen, «la Escocesa», protagonizan el filme

Eileen Calvo, sino que se introdujo en ella más tarde. «La Escocesa» y el alcalde se conocieron hace cinco años, cuando Eileen llevó a su hijo Kevin a la consulta de la Seguridad Social. «Panorama» narra como diez días antes de la rodada policial del 13 de julio de 1990, Eileen Calvo se desplazó al cuartel general de Scotland Yard en Londres acompañada de dos personas más. En esa visita, Eileen, como ciudadana británica, presentó un extenso informe

donde detallaba las supuestas actividades de los narcotraficantes que se estaban produciendo con total impunidad en las costas gallegas. En él se establecían las redes que los «cápos» habían establecido por toda Europa para distribuir cocaína, hachís y heroína. Los informes pasaron a los agentes del servicio británico de información MI-5. «Era curioso, los de Scotland Yard me pasaron a una habitación y me mostraron un mapa enorme de España. En las costas de Galicia, se veía Noia señalada con una chincheta de color rojo», dice «La Escocesa» a la revista. También la DEA (la Administración norteamericana antidroga) recibió una copia del informe. Todas estas peripetias las explicó a los periodistas gallegos Pastor Alonso hace un año como vivió por él.

Rehacer galones

El semanario señala que, tras la famosa «Operación Magos», la Paramount Pictures ha tenido que rehacer varias veces el guión de la película sobre la vida de Eileen Calvo y Pastor Alonso, al ser rechazado sistemáticamente el original por el Ministerio de Cultura. El Gobierno español impidió a Hollywood rodar una película que denunciaba la corrupción de las autoridades gallegas y la impunidad del narcotráfico. Pastor Alonso acusó de corrupción a miembros de la Guardia Civil, siendo éstos absueltos y procesado el alcalde.

Paramount, cansada de tantos problemas, «concluye» «Panorama» —ha pensado en rodar en Portugal. Pero el pueblo de Noia quiere que se ruede en la propia ría y sirva de ejemplo al resto de Europa.

deterioro funcional, mais alá de ser erradicada pola anterior Corporación, foi sempre consentida e aínda alentada, con eloxios aos funcionarios mais corruptos deste Concello.

Non estamos dispostos a permitir que certos funcionarios (algún costa-lle aos viciños de Noia 500.000 ptas. mensuais e 1.000.000 ptas. en meses de pagas extraordinarias) boicoteen e atranquen a actividade normal do Concello.

Somos conscientes das presións a que se ven sometidos algúns funcionarios por parte doutros de máis alto rango, utilizando a influencia que lle otorga o seu posto.

Consecuentemente e contando coa vosa axuda imos facer a limpeza de este Concello. Nós non somos trepadores políticos, como son outros que todos vós coñecedes.

O B.N.G. Fai un chamamento, aos viciños de Noia para entre todos acabar coa corruptela existente no noso concello”.

Fonte: ARQUIVO PERSOAL.

O devandito panfleto repartido en pleno conflito cos funcionarios combina a “verdade oficial” co “recurso á mobilización”, o mesmo ca estoutro que reproducimos decontino:

“NON SE LLE DOU A CASA A GARDAR AOS QUE QUEREN ACABAR CON ELA

As seis da tarde do mércores día 18 parte dos funcionarios do noso concello pecháron-se na casa consistorial. Funcionarios que non cumplan nen cos horarios de traballo nen cos viciños.

Desde o mes de xuño en que o B.N.G. se fixo cargo da responsabilidade do goberno estamos asistindo a un entorpecimento da xestión

LA VOZ DE GALICIA (09-07-1991)

PASTOR ALONSO DURANTE OS INCIDENTES NA XUNQUEIRA DE SAN LÁZARO

mento da institución e convertendo o patio de xogo nunha lameira impracticábel con tal de acadar algunha renda política.

“FOMOS ELEXIDOS PARA GOBERNAR E IMOS FACELO

O B.N.G. apoiará todas as medidas dirixidas a que o Concello funcione e non se cederá, baixo ningún concepto, ás presións de grupúsculos que utilizan métodos “á siciliana”.

Queremos deixar ben claro que esta situación de

Los concejales aliancistas piden en una moción que se realice una auditoría

NOIA. Delegación del Barbanza

El grupo municipal aliancista presentó una moción, para su debate por el Pleno de la Corporación, a través de la que solicita la contratación, mediante concurso, de la realización de una auditoría, que comprenda la gestión, administración y aplicación presupuestaria de los fondos públicos municipales, "examinando únicamente a partir del 30 de octubre de 1987 los siguientes apartados: contratación y pago de personal laboral; contratación y pago de asesores de la presidencia; gestión de las obras realizadas, con sus respectivos proyectos, presupuestos y órganos que procedieron a su aprobación; sanciones sufridas por el concello y motivos que las ocasionaron y cumplimiento de las partidas de ingresos y gastos presupuestarios en 1988 con las desviaciones que concurren hasta el 30 de noviembre, incluidas las modificaciones presupuestarias".

Argumentan los aliancistas que pretenden recabar la debida transparencia en la vida pública del Ayuntamiento, al tiempo que aprovechan el ofrecimiento del alcalde ya que "tanto en su programa de campaña electoral como en la defensa de proposición que hizo de una moción presentada por su grupo político sobre este tema en pleno celebrado el 31 de julio de 1987, para activar la gestión municipal anterior; así como en base al reiterado ofrecimiento del alcalde de presentar a los vecinos una transparencia total de su actuación". "Ante la falta de cumplimiento reiterado del contenido anterior, por ocultación de la Alcaldía, a

Rodríguez Hermo

este grupo municipal de Alianza Popular, de la situación de partidas presupuestarias solicitadas el 26 de septiembre, 20 de octubre y 23 de noviembre últimos".

Los aliancistas proponen, asimismo, que el coste de esta auditoría sea de un millón y medio de pesetas.

Sorteos

Rifadas las pasadas Navidades de 1987, por gentileza del complejo hotelero "México", un juego de monedas en oro y plata conmemorativas del Mundial de Fútbol celebrado en México en 1986, y toda vez que no han sido reclamadas por la persona agraciada con el número 20.064 que resultó premiado, se informa que de no ser retiradas el próximo día 24 de diciembre, el juego de monedas será entregado a la parroquia de Mariñeiros para su posterior sorteo en beneficio de la misma.

Un inspector levantó actas por diversas infracciones detectadas en una visita a las dependencias municipales en enero

El Ayuntamiento de Noia afronta una sanción de Trabajo a causa de contrataciones irregulares

Noia (Corresponsal). El Ayuntamiento de Noia, según la documentación a que se ha tenido acceso, adeuda 350.000 a la Inspección de Trabajo y Seguridad Social a causa de varias sanciones económicas impuestas por aquel organismo a las autoridades locales. Las sanciones correspondían a las infracciones que hizo constar en acta

un inspector de Trabajo que cursó visita, a raíz de una denuncia, a las dependencias municipales el pasado mes de enero observándose, según el citado funcionario, irregularidades en relación al libro Matrícula, al no haber sido dados de alta en la Seguridad Social siete trabajadores.

Concretamente, la sanción y texto de la misma, a parte del monto económico antes señalado, insta al concello a que dé de alta en la Seguridad Social a los siete trabajadores reseñados, amén de ponerse al día en las cotizaciones referentes a los mismos. Los atrasos por cuotas impagadas a la Seguridad Social datarían de noviembre.

Las siete contrataciones irregulares tienen, como denominador común, la carencia de concurso público de los puestos y la inexistencia de acuerdo plenario de ningún tipo, no contemplando la plantilla orgánica que rige en la corporación noíesa las siete plazas referidas. En teoría, a tenor de la normativa de aplicación, la legalización de esos siete trabajadores requeriría la modificación de la plantilla laboral del Ayuntamiento.

Los pagos de salarios o emolumentos a esas siete personas, se realizan al margen de los circuitos establecidos para el pago de cuantías propias de personal, todo ello a pesar de que el secretario accidental, ca-

go, informa negativamente la presidencia de los abonos haciendo constar la posible irregularidad en que se incurre.

Días después de producirse las siete «contrataciones» -de lo cual se informó puntualmente a través de estas mismas pá-

El edificio consistorial noíesa vuelve a bullir «laboralmente»

ginas de la Confederación Xeral dos Traballadores Galegos emitió una nota denunciatoria; todo ello, con independencia del bando que firmó el alcalde anunciando la contratación de «personal de servicios».

El referido bando apareció en momentos de particular sig-

nificando, cuando las negociaciones abiertas entre el primer edil y los funcionarios de la corporación, se rompieron, dándose la circunstancia de que entre la aparición del bando y las «contrataciones» apenas transcurrieron 18 horas.

En aquellos momentos, el

comité de personal del Ayuntamiento, en representación del colectivo de funcionarios, realizó repetidas reclamaciones en torno a la forma en que se incorporaron aquellos trabajadores, así como sobre los cometidos que cubrían dentro del edificio consistorial.

LA VOZ DE GALICIA (10-03-1988)

VINDE HOXE AO PLENO EXTRAORDINARIO.

O AXUNTAMENTO É UNHA EMPRESA DE TODOS E TEN QUE FUNCIONAR".

B.N.G.

Fonte: ARQUIVO PERSOAL

municipal por parte dunha minoría do funcionariado.

As últimas anomalías protagonízanas o sustituto do secretario collendo unha baixa por lumbago, e comprobándose que leva nese período unha vida disipada, e logo o secretario de Intervención que chega a insultar ao Sr. alcalde repetidas veces. Tamén o secretario dáse de baixa domiciliaria no día 18, disque de hernia estando sen embargo pechado sen cumprir o precepto médico.

Como podedes ver todo isto é unha manobra para que se deixen seguir as cousas como sempre. Nós non podemos ser cómplices de toda esta patraña. Cada quen ten que cumprir co seu deber. Xa está ben de folgar.

Botamos man novamente daquel comunicado do BNG repartido con motivo do procesamento do alcalde pola queima das areeiras, parcialmente reproducido con anterioridade, para pór de manifesto o devandito:

"(...) Chamamos a todos os veciños de Noia e comarca a que secunden activamente todas aquelas iniciativas e actos que se leven acabo en defensa da xusta loita dos mariñeiros e mariscadores da ría.

TODOS COS MARIÑEIRO E MARISCADORES.

XOGAMO-NOS O FUTURO DE MOITAS FAMILIAS.

ADIANTE COA MOVILIZACIÓN".

Noia, 17 de Xullo do 88"

E tamén destoutro, que baixo o título "A TODOS OS VICIÑOS DE NOIA. ¡UNHA BATALLA MÁIS!" comezaba dicindo: "Diante da inhabilitación do noso alcalde Pastor Alonso, a cidadanía de Noia e tamén os

BANDO DA ALCALDÍA CON MOTIVO DO DÍA DE GALIZA

enemigos do país e do progreso deben saber(...)”. O remate do mesmo é como segue:

“(...) POR TODO ISTO O BNG CONVOCA A TODOS OS VICIÑOS A UN ACTO MULTITUDINARIO QUE TERA LUGAR O DOMINGO DIA 16 DE FEBREIRO AS 19.30 NO POLIDEPORTIVO ONDE O NOSO ALCALDE PASTOR ALONSO EXPLICARA O PORQUE DESTA INXUSTA SETENCIA.

¡ACUDE!

ACUDE. DOMINGO 16 DE FEBREIRO. 19.30 POLIDEPORTIVO”.

Fonte: ARQUIVO PERSOAL.

O AUTORITARISMO

Con frecuencia –lembra Shanon– os políticos populistas adoitan caer na tentación autoritaria porque aman máis o poder que a democracia, e esta deriva conduce inexorabelmente a perverter-lo funcionamento das institucións, ao menoscabo dos dereitos individuais e a socava-las mesmas bases do xogo democrático.

Dende o mesmo inicio do seu mandato Pastor Alonso fabrica cunha máquina de escribir portátil decretos, circulares, mandamentos de pago, convocatorias e ordes do

PASTOR ALONSO NA AUDIENCIA DE A CORUÑA (FARO DE VIGO)

día de comisións e de sesións plenarias sen contar incluso cos seus propios compañeiros do goberno, que se enteran delas ao mesmo tempo que os concelleiros da oposición, malia ostenta-la presidencia das comisións informativas, facendo política de feitos consumados e chegando mesmo a menosprezalos públicamente. As decisións importantes tomadas no seo do BNG non as ten en conta, como tampouco respecta o acordo acadado por concelleiros da súa formación cos funcionarios, desautorizándoos e rachando toda posibilidade de diálogo posterior.

Pastor Alonso non admite límites ao seu poder, ao poder que lle pertence por dereito de conquista electoral, e por iso domestica ao partido con novas forradas de militantes desideoloxizados, pero afectos á súa causa, que é o que lle importa, e utiliza a mesma estratexia no consistorio.

E se este é o comportamento que ten cos compañeiros que o apoian, resulta doado imaxinarse a trato dado aos concelleiros da oposición e as persoas ou

El alcalde de Noya «se apuntó» a la DEA

Noya. E. M. G.

El alcalde de Noya, Pastor Alonso, afirmaba en una rueda de Prensa celebrada el pasado 13 de junio que tanto él como Manuel González López Agra, jefe de la Policía Local, eran agentes de la DEA (agencia norteamericana de lucha contra la droga) en Noya y colaboradores de agentes oficiales británicos en la lucha contra el narcotráfico. Estas contundentes declaraciones pretendían exculpar a González López Agra de cualquier responsabilidad derivada por su detención en el aeropuerto de Labacolla, donde se le intervino una pistola que había introducido en Barajas, al tomar un vuelo regular Madrid-Santiago de Compostela.

El alcalde salió así en su defensa: el agente tuvo que ir a Madrid en viaje oficial, para mantener una entrevista con miembros de la DEA norteamericana en la propia embajada de los Estados Unidos. Por las características del asunto, González López Agra tuvo que llevar el arma que se le incautó en Labacolla.

Tanto la Embajada de EE. UU., como la británica, en Madrid, han desmentido la relación de ambos con la DEA y niegan que se haya celebrado tal reunión.

ABC (MADRID, 21-10-1990)

colectivos críticos coa súa xestión e mesmo cos alcaldes de concellos estremeiros ou máis ou menos próximos: insultos, represalias, intromisións na vida privada, descualificacións persoais, expulsións dos plenos, multas, denuncias infundadas e un longo ronsel de impropiedades gabados en moitas ocasións por un auditorio vociferante. Velaí unha pequena mostra:

O REMUÍÑO

Constitución y terrorismo

“El último pleno celebrado en Noia no terminó como el rosario de la aurora, pero casi, casi. Hubo duros enfrentamientos verbales e incluso la expulsión del concejal socialista **Domingo Campos Alborés**. Y todo ello porque el regidor municipal, **Pastor Alonso Paz**, del

*Bloque negó reiterada e insistentemente a que se leyerá una moción de urgencia, ya aceptada, que proponía emitir una condena consistorial por el atentado que costó la vida al empresario coruñés **Claudio San Martín**. La moción la respaldaban los grupos municipales de AP, CDS, CG y PSOE. Según la mayoría de los concejales presentes, la negativa de Pastor Alonso a permitir la lectura y votación del texto propuesto trataba de evitar el pronunciamiento de los ediles –él incluído– del párrafo que decía: “Reafirmar el convencimiento de que la **Constitución Española** y el **Estatuto de Autonomía** son las normas básicas para la defensa de Galicia, de sus intereses y para el desarrollo de la solidaridad entre todos cuantos integran el pueblo gallego”. Párrafo que precedía a la condena del atentado”.*

Fonte: LA VOZ DE GALICIA (04-06-1988).

“Pastor Alonso contra todos

EL ALCALDE QUIERE AHORA DERRIBAR UN GALPÓN PASANDO POR ALTO LA RESOLUCIÓN JUDICIAL”

Fonte: EL CORREO GALLEGO (21-10-1988).

“Los vecinos que intentaban impedir vertidos de basura fueron finalmente desalojados por la Guardia Civil

EL ALCALDE DE NOIA INTENTÓ ROMPER UNA BARRERA HUMANA CON AGUA A PRESIÓN”

Este grave incidente foi motivo de serias discrepancias no seo do BNG e mereceu un comentario público do concelleiro-delegado de Cultura, Antón Avilés Vinagre, que tiña algún fillo formando a barreira de veciños, desta teor: “Por coerenza, non podo compartir a forma de actuar do alcalde. Coido que os veciños merecen un trato democrático e a súa postura, se esté ou non de acordo con ela, é respectable”.

Fonte: LA VOZ DE GALICIA (07-05-1989).

O xornal “EL CORREO GALLEGO” (07-05-198) relata deste xeito os feitos daquela noite:

“(…) A la 1 de la madrugada hace su aparición el camión de la basura con intención de descargar. El coche de la Policía Municipal anuncia por megafonía que los vecinos se aparten para permitir el acceso. Ante la negativa, Pastor Alonso ordena que actúe el coche-bomba provisto de mangueras para disolver a los manifestantes que aguantaron estoicamente los manguerazos de agua formando un cordón

A TODOS OS VICINOS DE NOIA

!!! UNHA BATALLA MAIS !!!

Diante da inhabilitación do noso alcalde Pastor Alonso, a cidadanía de Noia e tamén os enemigos do país e do progreso deben de saber:

A inhabilitación do noso alcalde, que foi maioritariamente respaldado nas pasadas eleccións responde ás maquinacións partidárias de quen se escudan na corrupción e no clientelismo.

Pastor Alonso resulta molesto para o aparato do Estado, os seus constantes ataques contra a corrupción e o narcotráfico non fan máis que poñer de manifesto o absoluto estado de corrupción no que se atopa o goberno do Estado.

Ista manifesta-se de forma moito máis notabel na nosa nación. Basta dar unha ollada á realidade que nos rodea para comprobar os estragos que o narcotráfico está a producir.

Cómo se pode explicar dende certos estamentos que parecen inamovíbeis a súa total despreocupación por un tema que pode converter a Galiza en pouco tempo nun paraíso para corruptos e narcos.

Quén é PSOE para falar de honradez e independencia xudicial cando é o propio Partido Socialista o primeiro implicado en asuntos turbios que saen á prensa constantemente. Lea-se RENFE, ENQUIDES, OS IRMANS GUERRA, FILESA, SARASOLA, PACO VAZQUEZ, etc.

Porqué o PSOE deixa absoluta liberdade de movementos a un coñecido narcotraficante como é o sírio Al Kassar.

Porqué non se chega ao fondo do asunto no que están relacionados coñecidos capos como Oubiña, Matta Ballesteros, Escobar, Marc Rich (iste con coñecidas vinculacións urbanísticas co Concello de A Coruña).

En troques o PSOE decide facer calar a Pastor Alonso que públicamente ten-se destacado pola súa loita contra a corrupción e o narcotráfico.

POR TODO ISTO O BNG CONVOCA A TODOS OS VICINOS A UN ACTO MULTITUDINARIO QUE TERA LUGAR O DOMINGO DIA 16 DE FEVERIRO AS 19.30 NO POLIDEPORTIVO ONDE O NOSO ALCALDE PASTOR ALONSO EXPLICARA O PORQUE DESTA INXUSTA SENTENCIA.

!ACUDE!

ACUDE

**DOMINGO
16 FEVERIRO
19.30 POLIDEPORTIVO**

COMUNICADO DO BNG CON MOTIVO DA INHABILITACIÓN DE
ALONSO PAZ POLO TRIBUNAL SUPREMO

humano. Acto seguido, el alcalde dio la orden de entrar en acción a la Policía Municipal, y a sus seguidores. Siendo él y estos últimos los que de una manera más contundente se emplearon con dureza contra los manifestantes, al mismo tiempo que el camión de basura trataba de hacerse paso entre los vecinos que se encontraban sentados ante las ruedas del vehículo y sujetos a la rueda delantera del mismo.

A las 2 de la mañana, ante la gravedad de los hechos, se personan en el lugar el teniente de la Guardia Civil de Ribeira acompañado de 3 números – en las inmediaciones se encontraba un amplísimo dispositivo del Cuerpo de la Benemérita– para garantizar el orden y evitar que continuasen las agresiones. Después de unos primeros cambios de impresiones entre el mando de la Guardia Civil y los dos bandos enfrentados, Pastor Alonso invita a sus partidarios para volver a actuar. Asimismo los vecinos denuncian ante la Guardia Civil que han sido víctimas de agresiones y malos tratos, pero nadie se atreve a presentar las correspondientes denuncias a

pesar de que los miembros de las fuerzas del orden les facilitan tal posibilidad.

Los hechos habían sido puestos en conocimiento del gobernador civil de A Coruña, quien ordenó al destacamento que se encontraba en Noia a que convenciesen a los vecinos a fin de que depusieran su actitud. Todo el despliegue del Cuerpo de la Benemérita hizo acto de presencia a las 2 y media en la Xunqueira, entrando en diálogo con los vecinos para que permitieran el acceso al camión, a lo cual accedieron de forma pacífica”.

Outras probas igualmente contundentes da súa deriva autoritaria son: o desaloxo pola forza dunha familia pobre da súa vivenda de Barro, feito polo que foi inhabilitado polo Tribunal Supremo; a porfía cos funcionarios, en especial co secretario e o despido por razóns políticas do traballador do concello, Manuel Fontenlos González, opositor activo en contra dos verquidos de lixo na Xunqueira de San Lázaro, ao pé mesmo das vivendas alí construídas e integrante, ademais, da comisión negociadora do convenio colectivo para o persoal laboral ao servizo do consistorio.

As actitudes antidemocráticas e represivas están presentes na propia campaña electoral de 1991 e obriga ao resto de formacións que concorren ás eleccións a denuncia-los feitos perante a Xunta Electoral de Zona:

“PP, PSOE Y PSG DENUNCIAN A PASTOR ALONSO POR RETIRAR SU PROPAGANDA CON OBRES Y VEHÍCULOS DEL AYUNTAMIENTO

Ribeira (Redacción). Las agrupaciones locales del partido Popular, PSdeG-PSOE y PSG-Esquerda Galega de Noia tienen previsto denunciar hoy al alcalde, Pastor Alonso Paz, ante la Junta Electoral

de Zona por retirar propaganda de sus respectivas candidaturas haciendo uso de obreros y vehículos municipales. Asimismo, durante la noche tenían previsto boicotear la publicidad del Bloque Nacionalista Galego, por entender que las cuatro formaciones que participan en los comicios deben iniciar nuevamente la campaña(...)"

Fonte: LA VOZ DE GALICIA (21-05-1991).

O GASTO COMO INVERSIÓN

Pastor Alonso ten un concepto moi peculiar da economía. Os orzamentos son tan só un instrumento propio, é dicir, predio particular que pode ser utilizado en todo tipo de proxectos importantes, gloriosos ou necesarios, sen importarlle os custos. Padece unha falta de sutileza coa economía que o conduce a pensar que todo gasto constitúe unha inversión. Ten un concepto máxico da economía: a importancia do gasto deriva da rendibilidade e a rendibilidade provén da produción de rendas políticas e do volume das mesmas. Alonso Paz reparte directamente os cartos; e esta práctica non é criticábel en si mesma, sobre todo se deste reparto se beneficia principalmente aquel sector menos favorecido da cidadanía. Mais, el no o fai de xeito gratuito, e isto si que é criticábel, focaliza a axuda e recóbraa en obediencia. Esta ignorancia en materia económica vaino levar a un endebedamento de descomunais proporcións, do que o concello vai tardar anos en recuperarse. É o sino dos políticos de voo curto que tan só pensan no inmediato e non entenden que a economía é unha cuestión de longo alcance que ten que servir para moito máis que para acada-lo obxectivo de perpetuarse no poder con máis comodidade da que se dispón neses momentos.

Se para chegar á Alcaldía difundiu unha idea ficticia da realidade económica, despois, durante o seu mandato,

A formación nacionalista acudirá ós tribunais se o rexidor noíés non aporta probas concretas

A suspensión de Pastor Alonso Paz é para o BNG o remate dun proceso de indisciplina

SANTIAGO. Redacción. A Permanente do Bloque Nacionalista Galego convocou na tarde de onte unha rolda de prensa para informar da resolución tomada polo Consello Nacional do BNG na reunión celebrada o pasado sábado a respecto da suspensión indefinida da militancia a Pastor Alonso Paz nesta forza política. No acto, no que estivo ausente Xosé Manuel Beiras, estiveron presentes os membros da Permanente, Encarna Otero, Mario López Rico, Bautista Álvarez e Francisco Rodríguez que calificaron esta decisión como o remate dun longo proceso en base á indisciplina reiterada de Pastor Alonso na súa actuación política no que se refire as repetidas manifestacións públicas e privadas nas que se acusa a diversos dirixentes do BNG de estar vinculados ó narcotráfico sen aportar probas concretas. O resultado da votación foi de 35 votos a favor, un en contra e tres abstencións.

Durante a lectura do comunicado redactado pola Permanente do partido, Mario López Rico insistiu en que este feito constituía a culminación dun proceso començado no ano 1991 tempo no que repetidamente se lle solicitou a Pastor que aportase probas ás súas afirmacións sen negarlle en ninquela ocasión o seu dereito de falar no Consello Nacional, chegando co paso do tempo a unha situación límite debido a este claro obxectivo por parte de Pastor de deteriorar a imaxe pública do BNG e destruír a súa unidade interna, feitos que remataron cunha evidente coincidencia de criterios en base ó resultado da votación do pasado sábado.

Neste senso, os presentes afirmaron que a política de denuncia xeneralizada e sen probas por parte de Pastor Alonso, "non facía máis que criar unha seccese e a extensión dun estado de sospeita xeralizada, que en nada favorece na loita contra o narcotráfico".

López Rico insistiu en que a suspensión do hasta agora alcalde de Noia, poderase calificar como un veredicto político retributivo polo contencioso que está a manter Pastor co seu anterior partido para esclarecer unha serie de feitos, algo que non ten nada que ver cos delitos tipificados "que deberán ser analizados convenientemente polos tribunais ordinarios xa que o BNG non é un tribunal senón que é un partido político".

Intoxicación política

Francisco Rodríguez sinalou novamente que esta situación intentaba unicamente misturar a coherencia interna do BNG debido á inexistencia de denuncias concretas. "Se a nós non descan nomes e probas os que actuamos coscienzamente seríamos nós, alda contra militantes de base na organización, Pastor Alonso é consciente de que dentro da dirección do BNG non hai ningunha que teña relacións con ese tipo de problemática."

Rodríguez rematou engadindo que con todas as informacións aludidas provocouse unha situación irrespirábel, feito que foi corroborado por Encarna Otero ó afirmar que ó encomenzar as sospeitas deste tipo a tensión é grande xa que "incluso podes sospeitar da persoa que tes ó teu lado".

Ante a pregunta da razón da ausencia de Xosé Manuel Beiras, Bautista Álvarez contestou que o conflito non é entre Beiras e Pastor senón que debía de ser o partido o que lle dera unha solución coxunta ó problema.

O respecto do proceso xudicial emprendido recentemente contra contra o alcalde de Noia no que foi inhabilitado polo Tribunal Constitucional, Encarna Otero afirmou en nome de todos os presentes, que era convida deslindar ambos temas e que o BNG non deixaría de apoiar a Pastor en iniciativas coma esa na que ataque con probas evidentes a funcionarios corruptos.

EL CORREO GALLEGO (28-04-1992)

LIXO NA XUNQUEIRA DE SAN LÁZARO

entronizou a mentalidade da subvención. Os veciños tiñan o deber de pedir e a "empresa dos quinze mil accionistas" o deber de pagar. Se as riadas averiaban un lavadoiro, mercábanse lavadoras e "acabouse o lavar á man". Se alguén protestaba pola alta carga impositiva, mandamento de pago e a cobrar do concello para pagarlle ao concello. As decisións unilaterais en materia económica, concretamente en temas tan sensíbeis coma os contratos laborais, compras importantes de equipamentos sen consignación orzamentaria, recetas de opiáceos... implicarán aos responsabeis do departamento económico sen teren en absoluto nada que ver con elas.

As críticas da oposición son continuas ao longo de

todo o seu mandato. Un expoñente do devandito constitúe a moción presentada a finais de 1988 polo Grupo Municipal de AP solicitando a contratación, mediante concurso, da realización dunha auditoría que comprendese a xestión, administración e aplicación orzamentaria dos fondos públicos municipais “examinando unicamente a partir do 30 de outubro de 1987 los siguientes apartados: contratación y pago de personal laboral; contratación y pago de asesores de la presidencia; gestión de las obras realizadas, con sus respectivos proyectos, presupuestos y órganos que procedieron a su aprobación; sanciones sufridas por el concello y motivos que las ocasionaron y cumplimiento de las partidas de ingresos y gastos presupuestarios en 1988 con las desviaciones que concurren hasta el 30 de noviembre, incluídas las modificaciones presupuestarias”.

Os gastos do concello merecen para os socialistas o cualificativo de “espectaculares” ano e medio despois da toma de posesión de Alonso Paz e poñen como un exemplo deste despilfarro inxustificable “que el alcalde prescindió de los servicios que una gestoría noíesa prestaba al Ayuntamiento para la confección de nóminas, seguridad social y otros asuntos relacionados con el personal. Después de anunciar públicamente que la prestación deste servicio se haría a partir de entonces en el consistorio, lo que hace realmente es encargárselo a otra gestoría de reciente instalación en Noia. Pero resulta muy significativo comprobar que mientras los honorarios profesionales de la primera gestoría supusieron para el consistorio un importe medio mensual de 13.000 ptas, sin IVA, en 1987 y de 17.000 ptas. en los cinco primeros meses de 1988, los de la gestoría que, actualmente y por decisión del alcalde, presta estos mismos servicios le suponen al ayuntamiento un desembolso medio mensual de 93.210 pesetas –1.118.520 frente a 204.000 pesetas anuales de la primera–”.

A DIVISIÓN CIDADÁ

A demagogia e a intemperancia de Pastor Alonso provoca división e avívese o enfrontamento. Pero, cando se inocula o veneno entre os seguidores de a pé o antagonismo resultante a eses niveis faise duradeiro, é dicir, a xenreira por abaixo colle consistencia e perturba de forma duradeira tamén as relacións familiares, veciñais, laborais e de amizade, enturbiando a convivencia cidadá.

Queremos salientar de xeito moi especial dous artigos xornalísticos, un do profesor Carlos Xixirei e o outro do poeta Fernando Fernán-Vello, alusivos ao enfrontamento

ciudadá, que non reproducimos por falta de espacio, pero que poden ser consultados nas hemerotecas. Precisamente contra o poeta foron duras as críticas de Alonso Paz realizadas na propia Audiencia de A Coruña con motivo da celebración dun xuízo, un máis, cualificándoo: “De ejercicio de necrofilia. Fernán-Vello é un socio dunha empresa que se chama Laiovento, con Beiras. Esa –aludindo ao artigo– é unha saída empresarial para salvar a empresa, supoño”.

Luís Pousa escribe:

“(...) A Pastor Alonso no le votaron masivamente en Noia tanto por las barbaridades que dijo y dice, cuanto por ser un alcalde servicial y atrevido, que adaptó el discurso político al lenguaje llano, a la crítica simple y clarividente de señalar con el dedo a –supuestos– culpables en función de datos casi nunca contrastados pero que eran y son de dominio público, y, por lo tanto, situados a caballo de la verdad a medias y la imaginativa fabulación popular.

Parecería exagerado decir que Pastor Alonso hizo de Noia un reino a su deseo, pero si resulta más convincente señalar que creó un universo político y social a su medida, con reminiscencias de lo que se conoce como la “democracia vaquera” directa de aquel lejano oeste americano (...)”

EL CORREO GALEGO, 02-05-92

O DESPREZO DA LEGALIDADE

Nunca en Noia houbo un político que tivera que pasar tantas veces e por tan diferentes causas polos tribunais de xustiza. Esta circunstancia abonda para fundamentalo antedito. É un trazo máis do populista que actúa como se fose o xefe dunha tribo do bosque no que impera unicamente a lei natural.

Centro de Apoyo a la República en Noia año 1931

Al servicio de España

Noya, 24 de Mayo de 193

Transcripción do documento

La tradicional Monarquía española se ha desmoronado a impulsos de continuados errores políticos; es un hecho consumado; e ilícita cualquiera maniobra capaz de llevar al ánimo la inquietud de una posible reacción. Es más: a los mismos monárquicos el último titular de la Corona ha señalado la ruta a seguir: ¡ESPAÑA! y el bien de España es ahora la consolidación de la República.

Nosotros —con la altivez que proporciona de una parte la actuación digna que no mendigó favores para olvidarlos, y de otra la libertad de pensar que como innata nos exime de solicitar autorización para obrar políticamente— ante el gran suceso histórico y los graves problemas cuya solución se inicia, no debemos permanecer indiferentes; máxime cuando la imprudencia aparentemente aliada con el hampa, perturban la marcha normal hacia la consolidación del

Servidores de la República por que la reconocemos consagrada por la aquiescencia general, la defenderemos, no como pecadores que disfrazados de apóstoles la invilecen, si no haciendo llegar al alma del pueblo el verdadero concepto de la República como forma de gobierno en

nación civilizada; clamaremos, entre las actividades a desarrollar, por la difusión de la cultura que capacite al trabajador para asumir la responsabilidad del gobierno y administración pública; y llevaremos la tranquilidad a los espíritus timoratos demostrando que el separatismo; el comunismo y la persecución religiosa son fantasmas utilizados por la canalla para desprestigiar la República y apartarnos de nuestro deber.

He ahí la misión del Centro que al servicio de la República fundamos en Noya contando con la ayuda de cientos de entusiastas; y sin dificultades para dar patente política a nadie, invitamos a todos los vecinos que acepten de buen grado la República como forma de gobierno definitiva en España, sean republicanos, sean socialistas, para que acudan a inscribirse en las oficinas instaladas provisionalmente en el primer piso del coliseo NOELA.

Noya, 24 de Mayo de 1931

César Carreño y Rodríguez Villamil y Germán Vidal Barreiro, **Abogados**, Jovita Rodríguez Pomero, Alejandro Cadarso Caamaño y Manuel Mayo García, **Médicos**. Carlos Ruibal Ferrín y José Blanco, **Maestros nacionales**. Jesús García, Presidente del Pósito de Pescadores. Ramón Creo Vilas, **Director de la Escuela de Artes y Oficios**. Manuel del Río, **Escultor**. Aurelio Rodríguez Millares, José Filgueira Lestayoy, José Martínez, José R. Castro, Andrés Santamaría, Luís Costa Parada, Lisardo Martínez Abeijón, Francisco Antelo Lourido y Benigno Guerrero Rey, **carpinteros**. Luís Rodríguez, Ventura Gómez, Santos González, José Lamas, Emilio Seijas, Segundo González, Casiano Creo, Juan Abeijón, Manuel González, José L. Rodríguez y José Mª Santos, **Armadores, patrones de cabotaje y pesca**. David de la Iglesia, Eugenio Villar y Ramón Vieites, **albañiles**. Manuel Seijas Louro, Argimiro Rodríguez Millares, Luís Seijas y Angel Rodríguez, peluqueros. José Rivas, José Ricoy, Hilario Bailón, Benigno Millares, Alfonso Louro, Jesús Arufe Villaverde, Rafael Santos, Ramón Mayán, Manuel Arufe, Antonio Mayán, Argimiro Arufe, José Arufe, Valentín Ameneiro, Andrés González, Manuel Ameneiro, Francisco Arufe, Luís Santos, José Benito Villar, Luís Hermida, Luís Louro, Argimiro González, José Louro, Miguel Louro Gibar, José Creo, Manuel Mayán Pazos, Agustín Agra Fernández, José Castro González, Antonio Chouza, Rafael Ortiz, Luís Carreño, Manuel Hermida, Manuel Seijas, Manuel Gómez Villar, Luís González y José Hermida, **marineros**. José Baltar, Juan Busto y Ramón Sáez, **Farmacéuticos**. José Viñas, Manuel Villaverde, Eladio Parada y Ricardo Fernández, **curtidores**. Rodrigo Romani Riva, Severo G. Rivas, Pedro Sáez Pichel, Ramón Varela Riva, Juan Vilaró, Ezequiel Allut, Domingo Cobas,

Vicente Tarrío, José Fernández Vilas, Antonio Cascallar, Gumersindo Blanco, Germán González y José Fernández, **Comerciantes**. José Gómez, Andrés Ons, José Chouza, José Blanco, Jesús Fariña y Manuel Ríos, **canteros**. Alfonso Cadarso, Jesús Balirac, Antonio Tomé Carou, Francisco Fernández, Primitivo Trigo, Alejandro Otero, Manuel Pérez Fernández, Ramón Iglesias, Juan Pérez, Pedro Fiaño, Carlos Pérez, Leandro López y Constantino Blanco, **Industriales**. Eladio Fernández, **Dependiente**. José Paz Ortiz, **Profesor de música**. Severo Leiceaga y Salvador Gregori, Banca. Ramón y Andrés González, **Comisionistas**. Manuel Antelo Liñayo, **Perito**. José Mayo Tuñas, Manuel Mariño Boullón, Ricardo Abeijón, Manuel Liñares y Manuel Róo Páis, **Propietarios**. Eduardo López, Antonio Cruz y Francisco Filgueira, **sastres**. Manuel Castro, Manuel Peña, Manuel Antelo, Domingo Coiradas y Manuel Castro, **herreros**. José Romero, José Trillo, Francisco Antelo, Manuel Olveira, Faustino Rudiño, Cándido Videla, Ramón Caramés y Laureano Mayán, **zapateros**. Benito Dosil, Juan Queiro, Ramón Tomé, José Montero, Baldomero Iglesias, Antonio Sánchez Barreiro, Avelino Guerrero Rey, Manuel Guerrero Blanco, Constantino Nimo, José Guerrero Blanco, Agustín Calvo y Antonio Blanco, **labradores**. Segundo Gómez, Manuel Antelo, Constantino Nieto, Antonio Iglesias, José Méndez, Laureano Viñas, Luís Carreño, Cándido Pestonit, Baltasar Louro, Celestino Iglesias, Andrés Mariño, Manuel Lestayoy, José Gascó Lires, José Ces Iglesias, Manuel Trillo, José Trillo Filgueira, Francisco Romero, Luís Mayán, Ramón Tomé, Manuel Viñas Róo, Perfecto Ameneiro Sánchez, Rafael Sanles, Ramón Mayán Souto, José Trillo, Cipriano Rial, Norberto y Alfonso Cao, Luís Santos, Pedro Martínez, Francisco Martínez, Nazario Blanco, José Arce, Manuel Figueroa y Manuel Mayán Pazos. (Estos electores no indicaron al firmar su profesión u oficio)”.

Poesía

Amor de mar

A. Brabo

Quisiera ser marinero,
y navegando en mi barca,
cruzar la línea del cielo
hasta llegar a tu cama.

Quisiera ser marinero,
marinero de aguas blancas,
echar mi red en tu cuerpo
y apoderarme de tu alma.

Quisiera ser marinero,
marinero de aguas mansas,
vivir, prendido al recuerdo
de tu risa enamorada.

Quisiera niña, tus sueños,
soñando con mi llegada,
esperándome en tu puerto,
junto a las luces del alba.

Por ti, quisiera ser ola,
agua brava, espuma blanca,
luchando contra las rocas,
para volver a tu playa.

Velero en mares de Oriente,
delfín en aguas calmadas,
coral y luz transparente
isla perdida en la nada.

Navegarte muy adentro,
deslizarme por tu espalda,
besar tus labios de viento,
dejar anclada mi ancla.

Quisiera ser marinero,
marinero de aguas bravas,
luchando contra tus senos
naufragando en tu mirada.

Por ti, quisiera ser niña,
mar furioso, espuma blanca
y provocar el naufragio
de la virtud que guardabas.

Por ti, quisiera ser ola,
cubierta de espuma blanca,
y penetrar en tu cuerpo
sin que tu me niegues nada.

Quisiera ser marinero,
y que tu fueras mi barca.

Recunchos de Noia

Roque Gallardo

Fronte a humildade de pel franciscana
érguese a altiva fachenda da banca.

Cando os veleiros descansan no mar,
a xente pasea polo Triquinai

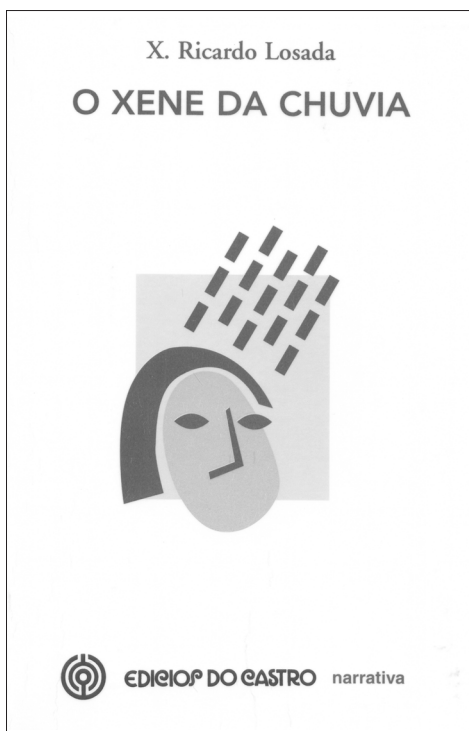

Dura e fermosa solaina de gra
anunciou nun tempo a entrada ao Tapal

Os nosos libros

Agustín Agra

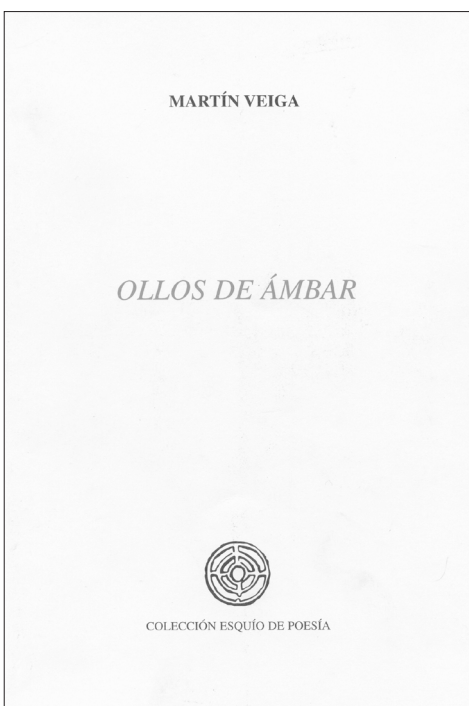

X. Ricardo Losada

O xene da chuvia

Ediciós do Castro / 18,5x12,5 cm. / 172 páxinas

É este conxunto de trinta e catro exquisitos relatos do rianxeiro, e habitual colaborador da nosa revista, a súa primeira entrega en formato libro, que nos presenta nesta edición da xa mítica colección de narrativa de Ediciós do Castro e coa que celebramos a súa entrada no sistema literario galego. Uns textos para ler de vagar, deleitándose coa frescura e a fina ironía da súa literatura, mesmo emocionándose polo impacto causado pola descuberta da mestría dun autor que disecciona tanto a memoria como acontecementos cotiáns dende a óptica intuitiva da súa formación humanística, mais adobiada tamén coa curiosidade e perspicacia dun científico ou dun neno, e que o levan a tecer con sutileza realidade e fantasía para ofrecernos esta obra que cautivará sen dúbida ao lector máis esixente.

Martín Veiga

Ollos de Ámbar

Ediciós do Castro / 18,5x12,5 cm. / 172 páxinas

Ergue cada poeta o seu universo a partir dos recordos do seu, as súas vivencias, lecturas e reflexións, peneirados polo criba da súa sensibilidade, e, nesta obra merecedora do prestixioso premio Esquíu de poesía 2005, na súa XXV edición, posibelmente o máis alto galardón na súa categoría da nosa literatura, achéganos o noiés residente en Irlanda, onde imparte aulas na universidade de Cork, a súa terceira entrega despois dunha década de silencio, após de nos ofrecer *As últimas ruínas*, o poemario co que conquistara o premio Espiral Maior do 93, o outro gran referente galego. Estamos ante unha obra madura, longamente reflexionada, valorada polo xurado polo novidoso do texto e a precisión da súa prospección sentimental, na que percorre coa intensidade dos seus versos territorios que foran explorados pola súa ollada e que aquí recupera do ámbar no que ficarán fosilizados para a eternidade.